

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Zagotavljanje varnosti živil

mag. Jana Ramuš
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Ljubljana, 8. – 9. november 2017

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja
Evropa investira v podeželje

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Globalna dejstva

- Hitra rast prebivalstva (2050 – 9 milijard ljudi)
- Večja poraba vode
- Večji negativni učinki na okolje
- Več potrebnih obdelovalnih površin

Vprašljiva prehranska varnost že sedaj! Kako naprej?

- Izboljšati produktivnost pridelave (3 žetve)
- Imeti dva planeta?
- Razviti nove tehnologije?
- Razviti odpornejše sorte?
- Spremeniti hrano za živali?
- Biogoriva?

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Globalna dejstva

- Drugačne podnebne razmere, uničenje pridelka

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Globalna dejstva

- Bitka za surovine na vedno bolj omejenem trgu

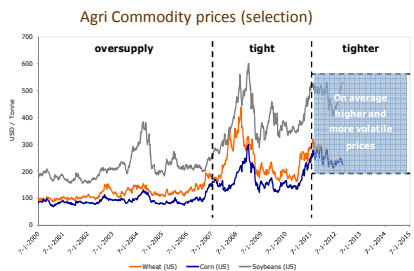
Rabobank International

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Globalna dejstva

Volatilitet cen

- nova realnost vodi k še višjim in hitreje spreminjajočim se cenam

Rabobank International

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Globalna dejstva - umiki, odpoklici

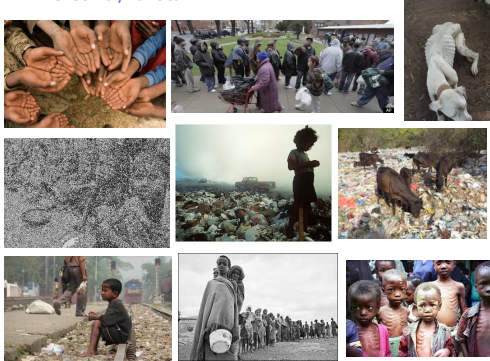
- Kontaminirana živila iz celega sveta,
- Kontaminirana voda

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Globalna dejstva

- **Revščina / lakota**

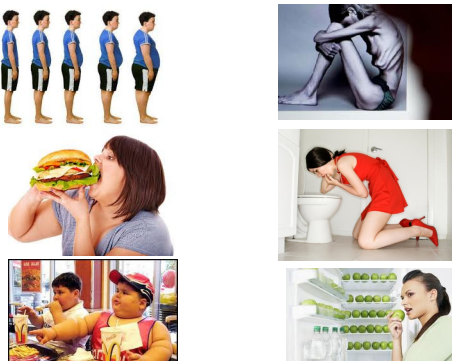
PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja
Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Globalna dejstva

- **Preobledenost / druge prehranske motnje**

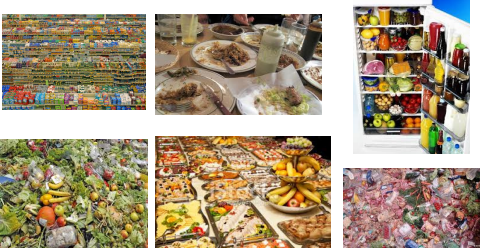
PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja
Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Globalna dejstva

- **Živila kot odpadki**
(pretečeni roki, preobilni nakupi, vračila, kontaminacija živil, umiki, odpoklici, prevelike porcije...)

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja
Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Varnost živil

- Kaj vse mora živilska industrija upoštevati, da zagotovi na koncu varno živilo?
- Kateri so glavni izzivi živilske industrije v njenem vsakdanu?

Živilska industrija se osredotoča na 4 glavna področja!

Surovine	Tehnološki proces	Osebe	Najete storitve
----------	-------------------	-------	-----------------

Varnost zaposlenih, zdravje zaposlenih, neciljanih organizmov, okolja...

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Kompleksnost Agro-živilske verige

Težko zadovoljiti vse partnerje v verigi!
Težko slediti vsem spremembam (na trgu, v zakonodaji...)
Na trgu velik pritisk na cene živil, surovin, na kakovost, na poreklo...

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

ŽIVILLO DANES BOLJ VARNO / NE-VARNO?

- novi dejavniki tveganja,
- nova embalaža (materiali, ki prihajajo v stik z živilo),
- natančnejša analitika,
- boljše informiranje,
- daljši roki trajanja,
- daljše transportne poti,...

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Živilski kmetijski sektor in živilski sektor

1. Surovine

Kakšna je ocena tveganja globalnega trga?

Vroča čokolada z okusom kapučina

ŽIVILO DANES JE „GLOBALNO“

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Živilski kmetijski sektor in živilski sektor

Kako oceniti / ovrednotiti svoje dobavitelje?

1. Ali se lahko **zanesem** nanje?
2. So iz **EU** ali iz **tretjih držav**?
3. Ali imajo implementirane kakšne **sistemske / produktne standarde**?
4. Ali je moj dobavitelj res **proizvajalec** ali je **distributer**?
5. Ali zahtevam od dobavitelja vse relevantne **podatke o produktu / surovini**?
6. Katere **parametre** moram kontrolirati na **prevzemu**?
7. Ali sem pravilno definiral vse **relevantne dejavnike tveganja** v moji surovini?
8. Kako zagotoviti **sledljivost** surovin / embalažnih materialov do originalnih lotov?
9. Kaj je s **pristnostjo** surovin / izdelkov? Ponaredki?

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Živilski kmetijski sektor in živilski sektor

2. Tehnološki proces

Vroča čokolada z okusom kapučina

Oprema

Delovni pripomočki

Čistila

Sredstva za vzdrževanje, maziva, premazi,

Sredstva za zatiranje škodljivcev

Merila in merilna oprema

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Živilski kmetijski sektor in živilski sektor

Tehnološki proces?

- **Monitoring** CCP in CP?
- Vizualni monitoring (prebiranje orehov, kontrola povratnih steklenic)?
- Koliko časa je delavec sposoben opravljati učinkovit vizualen monitoring?
- **Zapisi** (avtentičnost, berljivost, pravilno izpolnjevanje)?
- **Ventilacija**? - Lahko vir tveganja za izdelek in za delavca!
- **Osvetlitev**! (Privablja mrčes, omogoča vizualno delo)!

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Živilski kmetijski sektor in živilski sektor

Kakšno tveganje predstavlja moja oprema, delovno orodje, merilne naprave, embalažni materiali?

Kaj pa čistilna sredstva, razkužila, maziva, sredstva za zatiranje škodljivcev / glodavcev?

- Kakšna je **kakovost / sestava materialov** (opreme, orodij, embalaže)?
- Kakšne so **migracije**?
- **Kontaktne časi**?
- Kakšne so moje **merilne naprave**? Točnost?
- Kako zagotoviti pravo **konzentracijo čistilnega sredstva**?
- Namenska uporaba? Zaščita zdravja ljudi?
- Ali lahko pride v stik z živilo? Kako je z izpiranjem?
- Kaj pa sredstva za zatiranje škodljivcev? Toksičnost? Pravilna postavitev?
- Odpornost glodavcev / škodljivcev?
- Ali lahko zaupam označbi na proizvodu?
- Kako je s ponaredki?

FAKE

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Živilski kmetijski sektor in živilski sektor

Zaposleni (Food Safety Culture)

Vroča čokolada z okusom kapučina

Zaposleni, Znanje, Ozaveščenost

Oprema

Delovni pripomočki

Čistila

Sredstva za vzdrževanje, maziva, premazi,

Sredstva za zatiranje škodljivcev

Merila in merilna oprema

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Boj ozavestiti zaposlene in izboljšati njihovo vedenje / ravnanje pri delu z živil!

Ali se lahko zanesem na svoje zaposlene?

- Ali imajo ustrezno **znanje** in so pravilno **usposobljeni**?
- Kako jih **motivirati** za pravilno izpolnjevanje zahtev?
- Kako jih usposablja in usposobi?
- Kako napisati **navodila**?
- Kako zagotoviti, da bodo oz. so razumeli navodila?
- Ali sem jim dober **vzгляд**?
- Kakšna je stopnja „**Food Safety Culture**“ v mojem podjetju?
- Kako jo meriti?

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Boj ozavestiti zaposlene in izboljšati njihovo vedenje / ravnanje pri delu z živil!

VARNA HRANA

- Zaposleni pri delu z živilom se neprestano usposablja
- Raziskovalci po svetu opravljajo številne raziskave na živilih
- Ogromno nadzora, kontrol in analiz živil se opravlja

Zagotavljanje varnosti živil ostaja pomemben javno zdravstveni problem oziroma izziv!

Zakaj?

Da bi izboljšali zagotavljanje varnosti živil se moramo zavedati, da pri tem **potrebujemo znanja ne samo živilske znanosti, ampak tudi vedenjska znanost!** (Vir Frank, Yiannas)

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Boj ozavestiti zaposlene in izboljšati njihovo vedenje / ravnanje pri delu z živil!

VARNA HRANA = VEDENJE

Food Safety = Behavior

Food Safety Culture

Zagotoviti višji nivo kulture pri zagotavljanju varnosti živil

izobraževati zaposlene in preobraziti posameznike

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Boj ozavestiti zaposlene in izboljšati njihovo vedenje / ravnanje pri delu z živil!

Ključni elementi obnašanja

Najboljša vedenjska kombinacija

Najboljša kombinacija znanja

Vedenje (Behavior) Znanje (Knowledge) Prepričanje (Beliefs)

Pravilno razumeti Vedeti, dobro poznati Pravilno izvajati

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Boj ozavestiti zaposlene in izboljšati njihovo vedenje / ravnanje pri delu z živil!

Ključni stebri za „food safety culture“

Identifikacija pravilnega obnašanja

Ukrepi in aktivnosti za prenos informacij

Učinkovito učenje

Identifikacija pomanjkljivosti

Nadzor nad izvajanjem s ciljem izboljšav

Zavezanost zaposlenih

Predvideti kaj vsak zaposleni...

-RAZUME
-NE RAZUME,
-NAROBE RAZUME
-MISLI DA RAZUME

Predvideti kdo od zaposlenih...

-BO RAVNAL PRAVILNO
-BO RAVNAL NEPRAVILNO

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Boj ozavestiti zaposlene in izboljšati njihovo vedenje / ravnanje pri delu z živil!

4. Zunanji “

Vroča čokolada z okusom kapučina

Najete storitve

Kakav v prahu, Gana

Pražena kava, Kolumbija

Vanilija, Madagaskar

Oprema

Delovni pripomočki

Čistila

Sredstva za vzdrževanje, maziva, premazi

Sredstva za zatiranje škodljivcev

Zaposleni, Znanje, Ozaveščenost

Skodelice, Kitajska

Sladkor, Poljska

List mete, Indija

Merila in merilna oprema

Čokolada, Belgija

Smetana, Nizozemska

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Moji nabavni procesi - storitve (vzdrževanje, čiščenje, zatiranje škodljivcev, skladiščenje in transport, pranje delovnih oblačil...)

- Kakšna je njihova raven glede „Food Safety Culture“?
- Ali lahko zaupam njihovim produktom / storitvam, ki jih od njih kupujem?
- Ali upoštevajo moje standarde in zahteve?
- Kako, lahko to preverim?

Izobraževanje
Kako izbrati pravega predavatelja na trgu?
Kakšne so njegove reference?
Laboratoriji

- Ali so akreditirani za vse analize, ki jih potrebujem?
- Ali dobim rezultate analiz pravočasno?
- Ali tem rezultatom lahko zaupam?
- Ali so sposobni rezultate interpretirati?
- Ali lahko z njimi razpravljam o poslanem vzorcu in rezultatih?
- Uradni nadzor?
- Ali razumejo moj tehnološki proces?
- Ali imajo izkušnje v praksi?
- Ali razumejo resnost tveganja tako kot jaz?

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Živilska industrija se osredotoča na 4 glavna področja!

Surovine Tehnološki proces Zaposleni Najete storitve

Vsa področja so kritična! Kljub vsemu moram zaupati do določene mere partnerjem v verigi!

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

IZ RASFFa PREBEREMO...

- Nedovoljena uporaba barvila E127 – eritrozina v čokoladnem biskvitu iz Perua
- Acetamidiprid v bio čaju iz Kitajske
- Nedovoljena substanca sibutramin v kavi za hujšanje iz Kitajske
- Neoznačena mlečna komponenta v čokoladi iz Belgije
- Nedovoljen GSO riž iz Kitajske
- Nedovoljena substanca klopidoil v piščančjem mesu iz Brazilije
- Visoka vsebnost aluminija v rezancih iz Kitajske
- S. thompson* v dimljenem lososu iz Grčije
- Salmonela v lovorju, origanu in baziliki iz Turčije via Nemčija
- Pseudomonas aeruginosa* v izvirski vodi iz Poljske
- Živo srebro v rezinah morskega psa iz Španije
- Spremenjene senzorične lastnosti semen repice iz Ukrajine, infestirane s črvi in kontaminirane s ptičimi iztrebki
- Migracija primarnih aromatskih aminov iz servirnih žlic iz Kitajske
- Migracija formaldehida in melamina iz kuhinjskih pripomočkov iz Kitajske...

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

OCENA ŠTEVILA ZASTRUPITEV V SVETU, S HRANO NA LETO (WHO)

2 milijardi primerov
1/3 svetovne populacije
1,8 milijonov smrtnih primerov

- Kontaminirana pitna voda
- Kontaminirana hrana
- Slaba higienska praksa
- Slaba proizvodna praksa

Število smrtnih primerov zaradi zastrupitve s hrano po mesecu, Slovenija, avg - 2015 in 10-letno povprečje

Število smrtnih primerov

2015 2014 10-LETNO POVPREČJE

Jan FEB MAR APR MAJ JUN JUL AVG SEP OKT NOV DEC

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

WHO – dejavniki tveganja & upoštevanje osnovnih higienskih pravil

- Potencialno kontaminirane roke s patogeni**
 - Indonezija : 17-26% si vedno umije roke pred pripravo hrane (kuhanjem)
 - UK : potrošniki si običajno ne umivajo rok pred pripravo hrane
- Kontaminirana oprema**
 - Mehika : 10% delovnih površin v kuhinjah je pozitivnih na salmonelo
 - ZDA : 26% potrošnikov uporablja nečiste deske za rezanje
- Nezadostna toplotna obdelava in pogrevanje živil:**
 - Malezija: nezadostno pogrevanje živil
 - ZDA: 23-30% potrošnikov uživa surov ali srednje pečen hamburger
 - Francija: Nezadostna toplotna obdelava govedine predstavlja glavno tveganje za salmoneloze pri otrocih

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

WHO – dejavniki tveganja & upoštevanje osnovnih higienskih pravil

- Neustrezen temperaturni režim v času skladiščenja:**
 - Malezija : predolgo shranjevanje živil na sobni temperaturi
 - Nigerija : 70% gospodinj ne shranjuje pripravljenih jedi v hladilniku
 - Italija : samo 49% hrane, ki ostane od obrokov se shrani po koncu obroka v hladilnik
- Zavedanje potrošnikov, da so diareje povezane z nepravilnim rokovanjem živil**
 - Nepal : 30% ljudi verjame, da so za to odgovorni zli duhovi (podobno v Indiji, Kamerunu, Burkina Faso).
 - USA: 54% pozna pot prenosa kontaminacije s salmonelo, le 15% pa za, *St. aureus* ali *Vibrio*.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

WHO

Tip to 80% of pigs slaughtered in the region suffer from a respiratory or food-borne disease.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

ZAŠRUPITVE S HRANO – NOTIFIKACIJE ALERT

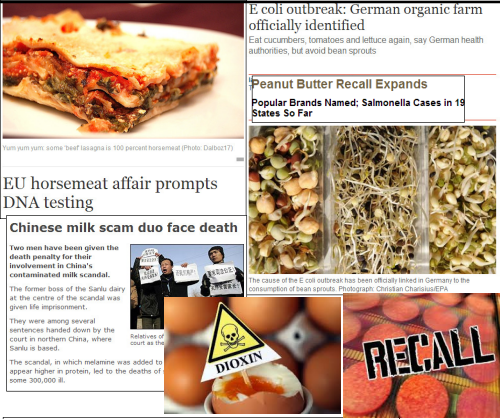
- Norovirus v zamrznjenih malinah iz Srbije via Švedska (105 ljudi zastrupljenih na Danskem in na Švedskem)
- Norovirus v školjkah iz Nizozemske s surovino iz ZK, Irske, Nizozemske (16 primerov zastrupitev v Franciji, Nemčiji in Švici)
- Salmonela v zamrznjeni mešanici morskih sadežev iz Vietnoma via Danska (58 primerov zastrupitev na Finskem, Švedskem, Islandiji)
- Cl. Botulinum* tip A v olivno mandljevo namazu iz Francije (8 primerov zastrupitev v Franciji)
- Shigella sonnei* v sveži baziliki iz Izraela via Nizozemska (40 prijavljenih zastrupitev v Nemčiji in Islandiji)
- Salmonella enteritidis* v zamrznjenih račjih prsih iz Nizozemske (8 primerov zastrupitev v Nemčiji in Islandiji)
- E. coli* ETEC O27:H7 v sladkornem grahu iz Kenije via Nizozemska (87 primerov zastrupitev na Danskem)

Trgovci razpravljajo, da ne bodo imeli v svoji prodaji več kalčkov

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

The collage includes the following news items:

- E coli outbreak: German organic farm officially identified** (Eat cucumbers, tomatoes and lettuce again, say German health authorities, but avoid bean sprouts)
- Peanut Butter Recall Expands** (Popular Brands Named; Salmonella Cases in 19 States So Far)
- EU horsemeat affair prompts DNA testing**
- Chinese milk scam duo face death** (Two men have been given the death penalty for their involvement in China's contaminated milk scandal. The former boss of the Sanlu dairy at the centre of the scandal was given life imprisonment. They were among several sentences handed down by the court in northern China, where Sanlu is based. The scandal, in which melamine was added to appear higher in protein, led to the deaths of some 300,000 babies.)
- Aflatoxins odkrili v mleku. Jih lahko najdemo tudi v jajcih in mesu?**

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

ZAUPANJE POTROŠNIKA...

...se zmanjšuje

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Kaj narediti, da se ZAUPANJE POTROŠNIKA...

...povrne?

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

VARNA HRANA

- Zaposleni pri delu z živilom se neprestano usposablja
- Raziskovalci po svetu opravljajo številne raziskave na živilih
- Ogromno nadzora, kontrol in analiz živil se opravlja

Bolj ozavešiti zaposlene in izboljšati njihovo vedenje / ravnanje pri delu z živilom!

Zagotavljanje varnosti živil ostaja pomemben javno zdravstveni problem oziroma izziv!

Zakaj?

Da bi izboljšali zagotavljanje varnosti živil se moramo zavedati, da pri tem potrebujemo znanja ne samo živilske znanosti, ampak tudi vedenjska znanost! (Vir Frank, Yiannas)

Food Safety Culture
Creating a Sustainable Food Safety Management System

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Kaj je IFS

- IFS je standard, katerega lastniki so trgovci.
- Potreba po njem se je pokazala z proizvodnjo trgovskih blagovnih znamk
- Mednarodno priznan trgovski standard (GFSI)
- Ima 288 zahtev, ki morajo biti individualno obravnavane
- Je pogoj za poslovanje!!!

IFS Food

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Trgovci, ki zahtevajo standard

MONOPRIX, NORMA, ALDI SÜD, Kaufland, REWE GROUP, BILLA, WAL-MART, LIDL, E.LECLERC, coop, picard, Auchan, MATCH, Francap, CONAD, METRO, Casino, Carrefour, ALDI MARKET, KAISER'S, pomona, EpiSavars, Tengelmann, Superunie

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

TRANS-ATLANTSKI SPORAZUM IN INVESTICIJSKO PARTNERSTVO (TTIP)

GFSI priznane sheme

- Pridobivajo na pomenu v okviru TTIP
- So edino orodje za primerjavo in vrednotenje stopnje tveganje pri pridelovalcih in proizvajalcih živil na globalnem trgu
- Priznavajo jih Evropska komisija, FDA, Kanadska vlada, Avstralska vlada
- V letu 2015 je Kitajska podpisala sporazum o implementaciji shem pri kitajskih proizvajalcih za zagotavljanje živil

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

GFSI recognised standards

Benchmarking – What does this mean?
« Once certified, accepted everywhere »

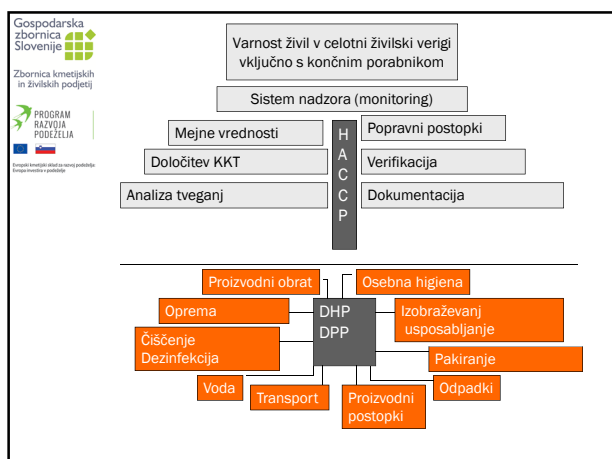
1. IFS (Germany)
2. BRC (UK)
3. SQF (USA)
4. GlobalGAP (Germany)
5. CanadaGAP (Canada)
6. FSSC 22000 (Netherlands)
7. Global Aquaculture Alliance (UK)
8. GRMS (Denmark)
9. Primus GFS (USA)

alliance, GRMS, Synergy 2000, GLOBALG.A.P., BRC GLOBAL STANDARDS, CANADAGAP, SQF, FSSC 22000

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Sistem HACCP in dejavniki tveganja

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Dejavnik tveganja

- Biološki, kemijski ali fizikalni dejavnik (agens) v živilu oziroma lastnost ali stanje živila, ki lahko ogroža zdravje ljudi

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Dejavniki tveganja

1. **Biološki:** makrobiološki, mikrobiološki
2. **Kemijski**
3. **Fizikalni**
4. **Alergeni**

Vsak dejavnik, ki je lahko prisoten v izdelku in lahko povzroči škodo potrošniku – poškodbo ali bolezen.

- primer: delček stekla v fižolovi solati zaradi razbite steklene posode, stafilokokni toksin v sladici

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Za identifikacijo tveganj moramo poznati:

- **lastnosti** (pH, a_w) in sestavo surovin ter živil
 - vsebnost beljakovin, ogljikovih hidratov, maščob, vode
- **lastnosti materialov**
 - korozivnost, toksičnost, gladkost površin
- **natančen potek tehnoloških postopkov**
 - za vsak postopek ugotoviti morebitna tveganja in ali obstajajo preventivni ukrepi.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Preventivni ukrepi

Postopki, s katerimi **preprečimo tveganje** oziroma ga **zmanjšamo na sprejemljivo nivo**, ki ne bo ogrožal zdravja človeka.

So postopki, ki se izvajajo v okviru dobre higienske prakse (GHP) in dobre proizvodnje prakse (GMP).

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Kritična kontrolna točka KKT

- Stopnja v proizvodnji ali prometu živil, kjer je potrebno vzpostavitev preventivnih oziroma kontrolnih ukrepov, s pomočjo katerih se morebitna prisotnost dejavnikov tveganja v živilu prepreči, odstrani ali zmanjša na sprejemljivo raven.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Stopnja

- Surovina, sestavina, mesto, postopek, način dela ali faza v verigi proizvodnje in prometa živil.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Kritična mejna vrednost

- Kriterij oziroma vrednost, ki na KKT ločuje sprejemljivo od nesprejemljivega.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Spremljanje
- monitoring KKT

- Izvajanje načrtovanih opazovanj ali meritev uvedenih preventivnih oziroma kontrolnih ukrepov, da bi ugotovili ali je KKT pod nadzorom. Dokumentirani rezultati monitoringa so sestavni del obveznih podatkov za potrebe izvajanja verifikacije.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Korekcijski postopek

- Katerikoli postopek, ki ga je potrebno izvesti, kadar rezultati monitoringa kažejo, da KKT ni pod nadzorom

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Presoja (verifikacija)

- Postopki, metode, testi in druga vrednotenja, s katerimi se poleg spremljanja (monitoringa) potrjuje skladnost s HACCP načrtom

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Dokumentacija

- Urejen sistem shranjevanja dokumentov in podatkov v zvezi z izvajanjem notranjega nadzora zaradi zagotavljanja zdravstvene ustreznosti živil

[illegible]

Gospodarska
zbornica
Slovenije

Zbornica kmetijskih
in živilskih podjetij

PROGRAM
RAZVOJA
PODČELJA

Evropska unija
Slovenija

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja
Evropske kmetijske in ribarske politike

Primeri - KKT v pekarstvu

- Ni definiranih KKT – vse kontrole se vršijo z vidika zagotavljanja kakovosti in zakonskih zahtev.
- Možna KKT za sprejem žit ali moke – tveganje pesticidi, mikotoksini... - neobvladovano s strani pekarne.

Gospodarska
zbornica
Slovenije

Zbornica kmetijskih
in živilskih podjetij

PROGRAM
RAZVOJA
PODČELJA

Evropska unija
evropski sklad za regionalni razvoj

Primeri KKT v mali slaščičarni

- Ročno dekoriranje, sestavljanje
- Temperiranje čokolade
- Priprava krem z jajci do vrenja...

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Primeri KKT pri transportu

- Prevoz živil pod določenim temperaturnim režimom - nadzor temperature v komori
- Lokalni prevoz slaščic, sendvičev, solat v nehlajenem vozilu – do 15 minut v izolacijskih posodah do pol ure.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Primeri KKT - vodovodi

- Kloriranje
- Filtriranje
- Zajetje – ni nujno, da je obvladovano

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Dejavniki tveganj

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Tveganja

Izvori:

- Osebe (osebna higiena, obleka)
- Postopki dela (termična obdelava, hlajenje, ponovno pregrevanje, potek dela iz nečistega v čisto...)
- Surovine
- Embalaža
- Oprema (pribor, posoda, orodje, tehnološka oprema)
- Okolje (zrak, voda)

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Biološka tveganja

- Bakterije: *Salmonella enteritidis*, *S. typhi*, *S. paratyphi*, *kampilobakter*, *stafilokok*, *klostridij*, *bacilus*, *listerija*...
- Virusi: hepatitis A, rotavirusi, adenovirusi...
- Plesni, mikotoksini: plesni oreškov
- Paraziti: trihinela, trakulje, metljaji...
- Praživali: giardia, kriptosporidij
- Kvasovke
- Insekti, glodavci

Najpogostejši izvori za biološka tveganja so človek in surovine.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

11 najpogostejših nalezljivih bolezni v letu 2015

Tabela B Hospitalizirani zaradi črevesnih nalezljivih bolezni, Slovenija, 2015

	Št. hospitaliziranih	Hospitalizirani / 100.000 prebivalcev
VSE PRIJAVLJENE ČNB (A00-A09 in B17-2)	3844	176,6
ČNB NEZNANE ETIOLOGIJE* (A09, A04.9, A05-9, A08.4)	872	41,3
rotavirusi (A08.0)	917	44,4
Kampilobakterioze (A04.5)	530	25,7
Norovirusi (A08.3)	427	20,7
Oslužbe s <i>C. difficile</i> (A04.7)	421	20,4
Salmoneloze (A02); tifus in paratifus (A01)	185	9,0
Adenoviroze (A08.2)	90	4,4
Oslužbe s <i>E. coli</i> (A04.0 - A04.4)	90	4,4
Oslužbe s <i>Y. enterocolitica</i> (A04.6)	4	0,2
Šigeloze (A03)	3	0,1
Parazitoze (A07)	3	0,1
Hepatitis A (B15)	1	0,05
DRUGE OPREDELJENE ČNB (A04.8, A05.8, A08.3, A08.5)	69	3,3

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij
PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Fusarium – toksini v žitih in izdelkih iz njih

- DON (deoxynivalenol)
- Zearalenone
- Fumanizini B1 in B2
- T-2, HT-2

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij
PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Biofilmi

- mikrobi,
- ekstracelularni polimeri (polisaharidi, glikoproteini)
- voda (85% - 98%)
- ujeti delčki in drug raztopljen material iz procesnega toka

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij
PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Mikrobi

- Bakterije:
 - tvorijo sluz
 - sporulirajo
 - obarjajo železo
 - reducirajo sulfat
 - nitrifikacijske
 - anaerobne
- Kvasovke
- Plesni
- Alge
- Protozoi

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij
PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Povzročajo...

- izgubo energije npr. daljša pasterizacija
- izroditve specifičnih kemičnih reakcij npr. kontaminacija imobiliziranih celičnih sistemov
- omejitve roka trajanja izdelkov
- poslabšanje senzoričnih lastnosti izdelka
- pogostejšo zamenjavo kemikalij pri čiščenju, (spremenjeni kontaktni časi in temperature čistilnih in izpiralnih sredstev)
- pogostejše vzdrževanje procesnih linij in opreme

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij
PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Bakterije v biofilmih

Staphylococcus aureus – majoneza, mlečni izdelki, solate, poltrajne klobase, sladoled...

Bacillus cereus – moka, začimbe, instant otroška hrana

Clostridium perfringens – meso, siri, zelenjava

Clostridium botulinum – konzervirano meso, surove ribe, siri, zelenjava in sadje

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij
PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Listeria monocytogenes – mlečni izdelki, predpakirane solate, gotovi izdelki...

Salmonella enterica – meso, perutnina, jajca in izdelki iz njih

Escherichia coli O157:H7 – fermentirani mesni izdelki, surovo mleko, sveži mehki siri, jabolčni mošt

Campylobacter jejuni – surova živila živalskega izvora, nepasterizirano mleko, školjke,

Mycobacterium tuberculosis – voda, zelenjava, nepasterizirano mleko, maslo

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Kemijska tveganja

- pesticidi
- rastni hormoni
- antibiotiki
- aditivi
- ostanki čistilnih in dezinfekcijskih sredstev (pri embalaži in delovnih površinah)

Najpogostejši izvori za kemijska tveganja so embalaža, oprema, surovine.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Bisfenol A

- Prepoved proizvodnje in dajanja v promet otroških plastičnih stekleničk proizvedenih iz bisfenol A (polikarbonati).
- Prepoved velja za proizvodnjo takšnih stekleničk od 1. 3. 2011
- Prepoved dajanja na trg vključno z uvozom pa velja od 1.6. 2011
- Izvedbena Uredba Komisije (EU) št. 321/2011 o spremembi Uredbe (EU) št. 10/2011 glede omejitve uporabe bisfenola A v plastičnih stekleničkah za dojenčke
- Uredba je nastala prej kot je EFSA podala znanstveno mnenje
- Bisfenol A zaradi kemične strukture deluje estrogensko (posnema ženski hormon estrogen) in povzroča motnje v hormonskem sistemu
- Potencialno problematična je prisotnost bisfenola A v plastiki, ki je v direktnem kontaktu s hrano ali pijačo; Migracija bisfenola A je intenzivnejša pri višjih temperaturah
- FDE se zavzema, da bi se risk management v zvezi s to substanco reševal skladno z znanstvenimi mnenji (EFSA)
- Ukrepe zoper to substanco uvajajo na Švedskem, Danskem, Belgiji, in Franciji (razmišljajo tudi o prepovedi substance še v drugih materialih); v Franciji intenzivno iščejo nadomestno substanco za bisfenol A
- EFSA bo v mesecu juliju pričela z javno razpravo o možnem tveganju za zdravje ob uporabi Bisfenola A v materialih, ki prihajajo v stik z živilom. Rezultati razprave bodo vplivali na končno znanstveno mnenje EFSA o omenjenem kontaminantu, ki bo izšel predvidoma v mesecu novembru 2013. V poročilo bodo vključeni tudi vsi rezultati raziskav o Bisfenolu A, ki potekajo na nacionalnem in EU nivoju.

Obvladovati dejavnike tveganj...

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

EU pozitivna lista alergenov – živila in izdelki iz njih

Žita, ki vsebujejo gluten	Arašidi	Mleko
Raki	Zrnje soje	Jajca
Mehkužci	Oreški (mandlji, lešniki, orehi...)	Listna zelena
Ribe	Volčji bob	Gorčično seme
Sezamovo seme	Žveplov dioksid in sulfiti (konc. > 10 mg/kg)	

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Papir in karton

- Priročnik za varno uporabo papirja in kartona iz recikliranih vlaken (Guidelines for the safe use of Paper and Board made from recycled fibres for food contact use)
- Packaging Inks Joint Industry Task Force (PUIITF) je skupaj s partnerji oblikovala delovno skupino (živilska industrija, papirniška industrija, proizvajalci tiskarskih črnil, plastike, voskov, adhezivnih materialov, raznih olj... ter založnikov). Delo skupine je osredotočeno na analitske metode in toksikologijo mineralnih olj
- Švica in Nemčija - pravilnik o uporabi tiskarskih črnil v živilstvu.
- Na voljo je prva verzija Priročnika GMP v proizvodnji potiskane kartonske embalaže (10. april 2012); Namen priročnika je, da proizvajalci embalaže zadostijo vsem zahtevam EU zakonodaje glede skladnosti oziroma varnosti. Proizvajalec živil je dolžan posredovati vse relevantne podatke o sestavi in namenu uporabe živila vključno z alergeni (specifikacijo). Proizvajalec embalaže je dolžan identificirati vse dejavnike tveganj glede na embalarano živilo vključno s črnili, premazi, lepili...

Obvladovati dejavnike tveganj...

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

GSO

- Izvedena je bila študija (marec – junij 2011) o kultivaciji GSO, označevanju GSO in označevanju GSO-free.
- Študija je pokazala, da obstajajo med DČ zelo velike razlike glede odnosa do GSO (izstopa Nizozemska zaradi svoje pasivnosti glede tega). Sprejemljivost do teh izdelkov se v EU ni spremenila, se pa na trgu povečuje število izdelkov z GSO oznako in zaenkrat ne beležijo nobenih negativnih posledic.
- Trenutno pa je pod drobnogledom znatno povečanje izdelkov z oznako GSO-free, ki so na trgu z različnimi argumenti po DČ.
- Ena izmed avtorizacij EC je bila GM koruza MIR 162 (Syngenta). Odobritev velja za živila in krmo, uvoz in predelavo, ne pa za kultivacijo.

Obvladovati dejavnike tveganj...

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

GSO

SCIENTIFIC OPINION

EFSA Panel on Genetically Modified Organisms (GMOs)

Scientific Opinion on application (EFSA-GMO-NL-2008-01) for the placing on the market of genetically modified herbicide tolerant maize (MON 810) for food and feed use, import and processing under Regulation (EC) No 1825/2003 (Food Processor Consortium, Consortium)

EFSA Panel on Genetically Modified Organisms (GMOs)

Scientific Opinion on application (EFSA-GMO-NL-2008-01) for the placing on the market of genetically modified herbicide tolerant maize (MON 810) for food and feed use, import and processing under Regulation (EC) No 1825/2003 (Food Processor Consortium, Consortium)

EFSA Panel on Genetically Modified Organisms (GMOs)

Scientific Opinion on application (EFSA-GMO-NL-2008-01) for the placing on the market of genetically modified herbicide tolerant maize (MON 810) for food and feed use, import and processing under Regulation (EC) No 1825/2003 (Food Processor Consortium, Consortium)

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Nanotehnologija

- Predmet razprave:
 - Nano ocena tveganja
 - Nano definicija (International Council of Chemical Associations) – [Priporočila komisije z dne 18. okt. 2011 o opredelitvi nanomateriala](#)
 - Nano materija
 - Nano komuniciranje
 - Zakonodaja o nano na EU in nacionalnem nivoju
- Nano material – kritični vidik:
 - 1% do 10% delcev manjših od 100nm (nano delci)
 - vključitev materiala z nano strukturo ali samo delce z nano velikostjo
 - upoštevali le velikost delcev ali tudi maso...
- Obvezno označevanje s 13. dec. 2014 (Info Uredba 1169/2011)

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Nanotehnologija – uporaba v živilstvu

- Nanodelci srebra, titanovega in silicijevega dioksida ter nanogлина kot dodatek embalažnim materialom [za zmanjševanje prepuštnosti](#) embalaže in manjšega vpliva UV svetlobe, izboljšanje mehanskih lastnosti materialov, odpornost na toploto in antibakterijski učinek.
- nanosrebrovi hladilniki z antibakterijskim učinkom
- nanokeramični delci v olju za črtje za preprečevanje neprijetnih vonjev in toplotnega zgoščevanja olja
- nanokapsul kot nosilcev vitaminov, mineralov, esencialnih maščobnih kislin, antioksidantov, koencimov Q10 za izboljšanje njihove biorazpoložljivosti,
- silicijevih in titanovih oksidov kot nanoprevlek za živila za lepšo barvo, boljši okus, daljšo obstojnost (meso, siri, sadje, zelenjava)
- voski z nanodelci za daljšo obstojnost sadja...
- Nanodelci v žvečilnih gumijih za čiščenje zob
- Nanosenzorji za odkrivanje toksinov virusov, bakterij (hladilniki)
- Nanomateriali v pesticidih in herbicidih za zaščito rastlin

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Nanotehnologija

Interakcije med kemikalijami in celicami:

- topne v vodi ali maščobah
- ko vstopijo v celico sprožijo določen biokemijski odgovor celice (obramba, metabolizem, učinek)

Interakcije med nanodelci in celicami:

- nanodelci so v suspenzijah
- tvorijo agregate in aglomerate, malo je prostih
- deluje na celico, brez da bi v celico stopili
- obrambnega mehanizma celice do nanodelcev ne poznamo (prof. Damjana Drobne, BF, Oddelek za biologijo)

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Nanotehnologija

Nova študija od PlasticEurope sporoča, da je tveganje zaradi migracije nanomaterialov v plastični embalaži v živila zanemarljivo in da je uporaba takšne embalaže varna in primerna za potrošnik (Vir. Roland Franz, Head of department of product safety and chemical analysis, Fraunhofer IVV Institute);

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Mikotoksini

- EFSA je na osnovi zbranih podatkov DČ izdala priporočila o prisotnosti toksinov T-2 in HT-2 toksinov v živilih za določitev ML; skupni dopustni dnevni vnos (TDI) je 100ng/kg telesne mase za oba toksina skupaj; DČ naj z NŽD skupaj ugotavljajo kateri dejavniki vplivajo na prisotnost visokih vsebnosti T-2 in HT-2; rezultati analiz naj se posredujejo v bazo EFSA, rezultati raziskav pa EC;
- DON – žita (2mg/kg), moka (1mg/kg), hrana na bazi žit za dojenčke (0,5 mg/kg);
Težke kovine (EFSA, Codex Alimentarius)
- Kadmij – določiti toksičnost in max. vsebnost kadmija v živilih
- Svinec (ML v razpravi) – sadje in zelenjava v pločevinki (0,1 mg/kg), sadne sokove (0,03 mg/kg, iz jagodičja 0,05 mg/kg), za mleko (0,02 mg/kg)
- Pesticidi**
- Substance, ki se ne uporabljajo kot pesticidi in imajo MRL 0,01 mg/kg;
- Biocid (kvarterne amonijeve snovi) v hrani za dojenčke, proizvajalci danes ne morejo zagotoviti meje 0,01 mg/kg v hrani za dojenčke, ki je določena za fitofarmacevtska sredstva, začasna mejna vrednost 0,5 mg/kg je dokazano varna za živila za dojenčke. Če bodo vztrajali na meji 0,01 mg/kg živila je velika verjetnost, da večina izdelkov na trgu ne bo v skladu s to mejo.
- FDE je pripravila seznam teh substanc in objavila svoje stališče

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Uporaba biocidov v materialih, ki prihajajo v stik z živilom – procesni biocidi (biocidna regulativa)

- Stališče FDE – Za procesne biocide za katere so bile že definirane meje specifičnih migracij (EFSA, nacionalne oblasti, industrija), ne bi smela po defaultu veljati splošna mejna vrednost za migracije.
- Mnenja EFSA iz 2007: za substanco 1,2-benzisotiazolin-3-on je bila določena SML 0,5 mg / kg živila. Za substanco 2-metil-4-izotiazolin-3-on je določena SML 0,5 mg/kg po uredbi za plastiko (10/2011/EC) v seznamu avtoriziranih monomerov, drugih izhodnih snovi, makromolekul pridobljenih z mikrobo fermentacijo, dodatki ali pomožna sredstva za polimerizacijo.
- Izotiazolinoni se uporabljajo kot biocidi, konzervansi (antiseptična sredstva, bakteriocidi, slimicidi, fungicidi) v obliki premazov, lepil – preprečujejo obraščanje, razmnoževanje MO, nastajanje sluzi, napihnjenege blata v bioloških čistilnih napravah...

Gospodarska
zbornica
Slovenije

Zbornica kmetijskih
in živilskih podjetij

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropska unija
Evropski sklad za regionalni razvoj
Evropskega regionalnega razvoja

Uporaba biocidov v materialih, ki prihajajo v stik z živilo | procesni / površinski biocidi

- FDE se zavzema za navedbo „površinskega biocida „, če gre za inhibicijo na površinski materiala, ki prihaja v stik z živilo ne pa samo po „defoltu“ za migracijo.
- Procesni biocidi** – se uporabljajo v proizvodnji FCM z namenom obdržati material ali pripravke , ki bodo nadalje predelani in s tem material proste mikrobiološke kontaminacije med proizvodnjo, shranjevanjem in ostalo manipulacijo za preprečevanje nastajanje filmov, sluzi. Njihova prisotnost ni predvidena v končnem izdelku. Po „defoltu“ je SML 10 ppb;
- Površinski biocidi** - se uporabljajo v proizvodnji materialov, ki prihajajo v stik z živilo in so prisotni v končnem izdelku kot takem (vgrajeni ali impregnirani). Uporabljajo se za premaze rezalnih plošč, zabojih / posodah za shranjevanje živil, transportni trakovi, hladilne površine. Namen njihove uporabe je obdržati površine, ki prihajajo v stik z živilo proste MO. Verjetnost migriranja v živilo obstaja, SML je potrebno opredeliti; površinska obdelava citrusov; napraviti seznam dovoljenih površinskih biocidov in določiti SML;
- Konzervansi** - se uporabljajo v proizvodnji materialov, ki prihajajo v stik z živilo in so prisotni v končnem izdelku kot takem. Lahko se tudi sprostito v živilo oz. imajo na živilo konzervirajoči učinek (niso zajeti v biocidno regulativo).

Gospodarska
zbornica
Slovenije

Zbornica kmetijskih
in živilskih podjetij

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropski kmetijski in ribarski program
Evropskega parlamenta in
Evropskega sveta

3-MCPD estri (3 mono klor propran 1,2 – diol estri)

• EFSA toksikološka študija za 3-MCPD in glicidil estre v jedilnih oljih, ki nastajajo tudi pri rafiniranju maščob; FDE zbirajo še druge študije o toksičnosti in o analitičnih metodah določevanja

Furan in akrilamid

- EC poziva k oblikovanju Evropskega standarda oz. **tehnične specifikacije za standardno analitsko metodo** za določevanje kemičnih substanc prisotnih v živilih oz. nastalih pri določenih procesih npr. furan v kavi
- EFSA je objavila rezultate vsebnosti furana v živilih iz 20 različnih držav in izpostavljenost ljudi temu kontaminantu.
- Ključna živila se bodo na vsebnost furana še dodatno testirala
- Akrilamid – priročnik FDE; Priporočila EC (Sanci/10680/2013) za zmanjšanje vsebnosti akril amida, kljub temu, da je industrija vladnim strokovnjakom predstavlja ukrepe za zmanjšanje vsebnosti akrilamida v živilih 1. februarja 2013; povsem neločljivi je predlog zmanjšanja vsebnosti AA v kategoriji „kava“ iz 900 ppb na 800 ppb, čeprav je za to skupino dokazano, da ni alternativnega postopka pri praženju kave, ki bi bil vsebnost AA lahko zmanjšala. **Znanstveno mnenje EFSA o tveganju akrilamida v živilih je v pripravi na pobudo Evropske komisije.**

Gospodarska zbornica Slovenije

Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Mineralna olja – hidrokarboni MOH

PROGRAM RAZVOJA PODROČJA

Evropska unija oblikuje politiko in zagotavlja finančno podporo
Evropskega sklada za regionalni razvoj

Obvladovati dejavnike tveganja...

SCIENTIFIC OPINION

Scientific Opinion on Mineral Oil Hydrocarbons in Food
EFSA Panel on Contaminants in the Food Chain (CONTAM)

Konsum Food Safety Authority (EFSA), Parma, Italy

ABSTRACT

Contaminants are present in a range of animal and human-derived foods. Mineral oil hydrocarbons (MOH) are a group of organic compounds that are found in a wide range of natural and synthetic sources. They are present in food as a result of contamination from the environment, food processing, and food packaging. The EFSA Panel on Contaminants in the Food Chain (CONTAM) has assessed the risks to human health from the consumption of MOH in food. The panel has concluded that the current exposure to MOH from food is low and that the current intake of MOH from food is unlikely to pose a significant risk to human health. However, the panel has identified several areas where further research is needed to better understand the risks to human health from MOH in food. These areas include the need for more data on the toxicity of MOH, the need for more data on the exposure to MOH from food, and the need for more data on the contamination of food with MOH.

© European Food Safety Authority, 2011

- EFSA ocenjuje, da se je v preteklosti glaven izvor kontaminacije z mineralnimi olji hidrokarboni preko različnih premazov zmanjšal v pekarski industriji. Vedno večji problem danes glede izvora MOH v živilih postaja uporaba različnih sredstev proti prašenju v silosih, (prepovedana v EU), škropljenje riža in transport žit med žetvijo, mletjem in drugih procesi.
- EFSA ocenjuje, da mineralna olja hidrokarboni lahko migrirajo v suha živila.
- Evropska komisija pričenja z zakonodajnimi aktivnostmi za omejevanje prenosa mineralnih olj na živila;

Gospodarska
zbornica
Slovenije

Zbornica kmetijskih
in živilskih podjetij

PROGRAM
RAZVOJA
PODČELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja
Evropska unija - Evropski kmetijski in ruralni razvoj

Fizikalna tveganja

- tuje primesi (steklo, kamni, plastika – delčki embalaže, nakit, kovinski delčki)
- lasje, nohti, zob.

Najpogostejši izvori za fizikalna tveganja so
embalaža, oprema, surovine, človek.

[illegible]

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij
PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Kaj so materiali, ki prihajajo v stik z žvili

?

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij
PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Primarna embalaža

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij
PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Industrijska oprema in pripomočki

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij
PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Restavracije / kuhinje

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij
PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Sredstva za vzdrževanje

Food Grade

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij
PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Modificirane atmosfere

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Potrošniki

Črna in bela posoda
Črna in bela posoda
Črna in bela posoda
Črna in bela posoda

促销包邮

送6杯

X8

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Naravni ovitki / jedilni

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Lepila / črnila / barvila

22. 12. 2011
L2 12:44 B

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Nano materiali

- Nanodelci srebra, titanovega in silicijevega dioksida ter nanoglina kot dodatek embalažnim materialom za zmanjševanje prepustnosti embalaže in manjšega vpliva UV svetlobe, izboljšanje mehanskih lastnosti materialov, odpornost na toploto in antibakterijski učinek.
- nanosrebrovi hladilniki z antibakterijskim učinkom
- silicijevih in titanovih oksidov kot nanoprevlek za živila za lepšo barvo, boljši okus, daljšo obstojnost (meso, siri, sadje, zelenjava)
- voski z nanodelci za daljšo obstojnost sadja...

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Igrače / otroški pripomočki

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Zakonodaja

Uredba št 57/2008 – nacionalna - registracija

Uredba 1935/2004

Uredba 596/2009 – dopolnitev

Uredba 2023/2006

Direktiva 82/711/EEC
Direktiva 85/572/EEC migracije, simulanti

Uredba 10/2011, plastika, 1282/2011 in 1183/2012 - dopolnitve

Uredba 321/2011, bisfenol A

Uredba 372/2007, migracijski limiti za tesnila v pokrovcih

Uredba 1895/2005 Epoksi derivati

Uredba 282/2008 reciklirana plastika

Direktiva 78/142/EEC, vinil klorid

Direktiva 2007/42/EC, regenerirani celulozni filmi

Direktiva 84/500/EEC, 2005/31/EC, Keramika

Direktiva 93/11/EEC – N-nitrozamini

Uredba 450/2009, aktivni in inteligentni materiali

Uredba 284/2011, poliamid, melamin

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Materiali v stiku z žvili

Uredba 1935/2004:
Člen 3
Splošne zahteve

1. Materiali in izdelki, vključno z aktivnimi in inteligentnimi materiali in izdelki, se proizvajajo v skladu z dobro proizvodno prakso, tako da v normalnih ali predvidljivih pogojih uporabe njihove **sestavine** ne prehajajo v živila v količinah, ki bi lahko:

- ogrožale zdravje ljudi; ali
- povzročale **nesprejemljivo spremembo v sestavi** živil; ali
- povzročale **poslabšanje** njihovih **organoleptičnih lastnosti**.

2. Označevanje, oglaševanje in predstavitev materiala ali izdelka **ne sme zavajati** potrošnikov.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Aktivno / inteligentno pakiranje

Indikator lahko spremeni barvo:

- glede na spremembo sestave plina pri zorenju sadja
- spremembo temperature, kar pospeši / zavre ireverzibilne encimske reakcije
- Sprememba barve zaradi povišanja kisika pri staranju mesa

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

A & I Materiali

Vir: NLJ, Golja

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Uredba Komisije (ES) št. 10/2011 o polimernih materialih in izdelkih, namenjenih za stik z žvili

- Za celotno skupino materialov – en predpis
- Večja jasnost in doslednost
- Uredba 10/2011 v Aneksu I opredeljuje avtorizirane substance (posodobljena lista monomerov in aditivov), v Aneksu II so navedene omejitve, posodobljena lista simulantov za testiranje za živila so v Aneksu III, izjava o skladnosti v Aneksu IV in testi skladnosti v Aneksu V.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Uredba 321/2011

- Uredba 321/2011** dopolnjuje Uredbo 10/2011 glede **omejitev uporabe Bisfenola A v plastičnih stekleničkah za dojenčke**. Predpis ne velja za ostale izdelke iz polikarbonatov, kjer še naprej ostaja v veljavnosti mejna vrednost za bisfenol A (0,6 mg/kg)

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Bisfenol A

- Prepoved proizvodnje in dajanja v promet otroških plastičnih stekleničk proizvedenih iz bisfenol A (polikarbonati).**
- Prepoved velja za proizvodnjo takšnih stekleničk od 1. 3. 2011
- Prepoved dajanja na trg vključno z uvozom pa velja od 1.6. 2011
- Izvedbena Uredba Komisije (EU) št. 321/2011 o spremembi Uredbe (EU) št. 10/2011 glede omejitve uporabe bisfenola A v plastičnih stekleničkah za dojenčke
- Uredba je nastala prej kot je EFSA podala znanstveno mnenje
- Bisfenol A zaradi kemične strukture deluje estrogensko (posnema ženski hormon estrogen) in povzroča motnje v hormonskem sistemu**
- Potencialno problematična je prisotnost bisfenola A v plastiki, ki je v direktnem kontaktu s hrano ali pijačo; Migracija bisfenola A je intenzivnejša pri višjih temperaturah**
- FDE se zavzema, da bi se risk management v zvezi s to substanco reševal skladno z znanstvenimi mnenji (EFSA)
- Ukrepi zoper to substanco so v teku na Švedskem, Belgiji in Franciji (razmišljajo tudi o prepovedi substance še v drugih materialih); v Franciji intenzivno iščejo nadomestno substanco za bisfenol A

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Obvladovati dejavnike tveganja...

Mineralna olja – hidrokarboni MOH

- EFSA ocenjuje, da se je v preteklosti glaven izvor kontaminacije z mineralnimi olji hidrokarboni preko različnih premazov zmanjšal v pekarski industriji. Vedno večji problem danes glede izvora MOH v živilih postaja uporaba različnih sredstev proti prašenju v silosih, (prepovedana v EU), škropljenje riža in transport žit med žetjivo, mletjem in drugimi procesi.
- EFSA ocenjuje, da mineralna olja hidrokarboni lahko migrirajo v suha živila.
- Evropska komisija pričinja z zakonodajnimi aktivnostmi za omejevanje prenosa mineralnih olj na živila;

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

RASFF Portal

Notifications list

Search criteria | Year 2013 | Product category Food contact materials

Classification	Date of case	Last change	Reference	Country	Type	Product Category / Subject
1. border rejection	07/12/2013	06/12/2013	2013.1242	Germany	FCM	migration of cadmium (0.12; 0.10; 0.04; 0.07 mg/kg) from plates from China
2. alert	11/09/2013	06/12/2013	2013.1242	Germany	FCM	Food contact materials
3. border rejection	26/11/2013	06/12/2013	2013.CAD	Italy	FCM	migration of primary aromatic amines (total: 0.8, Acetanilide 0.2, p-Toluidine 0.5 mg/kg, ppm) from plastic serving trays from China, via Hong Kong
4. border rejection	26/11/2013	06/12/2013	2013.BCV	Italy	FCM	migration of chromium (21 mg/kg - ppm) and of manganese (2.2 mg/kg - ppm) from kitchen utensils from China
5. border rejection	25/11/2013	06/12/2013	2013.BDZ	Italy	FCM	too high level of overall migration (13.8 mg/kg) from plastic cups from China
6. information for attention	05/12/2013	05/12/2013	2013.1813	Lithuania	FCM	migration of chromium (1.4 µg/kg - ppm) and of manganese (0.2 µg/kg - ppm) and too high level of overall migration (21 mg/kg) from metal bakeware from Brazil
7. border rejection	25/11/2013	05/12/2013	2013.BDZ	Italy	FCM	migration of formaldehyde (41 mg/kg - ppm) and of methanol (12.3 mg/kg - ppm) from container children tableware sets from China
8. information for attention	04/12/2013	04/12/2013	2013.1808	Czech Republic	FCM	Food contact materials
9. border rejection	20/11/2013	04/12/2013	2013.BZ1	Italy	FCM	metal pieces in plastic container from China
10. information for attention	02/12/2013	04/12/2013	2013.1594	Czech Republic	FCM	too high level of overall migration (1.26 mg/kg) from plastic dishes from Bosnia and Herzegovina
11. information for attention	02/12/2013	02/12/2013	2013.1595	Czech Republic	FCM	migration of primary aromatic amines (0.04, 0.04 mg/kg - ppm) from nylon trawler from China

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

From 2004 to 2009, regulatory authorities in Italy have, on average, reported more non-compliances through the rapid alert system for food and feed than the inspection officials in any other member country

Source: DG SANCO

Nestlé baby milk recall begins due to concerns over packaging ink

By Andrew Gorman @ - 13 Nov 2013

Recalled baby: Nestlé, Totino's

Related topics: Safety & Regulation

As Nestlé recalls two million litres of baby milk in four European countries due to a packaging problem, the company is attempting to calm consumer fears that their children are in danger of ingesting a printing chemical from dented tin product.

The company had originally been informed in September that traces of the chemical bisphenol A (BPA) had been found in some editions of its Totino's and Totino's Totino's. Totino's, the company's maker, removed BPA from the canisters in October.

When Italian regulators this week began testing about 50 million litres of the new tin cans and found the issue, Nestlé decided to cancel its original recall to a wider range of the product in Italy, France, Spain and Portugal.

RELATED NEWS:

Totino's BPA in plastic and metal cans: BPA is a chemical used in the production of plastic and metal cans. It is a known endocrine disruptor and has been linked to various health problems, including reproductive issues and cancer.

Nestlé and BPA: Nestlé's BPA-free cans are made from a different material, which is safer for infants. The company has been working to ensure that all its products are free from BPA.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Materiali v stiku z živilom

- Aktivni in inteligentni materiali in izdelki
- Papir in lepenka
- Plastične mase
- Lepila
- Tiskarske barve
- Keramika
- Regenerirana celuloza
- Pluta
- Silikoni
- Gume
- Tekstil
- Steklo
- Laki in premazi
- Smole za ionsko izmenjavo
- Voski
- Kovine in zlitine
- Les

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Lepila

BADGE, BFDGE, derivati

- 2,2-bis(4-hidroksifenil)propan bis(2,3-epoksipropil)eter (v nadaljnjem besedilu: BADGE) in nekatere njegove derivate;
- bis(hidroksifenil)metan bis(2,3-epoksipropil)eter (v nadaljnjem besedilu: BFDGE) in nekatere njegove derivate;
- novine: glicol eter (v nadaljnjem besedilu: NOGE) in nekatere njihove derivate.

Vir: NUJZ, Golja

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Keramika

Pb, Cd
(Ba, Cr, Se, Sb, Co)

Vir: NUJZ, Golja

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij
PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Pluta

PCP, triklorofenoli, ostanki pesticidov, mikotoksini

Vir: NUJZ, Golja

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij
PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Guma

N-nitrozamini, formaldehid, ditiokarbamati, BT (benzotriazol), MBT, Pb, As, Zn

Vir: NUJZ, Golja

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij
PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Steklo

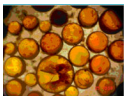
Pb, Cd

Vir: NUJZ, Golja

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij
PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Ionske izmenjevalne smole

Vir: NUJZ, Golja

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij
PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Kovine in zlitine

Cr, Ni, Pb, Cd, Hg, Al...

Vir: NUJZ, Golja

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij
PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Papir

Pb, As, Cd, Hg, formaldehid, PCBji, PCP (petklorofenoli),

Vir: NUJZ, Golja

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Plastični materiali

PAAji 3-(phenylamino)alanine, formaldehid, BPA, ftalati,....

Vir: NUJZ, Golja

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Tiskarska črnila

As, Pb, Cd, Hg, Ba, Cr, Sb, Se, PAHi, PAAji 3-(phenylamino)alanine
ITX (isopropyl thioxanthone), BP (benzotriazoli), 4-MBP

Vir: NUJZ, Golja

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Regenerirana celuloza

Vir: NUJZ, Golja

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Silikoni

hlapne snovi
organopolisiloksani

Vir: NUJZ, Golja

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Tekstil

Sestavine tiskarskih črnil, belil in sredstev za impregnacijo

Vir: NUJZ, Golja

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Laki in premazi

BADGE, BFDGE & derivati, PAAji 3-(phenylamino)alanine, formaldehid, fenoli, Zn

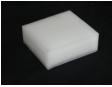

Vir: NUJZ, Golja

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Voski

PAHi

Vir: NIJZ, Golja

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Les

Antimikrobna sredstva, sredstva za vlaženje formaldehid

Vir: NIJZ, Golja

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Rapid Alert System for Food and Feed

What's New?

- [RASFF annual report 2016](#) - updated information on the functioning of the RASFF. RASFF notifications in 2016 and background on various food safety incidents reported to RASFF in 2016
- [Press release](#) Report documents growing importance of the EU's Rapid Alert System for Food and Feed

Welcome to the RASFF portal!

The Rapid Alert System for Food and Feed (RASFF) was set in place to provide food and feed control authorities with an effective tool to exchange information about measures taken responding to serious risks identified in relation to food or feed. This exchange of information helps Member States to act more rapidly and in a coordinated manner in response to a health threat caused by food or feed.

- [Read more about the legal basis of RASFF](#)
- [Who are the members of RASFF?](#)
- [RASFF - keeping an eye on your food](#) [Watch the video](#) [PDF](#) [GIF](#)
- [International RASFF conference - 14 conclusions of Robert Hladik](#)

The effectiveness of RASFF is ensured by keeping its structure simple. It consists essentially of clearly identified contact points in the Commission, [EFSA](#), [EFSA](#) surveillance authority and at national level in member countries, exchanging information in a clear and structured way by means of templates.

- [Where are the RASFF notifications coming from?](#)
- [What's the role of the European Commission in RASFF?](#)
- [What do the RASFF notification templates look like?](#)
- [Download the latest RASFF annual report](#) to learn more about RASFF in its previous year of operation.

The European Commission has created this portal as part of its striving to make the functioning of the RASFF as transparent as possible to the consumer, business operators and authorities around the world. In doing so, however, it needs to strike a balance between openness and protection of information that could lead to disproportionate economical damage. If dangerous products need to be recalled from the market, Member States and the European Commission immediately act to ensure that the product is removed, including providing the necessary information to consumers.

The RASFF portal features an interactive searchable [online RASFF database](#). Here you can see the most recently transmitted RASFF notifications as well as search for information on any notification issued in the past.

RASFF Portal

Notifications List New Search

Search criteria Notified by SLOVENIA (50) Product category poultry meat and poultry meat products

<< First << << Previous 100 << Notifications 1 to 13 of 13 >> Next 100 >> >> Last >>

Date of case	Last change	Reference	Country	Subject	Product Category
1. 13/11/2009	13/11/2009	2009.1573	SI	Salmonella (presence /10g) in frozen marinated chickenbreasts from Germany	poultry meat and poultry meat products
2. 23/04/2009	23/04/2009	2009.0512	SI	Salmonella infantis (1 out of 5 positive) in poultry meat products from Austria	poultry meat and poultry meat products
3. 01/08/2008	01/08/2008	2008.0940	SI	bulging packaging of hen pate from Slovenia	poultry meat and poultry meat products
4. 02/06/2004	20/06/2008	2004.252	SI	residues of nicosolan (33 µg/kg - ppo) in frozen chicken liver from Italy	poultry meat and poultry meat products
5. 05/03/2008	12/03/2008	2008.466	SI	attempt to legally import dried sausages, duck and chicken meat from China	poultry meat and poultry meat products
6. 06/09/2005		2005.028	SI	Salmonella spp. (presence /25g) and Campylobacter jejuni (presence /25g) in chicken leg from Austria	poultry meat and poultry meat products
7. 02/09/2005		2005.045	SI	Campylobacter jejuni (presence /1mg) in chicken for spit from Italy	poultry meat and poultry meat products
8. 28/07/2005		2005.540	SI	Salmonella (presence /25g) in poultry sausages from Italy	poultry meat and poultry meat products
9. 11/07/2005		2005.040	SI	Salmonella Blockley (presence) in poultry sausages from Italy	poultry meat and poultry meat products
10. 16/06/2005		2005.026	SI	Illegal import of frozen poultry meat from China	poultry meat and poultry meat products
11. 09/06/2005		2005.084	SI	Illegal import of frozen chicken meat from China	poultry meat and poultry meat products
12. 10/05/2005		2005.024	SI	Illegal import of frozen poultry meat from China	poultry meat and poultry meat products
13. 26/04/2005		2005.000	SI	Illegal import of frozen poultry meat from China	poultry meat and poultry meat products

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Rapid Alert System for Food and Feed

What's New?

- [RASFF annual report 2016](#) - updated information on the functioning of the RASFF. RASFF notifications in 2016 and background on various food safety incidents reported to RASFF in 2016
- [Press release](#) Report documents growing importance of the EU's Rapid Alert System for Food and Feed

Welcome to the RASFF portal!

The Rapid Alert System for Food and Feed (RASFF) was set in place to provide food and feed control authorities with an effective tool to exchange information about measures taken responding to serious risks identified in relation to food or feed. This exchange of information helps Member States to act more rapidly and in a coordinated manner in response to a health threat caused by food or feed.

- [Read more about the legal basis of RASFF](#)
- [Who are the members of RASFF?](#)
- [RASFF - keeping an eye on your food](#) [Watch the video](#) [PDF](#) [GIF](#)
- [International RASFF conference - 14 conclusions of Robert Hladik](#)

The effectiveness of RASFF is ensured by keeping its structure simple. It consists essentially of clearly identified contact points in the Commission, [EFSA](#), [EFSA](#) surveillance authority and at national level in member countries, exchanging information in a clear and structured way by means of templates.

- [Where are the RASFF notifications coming from?](#)
- [What's the role of the European Commission in RASFF?](#)
- [What do the RASFF notification templates look like?](#)
- [Download the latest RASFF annual report](#) to learn more about RASFF in its previous year of operation.

The European Commission has created this portal as part of its striving to make the functioning of the RASFF as transparent as possible to the consumer, business operators and authorities around the world. In doing so, however, it needs to strike a balance between openness and protection of information that could lead to disproportionate economical damage. If dangerous products need to be recalled from the market, Member States and the European Commission immediately act to ensure that the product is removed, including providing the necessary information to consumers.

The RASFF portal features an interactive searchable [online RASFF database](#). Here you can see the most recently transmitted RASFF notifications as well as search for information on any notification issued in the past.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

RASFF

EUROPEAN COMMISSION
DIRECTORATE-GENERAL FOR FOOD AND VETERINARY AFFAIRS
Policy, Legislation and Enforcement

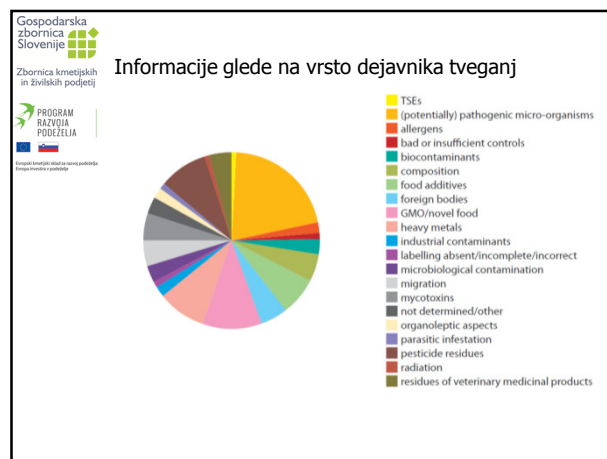
RASFF

Preliminary Annual Report

2016

- 2000 - 823 notifications
- 2001 - 1567 notifications
- 2002 - 3024 notifications
- 2003 - 4414 notifications
- 2004 - 5562 notifications
- 2005 - 7170 notifications
- 2006 - 6840 notifications
- 2007 - 7354 notifications
- 2008 - 3099 notifications
- 2009 - 3322 notifications
- 2010 - 3358 notifications
- 2011 - 3812 notifications

WHAT kind: alert, information, border rejection, consumer complains
WHO: European commission, national inspection bodies, border inspection bodies with third countries, consumers

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Notifikacije v svetu

	hazard	product category	notifier	notifications	hazard	product category	origin	notifications	
1	afatoxins	nuts, nut products and seeds	Germany	77	1	afatoxins	feed materials	India	80
2	afatoxins	nuts, nut products and seeds	The Netherlands	72	2	afatoxins	fruits and vegetables	Turkey	73
3	afatoxins	feed materials	United Kingdom	62	3	afatoxins	nuts, nut products and seeds	China	60
4	living and dead mites	nuts, nut products and seeds	Poland	61	4	Solomonella spp.	fruits and vegetables	Bangladesh	54
5	Solomonella spp.	fruits and vegetables	United Kingdom	61	5	afatoxins	nuts, nut products and seeds	Turkey	53
6	migration of chromium	food contact materials	Italy	51	6	migration of chromium	food contact materials	China	48
7	poor temperature control = rupture of the cold chain	fish and fish products	Spain	50	7	migration of formaldehyde	food contact materials	China	45
8	mercury	fish and fish products	Italy	44	8	living and dead mites	nuts, nut products and seeds	Ukraine	45
9	afatoxins	nuts, nut products and seeds	United Kingdom	43	9	afatoxins	herbs and spices	India	40
10	parasitic infection with Anisakis spp.	fish and fish products	Italy	40	10	afatoxins	nuts, nut products and seeds	Iran	39

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Spremljajoči / Prerekvezitni programi

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Prerekviziti – podporni programi

Osebna higiena

- Umivanje rok in / ali dezinfekcija
- Prehrana na delu, kajenje
- Postopanje v primeru ureznin in / ali opeklin
- Higiena nohtov, telesa in las
- Nakit?, zaščitne rokavice in zaščita brade ter brkov
- Delovna in zaščitna oblačila / sredstva in vzdrževanje (lastno, pogodbeno...)
- Osebni predmeti (telefoni, ključji...)

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Prerekviziti – podporni programi

Osebna higiena

UMIVANJE ROK

- KDAJ?
 - pred delom z živil
 - po uporabi stranišča
 - pred jedjo
 - pri vsakem nečistem delu
- KAKO?
 - Zavijati rokave do komolcev
 - Roke splakniti s toplo tekočo vodo
 - Namiliti z milom in drgniti vsaj eno minuto – paziti na zanohtje in členke ter mesta med prsti
 - Splakniti s toplo vodo
 - Obrisati z brisačko ali kako drugače osušiti

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Prerekviziti – podporni programi
Osebna higiena

Dezinfekcija - Razkuževanje

- **KAJ?**
 - roke
 - površine v stiku z živilii
 - opremo
 - delovna orodja (noži...)
 - pripomočke
- **KAKO?**
 - kemično
 - z vodo visoke temperature ali pare
 - z UV žarki

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Prerekviziti – podporni programi
Osebna higiena

Oprema umivalnikov

- Tekoča hladna in vroča voda
- Tekoče milo
- Brisačke
- Dezinfekcijsko sredstvo
- Senzorska oprema v prostorih z visokim tveganjem
- piktogrami

Sanitarni prostori (s predprostorom)
Garderobe (ločeno shranjevanje obleke, zračne, čiste...)

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Prerekviziti – podporni programi
Zdravstveno stanje zaposlenih

Zdravstveno stanje zaposlenih - Pravilnik o zdravstvenih zahtevah za osebe, ki pri delu v proizvodnji in prometu z živilii prihajajo v stik z živilii, (Uradni list RS, št. 82/03)

- Priloga 1: [Soglasje osebe k obveznosti prijavljanja bolezni, ki se lahko prenašajo z delom](#)
- Priloga 2: [Individualna izjava o bolezenskih znakih](#)
- Priloga 3: [Potrdilo o pregledu osebe, ki pri delu prihaja v stik z živilii](#)

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Prerekviziti – podporni programi
Izobraževanje

Program izobraževanja

- Frekvenca
- Ciljna skupina
- Vsebina in obseg
- Izvajalec

Upoštevati

- Ustreznost izobraževanja glede na delovno mesto
- Razumevanje – tujci
- Potrdilo in / ali preverjanje podane vsebine

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Prerekviziti – podporni programi
Zgradbe, prostori in oprema

Zgradbe in oprema

- Urejena okolica in omejen dostop do obratov
- Stene – oblikovane tako, da se ne nabira prah, da se ne nabira kondenz, raste plesen; naj bodo iz materialov, ki se jih lahko tudi mokro čisti
- Tla iz materialov, ki se jih lahko mokro čisti; da ne zastaja voda, čisti in urejeni drenažni sistemi)
- Okna, če je potrebno zaščitena (folija, mreža)
- Vrata zaprta in primerno vzdrževana – čista
- Primerna osvetlitva, zaščita luči
- Ventilacijski sistemi ustrezno vzdrževani
- Pitna voda v zadostnih količinah, izvajanje nadzora nad njo (mikrobiološki, kemijski testi...)
- Oprema primerna za vzdrževanje in čiščenje

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Prerekviziti – podporni programi
Čiščenje

PLANI ČIŠČENJA

- Natančno definirana mesta čiščenja
- Natančno definirano čistilno sredstvo z ustreznimi navodili, varnostnimi listi, v originalni embalaži
- Frekvenca čiščenja
- Odgovorna in usposobljena oseba
- Zapisi

Enako velja tudi v primeru zunanjega izvajalca!!

KDAJ

- sprotno med delom
- dnevno - ob koncu delovnega postopka ali izmene (oprema, orodja, stroji, pripomočki, delovni prostor)
- Tedensko (čiščenje težje dosegljivih mest, predalov, polic, oken, luči, vrat, jaškov za prezračevanje, hladilnice...)
- letno ali generalno čiščenje (vzdrževalna dela na stenah, stropih in tleh, beljenje, ureditev okolice obrata še posebej smetišča in odlagališče embalaže, kanalizacije...)

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Prerekviziti – podporni programi
Čiščenje

Čistilna sredstva (dezinfekcijska)

- Seznam odobrenih namenskih čistil (varnostni listi in zaščitna sredstva)
- Navodila za čiščenje in pripravo čistilnih sredstev
- Učinkovitost čiščenja in izpiranja čistilnih sredstev
- Čistilna sredstva v originalni oz. namenski embalaži
- V primeru prelivanja v drugo manjšo embalažo – potrebna jasna navodila
- Vzdrževanje konstantne in primerne koncentracije čistil (hlapne komponente)
- Primerno hranjeni (omejen dostop)

Čistilni pripomočki

- Namenski in jasno označeni
- Vzdrževani
- Hranjeni v namenskem prostoru

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Prerekviziti – podporni programi
Odpadki

Odpadki

- Ločeno zbiranje odpadkov že v obratu
- Sprotno odnašanje odpadkov iz obrata, kjer se rokuje s hrano
- Zbirne posode jasno in namensko označene
- Zbirne posode morajo biti v dobrem stanju, oblikovane tako, da se lahko čistijo in / ali dezinficirajo
- Plan čiščenja zbirnih posod
- Onemogočen dostop ptičev in glodavcev
- Omejen dostop do zbirnih mest
- Odvoz s strani tretje stranke in hranjenje dokumentacije

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Prerekviziti – podporni programi
DDD

Nadzor nad glodavci

- Identificirati potencialne škodljivce, glodavce
- Izbor ustreznih vab, agensov z navodili za uporabo in varnostnimi listi
- Izdelati načrt postavitve vab in jih identificirati
- Določiti odgovornosti (notranji in zunanji izvajalci - pogodba)
- Frekvenca nadzora – pregleda vab
- Zapis ugotovitev oz. vsake manifestacije

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Načela preventivnega pristopa

HACCP	IPM
• Analiza tveganja • Določitev kritičnih kontrolnih točk • Določitev kritične mejne vrednosti • Določitev monitoringa • Določitev korekcijskih postopkov • Dokumentacija • Verifikacija	• Pregledi glede infestacije • Preventivni ukrepi • Identifikacija • Analiza • Izbor sredstev (tretiranje) • Monitoring • Dokumentacija

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

1. Pregledi na prisotnost

- V živilskih obratih najmanj tedenski, če ne še bolj pogosti.
- Fokusiran na področja, kjer se bodo škodljivci najverjetneje pojavili (razkladalne rampe, vhodi surovin, skladišča, prostori za osebje, mesta, kjer so se surovine pred kratkim razsule oziroma bile skladiščene v razsutem stanju)
- Prepoznane morebitne vstopne točke za škodljivce (vrata, stare cevi, špranje / razpoke...)
- Hrana in vodni viri
- Žarišča (npr. samo en predel mesta...)
- Pritožbe na prisotnost škodljivcev ali napravljene škode

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

2. Preventivni ukrepi

- Analiza vzroka
- Preventivno onemogočanje dostopa v objekt (vsi vhodi, odprtine) in do vodnih virov
- Pozornost na: previsne veje, kable, ventilatorje, zračne opeke z luknjicami, razbite šipe, žlebovi in pod strehe, okna, ...
- Zmanjševanje zavržkov hrane
- Ustrezno shranjevanje odpadkov v zaprtem čistem prostoru.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živalskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

3. Identifikacija

- Prepoznati škodljivce in razumeti njihovo reprodukcijo
- Zagotovi, da ima tvoj DDD izvajalec dokazila o usposabljanju s področja identifikacije in obnašanja škodljivcev

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živalskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

4. Analiza

- Ko identificiraš škodljivca moraš ugotoviti zakaj je v tvojem obratu?
- Ali jih morda privlači dostopna hrana, odpadki, akumulirana vlaga?
- Kako je z vonjavami?
- Po kateri poti so škodljivci vdrl v objekt (skozi tla, stene...)?
- Ali so lahko vstopne pošiljke infestirane? (npr. z insekti)?

Šele na osnovi teh odgovorov se lahko odločiš za najboljšo tehnično rešitev!

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živalskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

5. Izbor sredstev (tretiranje)

- Na prvem mestu naj bodo ne-kemične metode kot npr. preprečiti dostop ali postaviti pasti
- Šele ko to ni učinkovito se smejo uporabiti vabe (kemikalije), v najmanj hlapni obliki, na ciljnih mestih za ciljne škodljivce; Pozor na prah, mila ki se prime kože glodalcev in ga ta polize???

(PRAVO SREDSTVO; NA PRAVEM MESTU IN V PRAVIH KOLIČINAH)

- Pri tem pa upoštevaj tveganje za varnost živil, ne-ciljane organizme in za okolje.
- Posebna pozornost koncentracije raztopin!!!
- Rezistenci na antikoagulantne! (Dokazila za Belgijo, Dansko, Francijo, Nemčijo, Nizozemsko, Madžarsko in ZK)
- Nova biocidna Direktiva 98/8/EC
- Odlaganje kadavrov, in sredstev s pretečenim rokom!!!

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živalskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Which are the anticoagulants currently used in rodenticides?

Table 1. Anticoagulants approved as biocidal active substances

First-generation anticoagulant rodenticides (FGARs)
Chlorophacinone
Coumatetralyl
Warfarin
Second-generation anticoagulant rodenticides (SGARs)
Brodifacoum
Bromadiolone
Difenacoum
Difethialone
Flocoumafen

- Prve generacije so manj toksični in jih mora žival večkrat zaužiti
- Druge generacije so bolj toksični in je dovolj enkratno hranjenje
- Zaradi visokega tveganja do ostalih organizmov in okolja ne FGAR in ne SGAR ne bodo zajeti v Aneksu I direktive 98/8/EC – do sedaj nimajo alternative
- Zaenkrat se lahko uporabljajo za obdobje 5 let, nato sledi ponovna obravnava

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živalskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

6. Monitoring

- Nadzor nad škodljivci mora biti kontinuiran, kar pomeni stalen monitoring obrata na morebitno infestacijo škodljivcev
- Ker običajno zunanji strokovni DDD izvajalec pride v obrat na 14 dni ali vsak teden, mora osebje v obratu dnevno biti „oči in ušesa“ IPM programa.
- Zaposleni se morajo zavedati vseh sanitarnih pravil, ki se navezujejo na IPM program in morajo poročati o vsakem indicu, ki nakazuje prisotnost škodljivcev.
- V principu je cilj „ne imeti“ škodljivca v obratu!
- Če je škodljivec prisoten je že alarm!

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živalskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

7. Dokumentacija

- Dokumentacija o ravnanju s škodljivci nakazuje resen pristop podjetja do teh aktivnosti.
- Obsega vsaj: obseg storitev – pogodba za zunanjega izvajalca, obseg storitev interno, poročila o potencialnih škodljivcih (pregled na prisotnost škodljivcev), poročila opravljenih storitev, plan korektivnih ukrepov z izvedbo in kontrolo izvedbe, načrt pasti / vab, seznam odobrenih pesticidov, poročila o uporabljenih pesticidih, lizenca izvajalca...

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Analiza trendov

- Za analizo se uporabijo vsi zapisi o rednem monitoringu – dogajanje na vabah, pasteh, feromonskih vabah...
- S podatki analize se lahko prilagajajo pristopi nadzora nad škodljivci, in predvidevajo se močnejši vdori škodljivcev vezano npr. na sezono ali npr. na slabo samokontrolo pri zapiranju objekta;

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

EN 16636 – Pest management Service

- EN 16636 je Evropski standard za podjetja, ki upravljajo nadzor nad škodljivci. Razvit je bil z namenom dvigniti na višjo strokovno raven celoten sektor, ki se ukvarja z nadzorom nad škodljivci, za zaščito njihovih strank, javnega zdravja in okolja.
- Zagotavljanje skladnosti s standardom EN 16636 bo omogočal izvajalcem nadzora nad škodljivci:
 - Dokaz visoke usposobljenosti pri ravnanju s škodljivci
 - Zagotovitev konsistentne kakovosti storitev
 - Minimalno tveganje za stranke in javnost
 - Minimalne potencialne negativne učinke na okolje in varstvo živali
- Standard je namenjen vsem izvajalcem nadzora nad glodavci, vključno z oceno tveganja, preventivo, svetovanjem in izvedbo relevantnih postopkov. Ne vključuje pa zaščite in varstva rastlin, rutinskega čiščenja in dezinfekcije.
- Lastnik standarda je CEPA - Evropsko združenje izvajalcev nadzora nad škodljivci, izvedba pa s strani tretje stranke.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Škodljivci, vektorji prenosa

Is there a hole in your pest control?

50% of businesses that suffer fire will never trade again

Click here to find out why you can expect more from your Pest Control Service

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Sredstva za nadzor nad škodljivci / glodavci

CAUTION THIS AREA HAS BEEN BAITED WITH RODENTICIDE ON 12-12-15

FROM: 10 PM - 6 AM TEL: NO. 31.3. 792-3639 LOCATION: V2 97-5-55

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Ponaredek

DO YOU ALSO BAIT THINGS WITH THAT MATHS ONLY?

MISUSE OF RODENTICIDE	CONSEQUENCES
Use of acute poisons (e.g. zinc phosphide) in stores of foodstuffs	Risk of poisoning consumers
Unprotected poisoned baits	Risk to: domestic animals, children, old people.
No record of quantity and position of bait	Risk of forgetting poisoned bait placed among the goods which could result in consumers being poisoned
Bait made with poor quality products	Treatment ineffective
Products poorly stored	Products poorly stored

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Prerekviziti – podporni programi Vzdrževanje in popravila

Dokumentiran sistem vzdrževanja

- Izdelan plan vzdrževanja in opredelitev nalog notranjih in zunanjih izvajalcev
- V času vzdrževalnih del ali popravil je potrebno zaščititi proizvod oz. preprečiti kontaminacijo
- Seznam namenskih sredstev in ločeno shranjevanje
- Primernost maziv, olj... za uporabo v živilski industriji
- Higienska navodila vzdrževalcem v primeru zadrževanja v proizvodnji ali prečkanja prostorov v katerih se odvija proizvodnja
- Predpis nošenja delovne obleke ali drugih zaščitnih pripomočkov v proizvodnih prostorih

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Prerekviziti – sledljivost

Zagotoviti sledljivost v vseh smereh:

- Od končnega izdelka do surovin
- Od surovine do končnega izdelka
- Upoštevati tudi masno bilanco (meso)
- Upoštevati vse zaloge

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Prerekviziti – podporni programi

Umik, odpoklic

Ukrepanje ob možnih nesrečah

- Izbruh / epidemija
- Poplave, požari
- Izpad električnega toka, vode

Umik / Odpoklic izdelka

- Imenovanje ekipe ob incidentu in urjenje
- Seznam kontaktnih oseb (imena, telefonske številke, elektronski naslovi)
- Preverjanje učinkovitosti postopka odpoklica v praksi (do 6 ur)
- Informacijo za kupca in / ali potrošnika
- Izjavo za javnost

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Prerekviziti – podporni programi

Isolacija izdelkov

Neustrezni izdelki

Jasno in vidno označeni

Shranjeni na namenskem prostoru z jasno in vidno oznako

Dostop do neustreznih izdelkov omejen

Z analizo tveganj oceniti stopnjo tveganja neustreznih izdelkov

Odločitev – sprostitev, ponovna uporaba, uničenje

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Reguliranje področja zagotavljanja varnosti živil

Zakonodaja

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Varna živila

- EFSA (neodvisna znanstvena mnenja, strokovni kader)
- Higiena živil (pregled higienskega paketa)
- Sestavine živil (aditivi, encimi, arome...)
- Nova živila (postopek odobritve)
- Snovi, ki prihajajo v stik z živilo (plastika, črnila...)
- Kontaminanti (mikotoksini, pesticidi)
- Procesni kontaminanti (Akrilamid – Toolbox)
- GSO (nizke vsebnosti ne-avtoriziranih GSO)
- Mednarodni standardi (Codex Alimentarius)

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

EFSA

The European Food Safety Authority (EFSA) is the keystone of European Union (EU) risk assessment regarding food and feed safety. In close collaboration with national authorities and in open consultation with its stakeholders, EFSA provides independent scientific advice and clear communication on existing and emerging risks.

www.efsa.europa.eu

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Nujne povezave združenja v EU

- Food and Drink Europe - FDE (konfederacija proizvajalcev hrane in pijač)
- nacionalna združenja + opazovalki (npr. Norveška in Turčija)
- Sektorska združenja
- največja svetovna podjetja

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

EU sektorska združenja

Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

- AAC - European Cereals Starch Association
- AIBI - International Federation of Bakery Industry
- AIJW - European Fruit Juice Association
- API - Association of the Producers of Isoglucose of the EU
- CAOBISCO Association of the Chocolate, Biscuit and Confectionery Industries
- CEREAL - European Breakfast Cereal Association
- CEFS - European Sugar Manufacturers Committee
- CEPS - The European Spirit Organisation
- CLITRAVI - Liaison Centre for the European Meat Processing Industry
- COFALEC - Committee of the Yeast Producers in the EU
- EPBW - European Federation of Bottled Water
- EDA - European Dairy Association
- EHPM - European Federations of Associations of Health Product Manufacturers
- ESA - European Snacks Association
- ESA - European Spice Association
- ETC/EHIA - European Tea Committee/ European Herbal Infusions Association
- EUCA-ECF-AFCASOLE - European Federation of Coffee Roasting Associations/Soluble Coffee
- EUROGLACES - Association of the Ice-Cream Industries of the EU
- EUSALT - European Salt Producers Association
- EUVEPRO - European Vegetable Protein Federation
- FAFAP - Fédération des Associations des Fabricants de Produits Alimentaires Surgelés de L'UE
- FAIBP - Fédération des Associations de L'Industrie des Bouillons & Potages de L'UE
- FEDIAF - Fédération Européenne de L'Industrie des Aliments pour Animaux Familiers
- FEDIMA - Fédération of the Raw Material and Improvers Industry for the Bakery and Confectionery Trades in the EU
- FEDIOL - EU Seed Crushers' and Oil Processors' Federation
- FIC - European Food Manufacturers' Federation
- FIC - Europe Federation of the Condiment and Sauce Industries
- FRUCOM - Federation of the Trade in Dried Fruit, Edible nuts, Spices, Processed Fruit & vegetables, Honey and Similar Foodstuffs
- GAM - Groupement des Associations Meunières des Pays de L'UE
- IADSA - Association of Dietary Foods Industries of the EU
- IMACE - International Margarine Association of the Countries of Europe
- IADSA - International Alliance of Dietary/Food Supplement Associations
- OEITFL - Association of European Fruit and Vegetable Processing Industries
- SEMOULIERS - Union des Associations des Semouliers des Communautés Européennes
- UEITP - European Association of Potato Transforming Industries
- UNAFPA - Union of Organisations of Manufacturers of Pasta Products in the EU
- UNESDA - UNESDA - Union of the EU Soft Drinks Associations

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Sektorska združenja

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

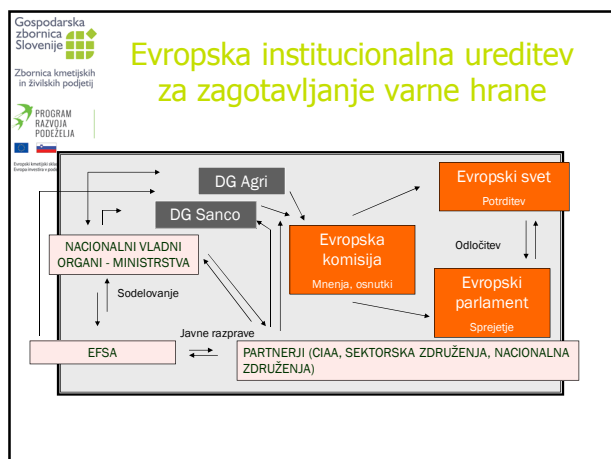
Sektorska združenja

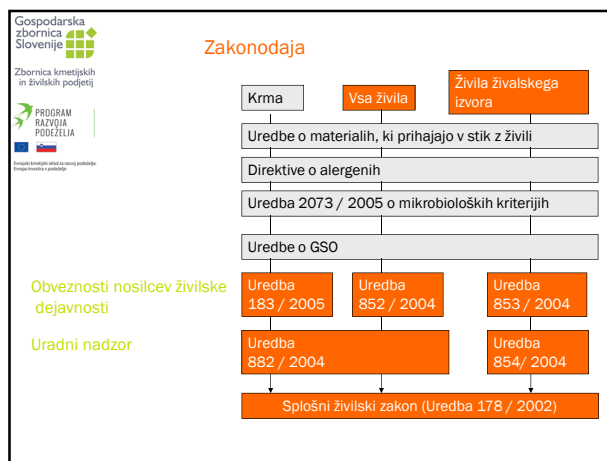
Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Povezovanje v SLO

- MKGP (delovna telesa, sveti, certifikacijski organi)
- AKTRP (komisije)
- Ministrstvo za zdravje (svet, delovne skupine)
- ZIRS, veterinarska uprava, carinska uprava
- MOPE, MG, MF, MRR
- GIZ - i, poslovne skupnosti
- inštituti (Kmetijski, Nacionalni inštitut za biologijo)
- KGZ, Obrtna zbornica
- zdravstveni zavodi
- zveza potrošnikov
- druge institucije (BV, SIQ)

Gospodarska zbornica Slovenije

Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

2004R0852 — SL — 20.04.2009 — 002.001 — 1

Ta dokument je nujen zgolj kot dokumentacijsko orodje in institucije za njegovo vsebino ne prevzemajo nobene odgovornosti.

►B

UREDBA EVROPSKEGA PARLAMENTA IN SVETA (ES) št. 852/2004
z dne 29. aprila 2004
o higieni živil
(UL L 139, 30.4.2004, str. 1)

opremljena z:

	št.	stran	datum	
►M1	Uredba Komisije (ES) št. 1019/2008 z dne 17. oktobra 2008	L 277	7	18.10.2008
►M2	Uredba (ES) št. 219/2009 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. marca 2009	L 87	109	31.3.2009

Gospodarska zbornica Slovenije

Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Zakonodaja

- Codex Alimentarius
- Uredba Evropskega parlamenta in Sveta z dne 28. januarja 2002 - (ES) št. 178/2002
- ►M1 Regulation (EC) No 1642/2003 of the European Parliament and of the Council of 22 July 2003, L 245, page 4, 29.9.2003
- ►M2 Commission Regulation (EC) No 575/2006 of 7 April 2006 L 100, 3, 8.4.2006
- ►M3 Commission Regulation (EC) No 202/2008 of 4 March 2008 L 60 17 5.3.2008
- ►M4 Regulation (EC) No 596/2009 of the European Parliament and of the Council of 18 June 2009, L 188, 14, 18.7.2009

Gospodarska zbornica Slovenije

Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Povzetek uredbe (ES) 178/2002

- določa ključna vodilna načela in zahteve živilske zakonodaje za zagotavljanje visoke ravni varovanja zdravja in učinkovitega delovanja notranjega trga
- pokriva celotno živilsko verigo
- legalna odgovornost ostaja na nosilcu živilske dejavnosti
- ustanavlja Evropsko agencijo za varnost hrane in postopke, ki zadevajo varnost hrane
- RASFF razširjen tudi na področje krme

Gospodarska zbornica Slovenije

Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Uredba 178/2002

obravnavna naslednja vprašanja

- pristojnosti / odgovornosti (člen 17)
- Sledljivost (člen 18)
- Umik, odpoklic živil in obveščanje (člen 19) v zvezi z zahtevami glede varnosti živil (člen 14,15)
- M1 Uredba (ES) 1642/2003 Evropskega Parlamenta in Sveta z dne 22. julija 2003 L 245 4 29.9.2003
- M2 Uredba Komisije (ES) št. 575/2006 z dne 7. aprila 2006 L 100 3 8.4.2006
- M3 Uredba Komisije (ES) št. 202/2008 z dne 4. marca 2008 L 60 17 5.3.2008
- M4 Uredba (ES) št. 596/2009 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. junija 2009

Gospodarska zbornica Slovenije

Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Higienski paket – 1.1.2006

- Uredba (ES) št. 852/2004 evropskega parlamenta in Sveta – H1- o higieni živil
- M1 Uredba Komisije (ES) št. 1019/2008 z dne 17. oktobra 2008 L 277 7 18.10.2008
- M2 Uredba (ES) št. 219/2009 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. marca 2009 L 87 109 31.3.2009
- Uredba (ES) št. 853/2004 evropskega parlamenta in Sveta – H2- o posebnih higienskih pravilih za živila živalskega izvora
- M1 Uredba Komisije (ES) št. 2074/2005 z dne 5. decembra 2005 L 338 27 22.12.2005
- M2 Uredba Komisije (ES) št. 2076/2005 z dne 5. decembra 2005 L 338 83 22.12.2005
- M3 Uredba Komisije (ES) št. 1662/2006 z dne 6. novembra 2006 L 320 1 18.11.2006
- M4 Uredba Sveta (ES) št. 1791/2006 z dne 20. novembra 2006 L 363 1 20.12.2006
- M5 Uredba Komisije (ES) št. 1243/2007 z dne 24. oktobra 2007 L 281 8 25.10.2007
- M6 Uredba Komisije (ES) št. 1020/2008 z dne 17. oktobra 2008 L 277 8 18.10.2008
- M7 Uredba (ES) št. 219/2009 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. marca 2009 L 87 109 31.3.2009
- M8 Uredba Komisije (ES) št. 1164/2009 z dne 30. novembra 2009 L 314 8 1.12.2009
- M9 Uredba Komisije (EU) št. 558/2010 z dne 24. junija 2010 L 159 18 25.6.2010
- M10 Uredba Komisije (EU) št. 150/2011 z dne 18. februarja 2011 L 46 14 19.2.2011
- M11 Uredba Komisije (EU) št. 1276/2011 z dne 8. decembra 2011 L 327 39 9.12.2011
- M12 Uredba Komisije (EU) št. 16/2012 z dne 11. januarja 2012 L 8 29 12.1.2012
- Uredba (ES) št. 854/2004 evropskega parlamenta in Sveta – H3 – o organizaciji uradnega nadzora nad proizvodi živalskega izvora namenjenih za prehrano ljudi
- M1 Uredba (ES) št. 882/2004 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 29. aprila 2004 L 165 1 30.4.2004
- M2 Uredba Komisije (ES) št. 2074/2005 z dne 5. decembra 2005 L 338 27 22.12.2005
- M3 Uredba Komisije (ES) št. 2076/2005 z dne 5. decembra 2005 L 338 83 22.12.2005
- M4 Uredba Komisije (ES) št. 1662/2006 z dne 6. novembra 2006 L 320 1 18.11.2006
- M5 Uredba Sveta (ES) št. 1791/2006 z dne 20. novembra 2006 L 363 1 20.12.2006
- M6 Uredba Komisije (ES) št. 1021/2008 z dne 17. oktobra 2008 L 277 15 18.10.2008
- M7 Uredba (ES) št. 219/2009 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. marca 2009 L 87 109 31.3.2009
- M8 Uredba Komisije (EU) št. 505/2010 z dne 14. junija 2010 L 149 1 15.6.2010
- M9 Uredba Komisije (EU) št. 151/2011 z dne 18. februarja 2011 L 46 17 19.2.2011
- M10 Uredbena uredba Komisije (EU) št. 739/2011 z dne 27. julija 2011 L 196 3 28.7.2011

Gospodarska zbornica Slovenije

Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Higienski paket – 1.1.2006

- Uredba (ES) št. 882/2004 evropskega parlamenta in Sveta – H4 – o izvajanju uradnega nadzora nad proizvajalci krme in živil ter nad zdravstvenem varstvu živali in zaščiti živali
- M1 Uredba Komisije (ES) št. 776/2006 z dne 23. maja 2006 L 136 3 24.5.2006
- M2 Uredba Sveta (ES) št. 1791/2006 z dne 20. novembra 2006 L 363 1 20.12.2006
- M3 Uredba Komisije (ES) št. 180/2008 z dne 28. februarja 2008 L 56 4 29.2.2008
- M4 Uredba Sveta (ES) št. 301/2008 z dne 17. marca 2008 L 97 85 9.4.2008
- M5 Uredba Komisije (ES) št. 737/2008 z dne 28. julija 2008 L 201 29 30.7.2008
- M6 Uredba Komisije (ES) št. 1029/2008 z dne 20. oktobra 2008 L 278 6 21.10.2008
- M7 Uredba (ES) št. 596/2009 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. junija 2009 L 188 14 18.7.2009
- M8 Uredba Komisije (EU) št. 87/2011 z dne 2. februarja 2011 L 29 1 3.2.2011
- M9 Uredba Komisije (EU) št. 208/2011 z dne 2. marca 2011 L 58 29 3.3.2011
- M10 spremenjena z Uredbo Komisije (EU) št. 680/2011 z dne 2. septembra 2011 L 228 8 3.9.2011
- M11 Uredba Komisije (EU) št. 563/2012 z dne 27. junija 2012 L 168 24 28.6.2012
- UREDBA KOMISIJE (ES) št. 322/2006 z dne 23. februarja 2006 o spremembi Uredbe (ES) št. 1043/2005 zaradi določb o higieni živil in o živilih živalskega izvora, določenih z uredbama Evropskega parlamenta in Sveta (ES) št. 852/2004 in (ES) št. 853/2004
- UREDBA KOMISIJE (ES) št. 37/2005 z dne 12. januarja 2005 o spreminjanju temperature v prevoznih sredstvih, skladiščih in pri shranjevanju hitro zamrzljivih živil, namenjenih za prehrano ljudi

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Uredba 852/2004 – H1

splošne higienske zahteve (podrobnejši umik, temperaturne verige...)

- registracija obratov (za živila živalskega izvora tudi odobritev)
 - identifikacijska in zdravstvena oznaka (za živila živalskega izvora oziroma sveže meso)
 - sestavljene proizvodi – sestavine živalskega izvora morajo biti iz odobrenih obratov

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Uredba 852/2004 – H1

- Za zagotovitev varnosti živil je **potreben celostni pristop**, od kraja primarne proizvodnje do vključno dajanja v promet ali izvoza. Vsak nosilec živilske dejavnosti v živilski verigi mora zagotoviti, da varnost hrane ni ogrožena.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Uredba 852/2004 – H1

- Uspešno izvajanje postopkov, ki temeljijo na načelih HACCP, bo zahtevalo popolno sodelovanje in zavezanost zaposlenih v živilski dejavnosti. **V ta namen je potrebno zaposlene usposablјati.** Sistem HACCP je instrument, ki pomaga nosilcem živilske dejavnosti, da dosežejo višji standard varnosti hrane. Sistem HACCP ne šteje kot način samourejanja in ne sme nadomestiti uradnega nadzora.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Uredba 852/2004 – H1

Zahteve HACCP morajo upoštevati načela iz *Codex Alimentarius*. Biti morajo dovolj prilagodljive, da so vedno uporabne, tudi v malih podjetjih. Predvsem se je treba zavedati, **da pri nekaterih NŽD ni mogoče identificirati KKT in da v nekaterih primerih DHP lahko nadomesti nadzor kritičnih nadzornih točk.** Prav tako zahteva po določitvi kritičnih mej ne pomeni, da je treba v vsakem primeru določiti **numerično mejo**. Prav tako mora biti zahteva po ohranitvi dokumentov prilagodljiva, da se zelo majhnih podjetij ne obremeni po nepotrebnem.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Uredba 852/2004 – H1

- Cilji nacionalnih ukrepov naj bodo takšni, da **omogočajo nadaljnjo uporabo tradicionalnih metod** na vseh stopnjah proizvodnje, predelave ali distribucije hrane...

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Ureja vprašanja

- primarne odgovornosti za varnost živil, ki jo imajo nosilci živilske dejavnosti;
- zagotavljanja varnosti živil v celotni živilski verigi, začenši s primarno proizvodnjo;
- vzdrževanje hladne verige;
- postopkov, ki temeljijo na načelih sistema HACCP in dobri higienski praksi;
- posredovanja dokazil vključno z dokumenti;

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

1. Člen – Področje uporabe

Določa splošna pravila higiene živil za NŽD

- za varnost hrane odgovoren NŽD
- Zagotoviti varnost hrane v celotni živilski verigi
- Zamrzovalna veriga neprekinjena
- Izvajanje postopkov po HACCP in DHP mora okrepiti odgovornost NŽD
- Smernice DHP za pomoč pri DHP in HACCP
- Določiti mikrobiološka merila in zahteve glede nadzora temperature
- Higijenski standard uvožene hrane vsaj tak kot je v Skupnosti

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

2. Člen – Opredelitev pojmov

Higiena živil, primarni proizvodi, obrat, pristojni organ, enakovreden, kontaminacija, pitna voda, embalaranje, pakiranje, predelava, nepredelani proizvodi, predelani proizvodi...

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

3. Člen – Splošna obveznost

Nosilci živilske dejavnosti zagotovijo, da vse stopnje proizvodnje, predelave in distribucije hrane, ki so pod njihovim nadzorom, izpolnjujejo ustrezne higienske zahteve, določene v tej uredbi.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

4. Člen – Splošne in posebne higienske zahteve

- upoštevati in ravnati skladno z mikrobiološkimi merili
- definirati postopke za izpolnjevanje ciljev te uredbe
- izpolnjevanje zahtev glede nadzora temperature živil
- neprekinjanje zamrzovalne verige
- vzorčenje in analize

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

5. člen – Analiza tveganj in KKT

- Nosilci živilske dejavnosti vzpostavijo, izvajajo in vzdržujejo stalen postopek ali postopke, ki temeljijo na načelih sistema HACCP.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

6. člen – uradni nadzor, registracija in odobritev

- Zaradi registracije obrata vsak nosilec živilske dejavnosti na način, ki ga zahteva ustrezen pristojni organ, le tega obvesti o vsakem obratu pod njegovim nadzorom, ki opravlja katero koli stopnjo proizvodnje, predelave in distribucije hrane.
- Nosilci živilske dejavnosti zagotovijo tudi, da ima pristojni organ vedno najnovejše podatke o obratih, vključno z obvestilom o vsaki pomembni spremembi dejavnosti ali zaprtju obstoječega obrata.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

člen 7 – Priprava, razširjanje in uporaba smernic

- Razširjanje in uporaba nacionalnih smernic in smernic Skupnosti se spodbujata. Vendar pa nosilci živilske dejavnosti te smernice lahko uporabljajo prostovoljno.
- Nacionalne smernice dobre prakse razvijajo in razširjajo sektorji živilske dejavnosti:
- po posvetovanju s predstavniki strank, na katerih interese lahko bistveno vplivajo, kakor so pristojni organi in skupine potrošnikov; ...

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Aneks II Uredba 852/2004

- Splošne higienske zahteve
- Konstruktivske zahteve
- Transportne zahteve
- Zahteve glede opreme
- Odpadki
- Zaloge vode
- Osebnostna higiena
- Ukrepi glede navzkrižne kontaminacije
- Kontrola vab
- Kontrola surovin
- Zavijanje in pakiranje živil
- Nadzor nad temperaturnimi režimi
- Sistem zagotavljanja varnih živil na osnovah HACCP
- Identifikacija in nadzor nad KKT v proizvodnji
- Izobraževanje

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Uredba 853/2004 – specifične zahteve za

- Sveže meso (divjačina) - Mleto meso, mesni pripravki - Mesne izdelke - Žive mehkužce – školjke - Ribje izdelke - Surovo mleko - Mlečne izdelke	- Jajca in jajčne izdelke - Žabje krake in polže - Živalske maščobe in ocvirki - Notranje organe - Želatino - Kolagen
--	--

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Higienski paket

- Smernice za SMEs – fleksibilnost higienskega paketa za nosilce živilske dejavnosti
- Smernice za nadzorne organe
- DG Sanco – napotki za implementacijo uredbe 852/2006 in 853/2006 so prevedeni v vse jezike in so tik pred objavo

REPORT FROM THE COMMISSION TO THE COUNCIL AND THE EUROPEAN PARLIAMENTS on the experience gained from the application of the Hygiene Regulations (EC) No 853/2004, (EC) No 852/2006 and (EC) No 854/2004 of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004

COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT on the understanding of certain provisions on flexibility provided in the Hygiene Package

COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT on the understanding of certain provisions on flexibility provided in the Hygiene Package

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Ostali pomembni predpisi

- UREDBA KOMISIJE (ES) št. 2073/2005 z dne 15. novembra 2005 o mikrobioloških merilih za živila
 - M1 Uredba Komisije (ES) št. 1441/2007 z dne 5. decembra 2007 L 322 12 7.12.2007
 - M2 Uredba Komisije (EU) št. 365/2010 z dne 28. aprila 2010 L 107 9 29.4.2010
 - M3 Uredba Komisije (EU) št. 1086/2011 z dne 27. oktobra 2011 L 281 7 28.10.2011
 - C1 Popravek, UL L 278, 10.10.2006, str. 32 (2073/2005)
 - C2 Popravek, UL L 379, 28.12.2006, str. 131 (2073/2005)
- UREDBA (ES) št. 1829/2003 EVROPSKEGA PARLAMENTA IN SVETA z dne 22. septembra 2003 o gensko spremenjenih živilih in krmi
 - M1 Uredba Komisije (ES) št. 1981/2006 z dne 22. decembra 2006 L 368 99 23.12.2006
 - M2 Uredba (ES) št. 298/2008 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. marca 2008 L 97 64 9.4.2008
- UREDBA (ES) št. 1830/2003 EVROPSKEGA PARLAMENTA IN SVETA z dne 22. septembra 2003 o sledljivosti in označevanju gensko spremenjenih organizmov ter sledljivosti živil in krme, proizvedenih iz gensko spremenjenih organizmov, ter o spremembi Direktive 2001/18/ES
 - M1 Uredba (ES) št. 1137/2008 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 22. oktobra 2008 L 311 21.11.2008

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Ostali pomembni predpisi

- UREDBA EVROPSKEGA PARLAMENTA IN SVETA (ES) št. 396/2005 z dne 23. februarja 2005 o mejnih vrednostih ostankov pesticidov v ali na hrani in krmi rastlinskega in živalskega izvora ter o spremembi Direktive Sveta 91/414/EGS
 - M1 Uredba Komisije (ES) št. 178/2006 z dne 1. februarja 2006 L 29 3 2.2.2006
 - M2 Uredba Komisije (ES) št. 149/2008 z dne 29. januarja 2008 L 58 1 3.2.2008
 - M3 Uredba Komisije (ES) št. 260/2008 z dne 18. marca 2008 L 76 31 19.3.2008
 - M4 Uredba (ES) št. 299/2008 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. marca 2008 L 97 67 9.4.2008
 - M5 Uredba Komisije (ES) št. 839/2008 z dne 21. julija 2008 L 234 1 30.8.2008
 - M6 Uredba Komisije (ES) št. 256/2009 z dne 23. marca 2009 L 81 3 27.3.2009
 - M7 Uredba Komisije (ES) št. 822/2009 z dne 27. avgusta 2009 L 239 5 10.9.2009
 - M8 Uredba Komisije (ES) št. 1050/2009 z dne 28. oktobra 2009 L 290 7 6.11.2009
 - M9 Uredba Komisije (ES) št. 1097/2009 z dne 16. novembra 2009 L 301 6 17.11.2009
 - M10 Uredba Komisije (EU) št. 304/2010 z dne 9. aprila 2010 L 94 1 15.4.2010
 - M11 Uredba Komisije (EU) št. 450/2010 z dne 27. maja 2010 L 128 9 28.5.2010
 - M12 Uredba Komisije (EU) št. 600/2010 z dne 8. julija 2010 L 174 18 9.7.2010
 - M13 Uredba Komisije (EU) št. 750/2010 z dne 7. julija 2010 L 220 1 21.8.2010
 - M14 Uredba Komisije (EU) št. 767/2010 z dne 25. avgusta 2010 L 226 1 28.8.2010
 - M15 Uredba Komisije (EU) št. 893/2010 z dne 8. oktobra 2010 L 266 10 9.10.2010
 - M16 Uredba Komisije (EU) št. 310/2011 z dne 28. marca 2011 L 86 1 1.4.2011
 - M17 Uredba Komisije (EU) št. 460/2011 z dne 12. maja 2011 L 124 23 13.5.2011
 - M18 Uredba Komisije (EU) št. 508/2011 z dne 24. maja 2011 L 137 3 25.5.2011
 - M19 Uredba Komisije (EU) št. 520/2011 z dne 25. maja 2011 L 140 2 27.5.2011
 - M20 Uredba Komisije (EU) št. 524/2011 z dne 26. maja 2011 L 142 1 28.5.2011
 - M21 Uredba Komisije (EU) št. 559/2011 z dne 7. junija 2011 L 152 1 11.6.2011
 - M22 Uredba Komisije (EU) št. 812/2011 z dne 10. avgusta 2011 L 208 1 13.8.2011
 - M23 Uredba Komisije (EU) št. 813/2011 z dne 11. avgusta 2011 L 208 23 13.8.2011
 - M24 Uredba Komisije (EU) št. 978/2011 z dne 3. oktobra 2011 L 258 12 4.10.2011
 - C1 Popravek, UL L 240, 9.9.2008, str. 9 (149/2008)
 - C2 Popravek, UL L 208, 12.8.2009, str. 39 (256/2009)
 - C3 Popravek, UL L 60, 10.3.2010, str. 26 (822/2009)
 - C4 Popravek, UL L 338, 19.12.2009, str. 105 (1050/2009)
 - C5 Popravek, UL L 307, 21.11.2009, str. 9 (1097/2009) 2005R0396 — SL — 01.01.2012 — 009.001 — 2

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Erasmus kmetijskih in živilskih podjetij

Ostali pomembni predpisi

- UREDBA KOMISIJE (ES) št. 466/2001 z dne 8. marca 2001 o določitvi mejnih vrednosti nekaterih kontaminatov v živilih (nitrati, mikotoksini, ohratoksini A, svinec, živo srebro, 3-monokloropropan-1,2-diol (3-MCPD), dioksin, kositer, policiklični aromatični ogljikovodiki (PAH)),
- M1 Uredba Sveta (ES) št. 2375/2001 z dne 29. novembra 2001 L 321 1 6.12.2001
- M2 Uredba Komisije (ES) št. 221/2002 z dne 6. februarja 2002 L 37 4 7.2.2002
- M3 Uredba Komisije (ES) št. 257/2002 z dne 12. februarja 2002 L 41 12 13.2.2002
- M4 Uredba Komisije (ES) št. 472/2002 z dne 12. marca 2002 L 75 18 16.3.2002
- M5 Uredba Komisije (ES) št. 563/2002 z dne 2. aprila 2002 L 86 5 3.4.2002
- M6 Uredba Sveta (ES) št. 1425/2003 z dne 11. avgusta 2003 L 203 1 12.8.2003
- M7 Uredba Komisije (ES) št. 2174/2003 z dne 12. decembra 2003 L 326 12 13.12.2003
- M8 Commission Regulation (EC) No 242/2004 of 12 February 2004 (*) L 42 3 13.2.2004
- M9 Uredba Komisije (ES) št. 455/2004 z dne 11. marca 2004 L 74 11 12.3.2004
- M10 Uredba Komisije (ES) št. 655/2004 z dne 7. aprila 2004 L 104 48 8.4.2004
- M11 Uredba Komisije (ES) št. 683/2004 z dne 13. aprila 2004 L 106 3 15.4.2004
- M12 Uredba Komisije (ES) št. 684/2004 z dne 13. aprila 2004 L 106 6 15.4.2004
- M13 Uredba Komisije (ES) št. 78/2005 z dne 19. januarja 2005 L 16 43 20.1.2005
- M14 Uredba Komisije (ES) št. 123/2005 z dne 26. januarja 2005 L 25 3 28.1.2005
- M15 Uredba Komisije (ES) št. 208/2005 z dne 4. februarja 2005 L 34 3 8.2.2005
- M16 Uredba Komisije (ES) št. 856/2005 z dne 6. junija 2005 L 143 3 7.6.2005
- M17 Uredba Komisije (ES) št. 1822/2005 z dne 8. novembra 2005 L 293 11 9.11.2005

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Erasmus kmetijskih in živilskih podjetij

Ostali pomembni predpisi

- PRIPOROČILO KOMISIJE z dne 3. maja 2007 o spremljanju ravni **akrilamida** v živilih (2007/331/ES)
- PRIPOROČILO KOMISIJE z dne 28. marca 2007 o spremljanju prisotnosti **furana** v živilih (2007/196/ES)
- PRIPOROČILO KOMISIJE z dne 16. novembra 2006 o spremljanju ravni prisotnosti **dioksinov in dioksinom podobnih polikloriranih bifenilov** v živilih (2006/794/ES)
- PRIPOROČILO KOMISIJE z dne 6. februarja 2006 o zmanjšanju prisotnosti dioksinov, furanov in PCB (poliklorirani bifenili) v krmi in živilih (2006/88/ES)
- PRIPOROČILO KOMISIJE z dne 17. avgusta 2006 o preprečevanju in zmanjševanju **prisotnosti toksinov iz rodu Fusarium v žitu** in žitnih izdelkih (2006/583/ES) - DON (deoxynivalenol), Zearalenone, Fumanizini B1 in B2, T-2, HT-2

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Erasmus kmetijskih in živilskih podjetij

Nacionalni zakon

- Zakon o zdravstveni ustreznosti živil in izdelkov ter snovi, ki prihajajo v stik z živilom (ZZUZIS) – UL 52/2000
- Sprememba – UL 42/2002
- Zakon o spremembah in dopolnitvah določenih zakonov na področju zdravja (ZdZPZ) – UL 47/2004

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Erasmus kmetijskih in živilskih podjetij

Alergeni

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

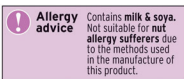
PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Erasmus kmetijskih in živilskih podjetij

Previdnostno označevanje (Cautionary Advisory Labels)

- Eden izmed ukrepov za obvladovanje alergenov je **previdnostno označevanje alergenov** (lahko vsebuje..., lahko vsebuje sledove..., ni primerno za osebe z alergijo na X..., ni izključeno, da izdelek ne vsebuje alergena X)
- Zaradi skrbi po izpostavljenosti potrošnikov nenamerno dodanim alergenom (v sledovih), prihaja v praksi do **pretiranega previdnostnega označevanja alergenov**.
- To se lahko odraža v zmanjšani izbiri živil in vzpodbuja frustracije pri alergijskih ljudeh saj ne vedo ali je oznaka upravičena ali neupravičena
- Previdnostno označevanje zaradi možne **Xkontaminacije** z alergenom je upravičeno le, če temelji na **analizi tveganja** oz. se izvajajo določeni postopki za preprečevanje **Xkontaminacije** in se ji kljub temu ni mogoče izogniti.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Erasmus kmetijskih in živilskih podjetij

Cilj

- Pravilno upravljanje z alergenom in z živilom, ki vsebujejo alergene v vseh proizvodnih obratih
- Podjetja so odgovorna oblikovati lasten sistem zagotavljanja varnih živil (Food Safety Management System- HACCP in prerekviziti) v katerega je vgrajen tudi sistem upravljanja z alergenom (Allergen Management)
- Učinkovit sistem upravljanja z alergenom mora upoštevati vse postopke od rokovanja s surovinami, do proizvodnih postopkov in embalaranja končnega izdelka vključno z razvojem novih izdelkov.

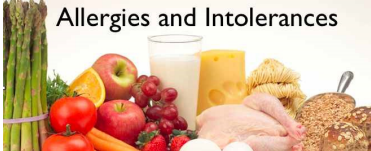
Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Upravljanje z alergeni

- Upravljanje z alergeni se začne z **oceno tveganja**, ki mora upoštevati najmanj kakšna je **verjetnost njihove prisotnosti**, v kakšni obliki se **nahajajo** (prah, tekočina, koščki...) in v kakšni količini.
- Z vsebino dokumentiranega postopka za nadzor in preprečevanje oz. minimiziranje **XKontaminacije** naj bodo seznanjeni vsi zaposleni.

Allergies and Intolerances

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Dokumentiran postopek naj vsebuje...

- Usmeritve **razvoja novega izdelka** z vidika alergenov
- Zahteve glede **DHP** (pravila glede delovne obleke, umivanja rok in glede stikov z živali...)
- Postopke **čiščenje** obrata, opreme in pripomočkov
- Seznam **ponovno uporabljenih materialov** in pogojev pod katerimi se ti materiali lahko uporabijo
- Navodila upravljanja z **odpadki** (kako morajo biti označeni, kje se odlagajo in kje se shranjujejo)
- Mesta**, kjer se potencialna **XKontaminacija** lahko pojavi preko surovin, proizvodov, proizvodnih linij oz. opreme
- Pravilno **načrtovanje proizvodnje**
- Označevanje** surovin, polgotovih in gotovih izdelkov

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Kritični elementi – **ZAPOSLENI**
Ukrep za zmanjševanje **XKontaminacije** - **USPOSABLJANJE**

- Primerno in redno **usposabljanje** (letno oz. ob spremembi) za stalno zaposlene glede na delovno mesto, funkcijo oz. odgovornost - za vodstvo, marketing, notranje presojevalce, razvoj, inženirje, delavce v proizvodnji in zunanje izvajalce po pogodbi ter osebe za reševanje pritožb in reklamacij
- Primerno usposabljanje (navodila) za novo zaposlene, sezonske delavce in obiskovalce.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Vsebina usposabljanja in programov ozaveščanja

- Splošno znanje** o alergenih in njihovih lastnostih in posledice njihove nenamerne ali neoznačene prisotnosti na izdelkih za zdrave potrošnike
- Zavedanje** prisotnosti alergenov v surovinah in drugih sestavinah
- Prepoznavanje **alergenov kot dejavnikov tveganja** v vsaki fazi živilske verige vključno s proizvodnjo, skladiščenjem, transportom... ter določitev ustreznih dokumentiranih preventivnih in korektivnih ukrepov.
- Pravilen **higijski "design"** obratov in opreme z vidika alergenov
- Opredeljeni postopki** ustreznega shranjevanja surovin in končnih izdelkov, verifikirani in validirani režimi čiščenja, ponovna obdelava materialov, kontrola označevanja in nadzor nad ravnanjem z odpadki.
- DPP in DHP** za minimiziranje **XKontaminacije** (umivanje rok, delovna obleka, vzdrževanje delovne obleke)
- Gibanje** delavcev v obratu (ob izmeni, do kantine, obiskovalci)
- Premikanje** določene opreme v obratu (pripomočki, delavna orodja, vozički...)
- Informacije o izvoru alergenov** (specifikacija dobavitelja, poročila presoj dobaviteljev)
- Obvladovanje tveganja do zaposlenih delavcev, ki lahko pridejo v stik z alergenimi sestavinami (**človeški viri**).

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Kritični elementi – **ZAPOSLENI**
Ukrep za zmanjševanje **XKontaminacije** - **OSEBNA HIGIENA**

- Človek kot vektor prenosa - večja možnost, če so alergeni prisotni v **prašni sestavini** kot pa npr. v nehlapni tekočini
- Pozornost **zaščitnim oblačilom** na mestih rokovanja s specifičnimi alergeni in na mestih z visokim tveganjem glede **XKontaminacije** preko oblačil (npr. s takšno obleko ni dovoljeno gibanje po obratu, v kantino...)
- Prepovedan **vnos hrane in pijače** na mesta, kjer so izdelki, sestavine ali primarni embalažni materiali nezaščiteni.
- Pozornost nameniti tudi **obiskovalcem** in zunanjim pogodbenim izvajalcem storitev; seznanitev s pravili GMP; vedno v spremstvu;

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Kritični elementi – **DOBAVITELJI**
Ukrep za zmanjševanje **XKontaminacije** - **NADZOR NAD DOBAVITELJEM**

- Potrebna je natančna informacija o statusu alergenov v surovinah in drugih sestavinah, tudi embalaži (**izjave, specifikacije, oznake...**). Substance, proizvedene iz virov z alergeni morajo biti natančno navedene – **ne generičnih imen** kot so "arome", "začimbe".
- Potrebno je poznati do kakšne mere razume dobavitelj alergene kot dejavnik tveganja in na kakšen način jih obvladuje (**preko vprašalnikov ali presoj dobavitelja**)
- Razumeti **analizo tveganja dobavitelja** (alergenov) in preveriti, če je primerno in konsistentno opredeljena.
- Zagotoviti **pravilen zapis informacije** dobavitelja glede statusa alergenov in njihovih derivatov (del sestavljene substance, aditiva, pomožna tehnološka sredstva)
- Vzpostaviti sistem **ažuriranja podatkov** ob morebitnih spremembah – prenos informacij;
- Oceniti je potrebno vpliv na status alergenov tudi z vidika začimb in sredstev za vzhajanje na različnih nosilcih; ravno tako vpliv posameznih **sestavin različnih dobaviteljev**;

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Kritični elementi – **SUROVINE**
Ukrep za zmanjševanje **XKontaminacije** - **PRAVILNO UKREPANJE OB DOSTAVI**

- Surovine, polgotovi izdelki... morajo biti identificirani oz. **označeni takoj po prevzemu**; če je možno naj bodo shranjeni v zaprti embalaži ločeni drug od drugega oz. ostalih surovin... Jasna in vidna oznaka prepreči **navzkrižen kontakt** in **XKontaminacijo**.
- Vse dostavljene pošiljke, ki vsebujejo alergene, je potrebno **preveriti pred razlaganjem na morebitno razsipnost pošiljk**, v skladu s postopkom "Ukrepanje ob razsipu pošiljk" analogno s postopkom "Ukrepanje ob razbitju stekla".
- V primeru vzorčenja pošiljk z alergeni se morajo izvajati ukrepi, ki preprečujejo **XKontaminacijo preko odvzetih vzorcev in uporabljenih pripomočkov za vzorčenje oz. preko opreme**. Primerno je barvno označevanje oz. uporaba namenske opreme, pripomočkov. Pošiljke v razsutem stanju morajo biti zaklenjene toliko časa, da so končane vse potrebne kontrole.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Kritični elementi – **SUROVINE**
Ukrep za zmanjševanje **XKontaminacije** - **PRAVILNO ROKOVANJE S SUROVINAMI IN POL PROIZVODI**

- Zagotoviti, da je ves **dostavljen material z alergeni jasno označen in dobro zaprt** da se prepreči morebitna napačna uporaba, **XKontakt** ali poškodbo še preden se material ustrezno sprejme in shrani
- Shranjevanje surovin z alergeni naj bo na **jasno označenih mestih** npr. v barvastih zabojih oz. ločen od ostalih z barvnimi črtami na tleh
- Vsi materiali z alergeni morajo biti shranjeni v **jasno označenih pakiranjih** do uporabe
- V primeru, da so takšni materiali že **odprti morajo biti nameščeni v namenskih jasno označenih zabojih / embalaži**. Takšni zaboji se smejo uporabljati za druge surovine oz. le po učinkovitem validiranem postopku čiščenja.
- Posebna pozornost mora biti namenjena sestavinam v prašnati obliki (**XKontaminacija**)

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Kritični elementi – **OPREMA**
Ukrep za zmanjševanje **XKontaminacije** - **PRAVILNA NAMESTITEV OPREME IN KONSTRUKCIJA OBRATA**

- Kritične točke glede tveganja z alergeni so **napačna izbira in postavitev opreme, XKontakt** med različnimi materiali in izdelki proizvedenimi na isti liniji.
- Preprečitev **XKontaminacije preko nezaščitene (odprte) proizvodnih linij (tekoči trakovi)** - prašenje, razsip, razlitje.
- Omogočiti dovolj prostora med proizvodnimi linijami in okrog opreme za učinkovito čiščenje in kontrolo za minimiziranje **XKontakta** snovi z alergeni.
- Po možnosti naj bo na voljo **namenski prostor in oprema** za posamezen material z alergenom znotraj proizvodnega obrata **vkjučno s tehnikami, posodami, priborom**. Ta orodja naj bodo jasno (barvno) označena ter očiščena z ustreznimi validiranimi postopki čiščenja.
- Omejiti je potrebno **fizično gibanje osebja, opreme, pripomočkov in vozčkov** iz namenskih prostorov v ostale dele proizvodnega obrata
- Za zelo prašnate proizvodnje je potrebno namestiti **sisteme za izločevanje prahu ali pa ustrezne zračne filtre**. Preprečiti je potrebno nabiranje materiala na ravnih površinah (police, površine opreme...)
- Oceniti **prisotnost alergenov v drugih pomožnih sredstvih** (arašidovo olje v mazivu, pšenična moka v odstranjevalcu lepil za kartone).

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Kritični elementi – **PROIZVODNI PROCES**
Ukrep za zmanjševanje **XKontaminacije** - **VERIFIKACIJA RECEPTURE, SEPARACIJA PROCESA**

- Zagotoviti uporabo pravih materialov že v **recepturi**.
- Vpeljati sistem za **natančno sledenje** oz. upoštevanje recepture (software in inženirsko oblikovan sistem za preprečitev uporabe napačnih sestavin ali napačne dozacije z branjem skladnosti črtnih kod v recepturi in na sestavinah). Upoštevati tudi material, ki se vrača nazaj v proces predelave – rework ali refluks.
- Separacija proizvodnje izdelkov z alergeni od tiste, ki ne vsebujejo alergenov oz. vsebujejo drugačne.**
 - Uporaba namenskih pripomočkov
 - Uporaba namenskih con za posamezne specifične alergene
 - Namestitev fizičnih barier med proizvodnimi linijami
 - Omejitev nepotrebnih premikov opreme in gibanja delavcev
 - Pravilno načrtovanje proizvodnje – najprej proizvodnja izdelkov brez alergenov – prva po učinkovitem čiščenju
 - Ločen dovod zraka

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Kritični elementi – **PROIZVODNI PROCES**
Ukrep za zmanjševanje **XKontaminacije** - **INTERNO OZNAČEVANJE, PAKIRANJE IN KONTROLA PO KONČANI PROIZVODNJI**

- Oprerediti način kontrole za ustrezno označevanje surovin, polgotovih izdelkov in končnih izdelkov. V primeru, ko se uporablja na pogled podobna embalaža (npr. dva različna okusa) je pomembno zagotoviti vedno **pravičen izbor embalaže**. Lahko se uvede podpis odgovorne osebe po opravljeni kontroli ustrezno nameščene embalaže.
- Posebno pozornost glede označevanja alergenov je potrebno nameniti tudi stranskim proizvodom, deformiranim ali drugače poškodovanim, ki se prodajajo v **internih trgovinah** ali jih lahko uživajo delavci, kantine...)

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Kritični elementi – **PROIZVODNI PROCES**
Ukrep za zmanjševanje **XKontaminacije** - **PAKIRANJE IN KONTROLA PO KONČANI PROIZVODNJI; PONOVRNO UPOTRABLJENI MATERIALI**

- Neustrezno pakiranje ali označevanje alergenov** je eden izmed glavnih razlogov odpoklicev izdelkov s trga.
- Pozornost nameniti **embalaži nameščeni v proizvodnem prostoru** – možna **Xkontaminacija** z alergenimi materiali predvsem, če so v razsutem stanju (opredeliti mesto shranjevanja, pokriti embalažo da se minimizira **Xkontakt** in izvajati učinkovito čiščenje,
- V primeru **nove embalaže** je potrebno **staro uničiti**, da ne pride do zamenjave; posebna pozornost nameniti tudi **ostankom embalaže v pakirnem stroju**.
- Poraba ostankov, ki vsebujejo alergene **mora biti nadzorovana in dokumentirana**. Pravila za shranjevanje, predelavo, identifikacijo in označevanja morajo biti enaka kot za originalen material z alergeni. Odgovornost z ravnanjem z ostanki mora biti jasno definirana in dokumentirana (ostanek, ki gre v drugo saržo istega izdelka, z istimi alergeni)

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Kritični elementi – **INFORMACIJA ZA POTROŠNIKA**
Ukrep za zmanjševanje **XKontaminacije** - **OZNAČEVANJE**

- Označevanje **alergenov** v sestavinah, pomožnih tehnoloških sredstvih, substancah ali izdelkih, ki lahko izzovejo alergije ali intolerance je **obvezno**, če se uporabljajo v proizvodnji ali pri pripravi hrane in so še vedno prisotne v živilu tudi, če v spremenjeni obliki (predpakirana živila, nepakirana – način označevanja lahko določi posamezna DČ).
- Kompletna informacija o **alergenih** mora biti na razpolago evropskemu potrošniku pred zaužitjem tudi **nekomercialnih vzorcev** (testni vzorci po pošti, na sejnih...)

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Kritični elementi – **SPREMEMBA SESTAVE IZDELKOV**
Ukrep za zmanjševanje **XKontaminacije** - **VIDNA OZNAKA**

- Potrošniki s težavami z alergijami so običajno **zvesti preverjenim izdelkom** in jih redno kupujejo; iz tega razloga mora biti vsaka sprememba izdelka (recepture) **vidno označena na izdelku** (npr. izrazito močne in drugačne barve kot je izdelek sam z napisom "nova receptura", "nova sestavina". Vzporedno s tem tudi lansirati informacije na spletni strani, javnim institucijam, raznim društvom...
- V primeru dodajanja **novega alergena** v nek proizvod je potrebno zagotoviti **posodobitev vseh dokumentov**; **informiranje zaposlenih**, izpeljati **poskusne proizvodnje takšnih izdelkov** in **predpisati ukrepe za preprečitev XKontaminacije**; seznaniti zaposlene, ki sodelujejo pri poskusni proizvodnji in senzoričnem testiranju o prisotnosti alergenov v živilu in zagotoviti to informacijo vsem, ki sodelujejo pri širšem, tudi marketinškem testiranju.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Kritični elementi – **ČIŠČENJE**
Ukrep za zmanjševanje **XKontaminacije** - **VALIDACIJA ČIŠČENJA**

- Vizualno in fizično **čista linija in prostor**
- Kritične točke identificirane** in jasno označene na programih čiščenja ter redno nadzirane
- Oprema naj bo **takšna**, da se pri čiščenju lahko temeljito **razstavi**, da se očistijo tudi **težje dostopna mesta**; zastoji materialov naj bodo onemogočeni (higienski design)
- Oceniti primeren način čiščenja (moker ali suh) glede na minimiziranje ostankov heterogenih alergenov oz. na učinkovitost njihove odstranitve.
- Postopki čiščenja naj bodo validirani in dokumentirani, uporablja naj se **primerna oprema za čiščenje** in **upoštevajo naj se kontaktni in izpiralni časi**; prilagoditi čiščenje težavnim materialom kot so prah, semena, paste... Opredeliti natančne postopke za čiščenje opreme v proizvodnji kot tudi pakirne stroje.
- Paziti na **ponovno kontaminacijo že očiščenih površin** npr. s stisnjenim zrakom; vsako razsutje alergenega materiala v proizvodnji, skladišču ali transportu je potrebno takoj očistiti in preprečiti posledični XKontakt z drugimi snovmi, stvarmi.
- Vzdrževalci morajo imeti **namensko orodje** oz. upoštevati ustrezne postopke čiščenja orodja v primeru, če nimajo namenskega orodja (zelo pomembno v primeru ločenih linij).

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Ključni principi čiščenja za učinkovit nadzor nad alergeni

- Zagotoviti, da je **oprema za čiščenje namenska** in **ustrezno očiščena po uporabi** za preprečevanje prenosa sledov alergenov.
- Razviti in zagotoviti **ustrezen režim čiščenja**
- Validirati režim čiščenja**
- Verificirati**, da se čiščenje učinkovito izvaja oz. se je izvajalo
- Razpolagati z ustreznimi **zapis** o čiščenju

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Metode čiščenja – mikro čiščenje

- Sistemi mokrega čiščenja so lahko zelo učinkoviti in so najboljša opcija čiščenja; uporabljajo se tam, kjer suho čiščenje ne zadošča
- Faze čiščenja in čistilna sredstva morajo biti sposobna **odstraniti vse kontaminante**, ravno tako je potrebno zagotoviti učinkovito izpiranje,
- V okolju s suhimi materiali je potrebno opraviti dodatno oceno tveganja, če se opravlja dodatno ali izredno mikro čiščenje za preprečitev razvoja mikrobioloških dejavnikov tveganj.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Metode čiščenja – suho čiščenje

- V primeru suhega čiščenja je uporaba metel in smetišč sprejemljiva, vendar je bolj zaželen **vakuumski sistem**
- Stisnjen zrak** je **neprimeren** zaradi **XKontaminacije** že očiščenih površin
- Oprema za suho čiščenje naj bo **namenska** (identificirana po barvi) in redno vzdrževana.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Izpodrivanje, izpiranje (flashing)

- Pri izpodrivanju se uporabljajo določeni materiali, ki odstranijo **zaostale materiale z alergenih**. Uporablja se v primarnem procesu in povsod kjer bi lahko prišlo do kontakta z alergenimi (vsniki, rezervoarji, pakirni stroji).
- Posebno pozornost je potrebno nameniti **količini in lastnostim materialom za izpodrivanje**. Morajo biti inertni – nealergenski materiali kot je npr. sol. V primeru, da to sredstvo ni sestavina naslednje sarže je po tem potrebno še dodatno čiščenje.
- Že uporabljen material za izpodrivanje potencialno vsebuje alergene zato mora biti **jasno identificiran, obravnavan in shranjen pod istimi pogoji kot osnoven material z alergenimi**. Po opravljeni oceni tveganja se lahko uporabi kot sestavina določene sarže, ki vsebuje iste alergene. Npr. sol uporabljena za izpodrivanje po proizvodnji jajčnega masla se lahko uporabi kot sestavina v kasnejši proizvodnji jajčnega masla. V nasprotnem primeru se mora izpiralni material previdno odstraniti, da se prepreči **Xkontaminacija**.
- Najbolj učinkovita kombinacija preprečevanja **Xkontaminacije** je **pravilno planiranje proizvodnje, čiščenje in izpiranje**

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Validacija čiščenja

- Določiti najbolj trdovratne snovi, ki vsebujejo alergene (lepljive snovi, majhni delčki)
- Določiti tiste, ki se uporabljajo v večjih količinah
- Določiti tiste, ki predstavljajo največji delež glede na recepturo.
- Validacija čiščenja **vizuelno in z validiranimi analitičnimi metodami** (stanje po čiščenju in pred pričetkom proizvodnje).

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

4.20 Allergens and specific conditions of production

4.20.1 Raw material specifications identifying allergens requiring declaration that are relevant to the country of sale of the finished product shall be available. The company shall maintain a continuously up to date listing of all raw materials containing allergens used at its premises, which also identifies all blends and formulas to which such raw materials containing allergens are added.

4.20.2 The manufacturing of products which contain allergens requiring declaration shall be carried out as to ensure cross contamination is minimised as far as possible.

4.20.3 Finished products containing allergens requiring declaration shall be declared in accordance with current legal requirements. For the adventitious or unintentional presence, the labelling of legally declared allergens and traces shall be based on hazard analysis and assessment of associated risks.

4.20.4 Where customers specifically require that products are "free from" certain substances or ingredients (e.g. gluten, pork, etc.), or that certain methods of treatment or production are excluded, verifiable procedures shall be in place.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

RASFF - Alergeni

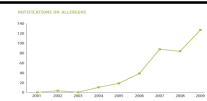

	2012	2011	2010	2009
Alert	49	68	52	76
Border rejection	/	1	/	/
Information	16	23	15	21

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

PROJEKCIJA NA ALERGENE

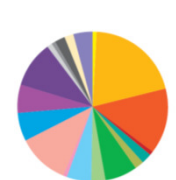

	almond	barley	cereals	egg	fish	gluten	hops	milk ingredients	mustard	nuts	peanuts	sesame	soybean	strawberry	vegetables
alcoholic beverages															3
cereals and bakery products			4	3	12			2	2	1	1				
cocoa, coffee and tea	1				33			3							
confectionery				1	1			1	3						
crustaceans															9
dietetic foods, food supplements							5								
fish and products thereof				1											
fruits and vegetables															5
herbs and spices		1				1									
meat and meat products				1	3	2							4		
milk and milk products											2				
nuts, nut products and seeds														2	2
prepared dishes and snacks		1	1	1		4		1					1	2	2
soaps, broths and sauces			1	2		2	1								1
TOTAL	1	1	2	1	9	0	8	0	60	1	1	3	10	1	7

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Alert – prijave glede na vrsto dejavnika tveganj

- TSEs
- (potentially) pathogenic micro-organisms
- allergens
- food or insufficient controls
- biocontaminants
- biotoxins
- composition
- food additives
- foreign bodies
- GMO/ novel food
- heavy metals
- industrial contaminants
- migration
- mycotoxins
- not determined/other
- packaging defective/incorrect
- parasitic infestation
- pesticide residues
- residues of veterinary medicinal products

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Odpoklici

- Neoznačena soja v izdelku »marshmallow« oz Belgije (Belgija)
- Neoznačeni lešniki v kruhu iz Francije (Španija)
- Sledovi oreškov v kruhu iz Francije (Francija)
- Neoznačena mlečna komponenta v kokosovih kosmičih oblitih s čokolado iz Nemčije via Italija (Slovenija)
- Neoznačena soja v moki iz Grčije (Ciper)
- Neoznačena soja v moki iz Italije (Ciper)
- Neoznačena soja v čokoladnem »musu« iz Francije (Danska)
- Neoznačena soja v čokoladnem biskvitu iz Italije (Islandija)
- Neoznačena gorčica v kariju v prahu iz Nemčije (Danska)
- Neoznačen gluten v riževi torti iz Francije (Španija)
- Neoznačena pšenica v zamrznjenih filetih gojenega morskega lista iz Nizozemske (Italija)
- Neoznačen gluten v koruzni pokovki iz Poljske (Češka)

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Umiki, odpoklici

- Neoznačeno jajce v zamrznjenih palačinkah iz Nemčije (Svedska)
- Neoznačena mlečna komponenta v temni čokoladi iz Belgije (ZK)
- Neoznačena mlečna komponenta v čokoladi iz Belgije (ZK)
- Neoznačeno jajce v zamrznjenih filetih polnjenih s špinačo iz Nizozemske (Italija)
- Neoznačena mlečna komponenta v temni čokoladi iz Italije (Italija)
- Neoznačen sulfat v rozinah iz Turčije (Italija)
- Neoznačen sulfat v kislu iz Romunije (Italija)
- Neoznačen sulfat v suhih marelicah iz Italije (Italija)
- Neoznačeno jajce v zamrznjeni ocvrti ribji jedi iz Nizozemske (Italija)
- Neoznačena mlečna komponenta v temni čokoladi in v temni čokoladi z lešniki iz Španije (Španija)
- Sledovi oreškov v vanilijevem »menčmelu« iz Poljske (ZK)

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Umiki, odpoklici

- Neoznačena mlečna komponenta v namazu iz temne čokolade iz Belgije (Španija)
- Sledovi jajc v zamrznjenih paniranih polenovkah iz Nizozemske (Italija)
- Neoznačen gluten na gobovem namazu iz Španije (ZK)
- Neoznačeni arašidi v lešnikovi kremi iz Nemčije (Nemčija)
- Neoznačena pšenica v žitih za zajtrk iz ZK (ZK)
- Neoznačena mlečna komponenta v bio pestu »pesto alla genovese« z baziliko iz Italije (ZK)
- Neoznačeni lešniki v mešanici za vročo čokolado iz Madžarske s surovino iz Nizozemske (Madžarska)
- Sledovi lešnikov v čokoladni pasti iz Belgije (Belgija)
- Neoznačena pšenica na tortilji iz ZK (Finska)
- Neoznačen gluten v prigrizku iz sladke koruze iz Poljske (Poljska)
- Neoznačena gorčica in zelena v izdelku iz sira iz Nizozemske (Nizozemska)
- Sledovi glutena v brezglutenski baby ovseni kaši iz Poljske (Nemčija)

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Priročniki

Guidance on Allergen Management and Consumer Information

FoodDrinkEurope
Guidance on Food Allergen Management for Food Manufacturers

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Kompleksnost Agro-živilske verige!

Zagotavljanje varnosti živil je dnevni izziv...
Zagotavljanje varne hrane je zelo drago...

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Gospodarska zbornica Slovenije

Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

E-mail: jana.ramus@gzs.si

Gospodarska
zbornica
Slovenije

Zbornica kmetijskih
in živilskih podjetij

Označevanje alergenov v praksi

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropska unija
Evropski sklad za regionalni razvoj
Evropski sklad za regionalni razvoj

dr. Petra Medved Djurašinić,

GZS-Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropska unija
Evropski sklad za regionalni razvoj
Evropski sklad za regionalni razvoj

Gospodarska
zbornica
Slovenije

Zbornica kmetijskih
in živilskih podjetij

Označevanje živil

12.11.2019

PROGRAM
RAZVOJA
PUBLJEZIJ

Za kupce oziroma potrošnika je najpomembnejše, da označba na živilu vsebuje **vse potrebne informacije** o živilu, kar mu omogoči ustrezno izbiro in uporabo živila.

- Podatki na označbi morajo biti **točni, nedvoumni in dobro vidni** ter ne smejo zavajati potrošnika.

To velja tako za **predpakirana** kot za
nepredpakirana živila

Označba mora biti na **živilu** ali **neposredno ob živilu**, na katerega se nanaša, v slovenskem jeziku, na dobro vidnem mestu, nedvoumna, čitljiva, neizbrisna in ne sme biti prekrita z drugim besednim ali slikovnim materialom.

[illegible]

Gospodarska zbornica Slovenije

PROGRAM RAZVOJA PODJETIJ

Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Št. podjetij: 26

Št. e-naslovov: 28

Vprašalnik izpolnilo: 18

- 20 podjetij (77 %)
- 20 predstavnikov podjetij (71 %)

Označevanje alergenov zadeva nekatera podjetja bolj, nekatera manj

Gospodarska
zbornica
Slovenije

Zbornica kmetijskih
in živilskih podjetij

PROGRAM
RAZVOJA
POLJARSTVA
IN RIBARSTVA
2014-2020
Evropski sklad za regionalni razvoj

Rezultati

Ali imate v celoti urejeno označevanje alergenov na svojih izdelkih v skladu z Uredbo 1169/2011?

Odgovor	Število podjetij	Procent
da	17	85 %
ne	3	15 %

Gospodarska
zbornica
Slovenije

Zbornica kmetijskih
in živilskih podjetij

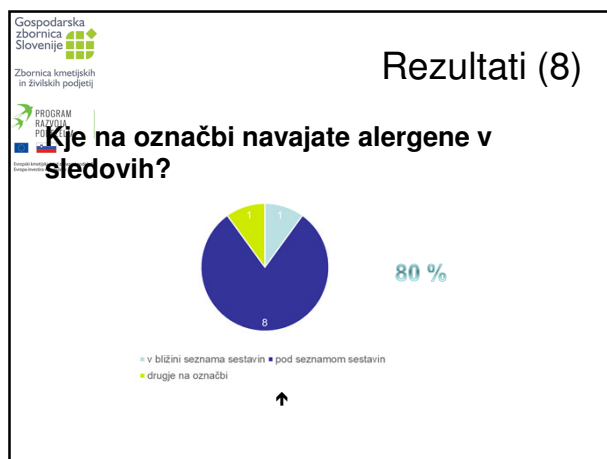
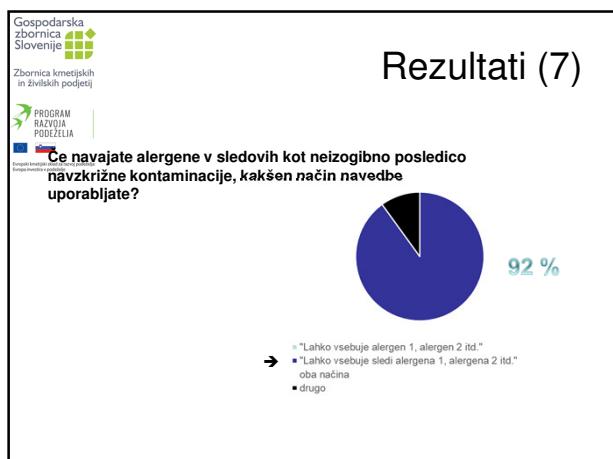
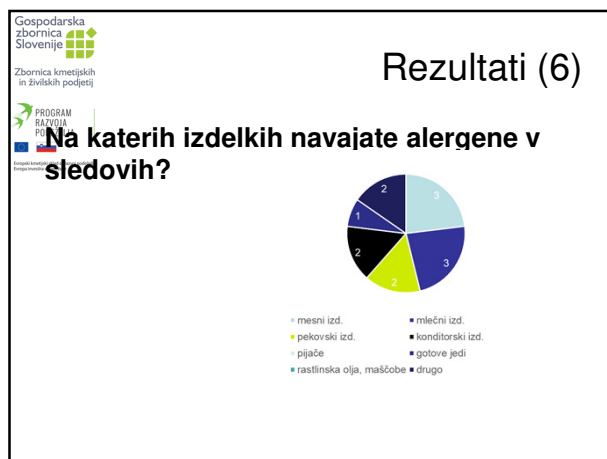
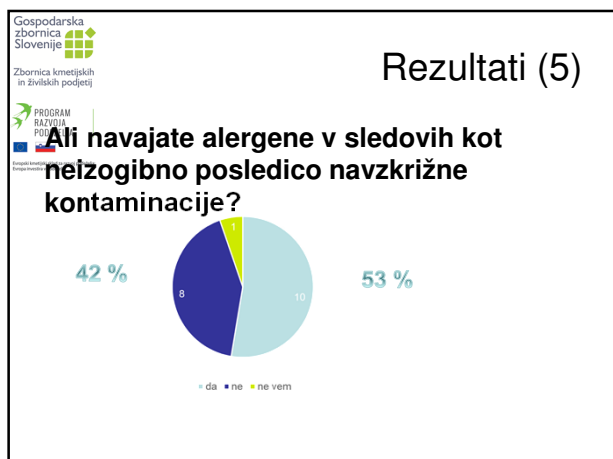
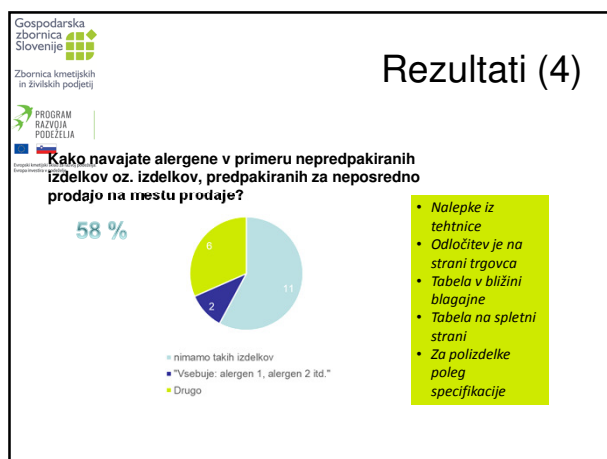
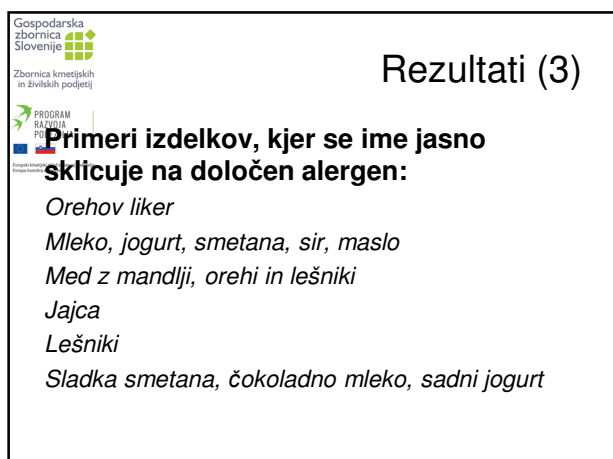
PROGRAM
RAZVOJA
POSREDOVANJE

Na kakšen način v glavnem poudarjate
alergene v seznamu sestavin?

78 %

Način poudarjanja	Število odgovorov
povečano pisavo	18
večje črke	2
podčrtano	1
poševen slog	1

- druga vrsta pisave • večje črke ■ odebeljeno
 ■ podčrtano - poševen slog

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODČELJA

Označevanje alergenov v praksi

symptoms
Allergy
foods
Asthma
allergies
contain
different
ind
Malt
food
severe
ind
Malt

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Smernice v pomoč NŽD

NOVICA UVHVVVR "Označevanje snovi, ki povzročajo alergije ali preobčutljivosti, v obratih javne prehrane - splošno in v obratih javne prehrane"

– http://www.uvhvvr.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/1328/5759/

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Smernice v pomoč NŽD (2)

FOODDRINK EUROPE

- SMERNICE FoodDrinkEurope "Guidance on Food Allergen Management"
 - <http://www.fooddrinkeurope.eu/S=0/publication/FoodDrinkEurope-launches-Guidance-on-Food-Allergen-Management/>
- SMERNICE FoodDrinkEurope "Guidance on the Provision of Food Information to Consumers"
 - <http://www.fooddrinkeurope.eu/S=0/publication/guidance-on-the-provision-of-food-information-to-consumers/>

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Smernice v pomoč NŽD (3)

Q&A Evropske komisije "Vprašanja in odgovori v zvezi z uporabo Uredbe (EU) št. 1169/2011 o zagotavljanju informacij o živilih potrošnikom"

– http://ec.europa.eu/food/food/labellingnutrition/foodlabelling/docs/ganda_application_reg1169-2011_sl.pdf

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Platforma za označevanje

Pričetek delovanja **Urgence za označevanje**

- Oktober 2013
- Brezplačno svetovanje za člane GZS-ZKŽP
- Predvideno delovanje: 3 mesece
- Urgenca je prerasla v **Platformo** in deluje naprej

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Platforma za označevanje

Nekaj statistike (11/2013-12/2014)

- 146 odgovorov
- 39 podjetij
- 2015 (1-12): 100
- Največ vprašanj glede označevanja:
 - porekla živila
 - vsebnosti vitaminov/mineralov
 - tabele hranilne vrednosti
 - „Lahko vsebuje sledi...“
 - datuma minimalne trajnosti, serije (lota)
 - alergenov
 - vol. % alkohola

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Platforma za označevanje

Največ vprašanj glede označevanja:

- Mlečni izdelki
- Mesni izdelki
- Sadni sokovi
- Sadni namazi, marmelade, džemi
- Čokoladni izdelki
- Izdelki iz žit
- Rastlinska olja
- ...

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Vprašanja in odgovori iz prakse

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Ali lahko NŽD podamo informacije o alergenih v primeru nepredpakiranih živil samo na zahtevano stranke?

Odgovor

- Ne. Informacije o alergenih za nepredpakirana živila so obvezne in morajo biti podane tako, da so zlahka vidne, jasno čitljive in neizbrisne. Alergeni v živilih, ki se prodajajo v obratih javne prehrane, morajo biti navedeni na enem od mest, kjer je predstavljena ponudba jedi.

Ali bi bilo dovolj podati samo obvestilo, da lahko jedi/živila vsebujejo alergene in da naj se za več informacij v zvezi s tem pogovorijo z zaposlenim osebjem?

Odgovor

- Ne. Alergeni morajo biti določeni glede na njihovo vsebnost v posameznem živilu in pisno označeni na enem od mest, kjer je predstavljena ponudba jedi. Dodatno posvetovanje z zaposlenim osebjem pa je seveda možno in dobrodošlo.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Ali je način označevanja alergenov za živila, ki se prodajajo v obratih javne prehrane, točno določen?

Odgovor

- Zakonodaja dopušča izbiro načina in mesta označevanja alergenov za živila. Vendar je pri tem potrebno izpolniti zahteve, da morajo biti ti podatki označeni na enem od mest, kjer je predstavljena ponudba jedi in na način, da so zlahka vidni, jasno čitljivi in neizbrisni.

Navajanje mleka in mlečnih proizvodov brez laktoze

Odgovor

- Mleko in mlečni proizvodi so uvrščeni na seznam snovi, ki povzročajo alergije ali preobčutljivosti iz dveh različnih razlogov. Tovrstnih živil se morajo namreč izogibati ljudje z alergijo na mlečne beljakovine ter tisti, ki so preobčutljivi na laktozo. Zato morajo biti kot alergeni ustrezno označena vsa mleka in mlečni proizvodi, vključno s tistimi, ki ne vsebujejo laktoze.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Citat (ANG, SLO)

7. Milk and products thereof (including lactose), except:
(a) they used for making alcoholic distillates including ethyl alcohol of agricultural origin;
(b) lactitol;

7. mleko in mlečni proizvodi (ki vsebujejo laktozo), razen:
(a) sirotke, ki se uporablja za alkoholne destilate, vključno z etilnim alkoholom kmetijskega izvora;
(b) laktitola;

Ali je prevod pravilen? Ali gre za mlečne proizvode, ki vsebujejo laktozo ali za mlečne proizvode, vključno z laktozo?

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Primeri

Označevanje smetane za kavo in smetane za stepanje

- Označevanje prepeličjih jajc

**Gospodarska
zbornica
Slovenije**

Zbornica kmetijskih
in živilskih podjetij

Kaj se pravilno navajajo žita, ki vsebujejo gluten?

Odgovor

Gluten se nahaja v različnih žitih, zlasti pšenici (tudi piri), rži, ječmenu, ovsu ali njihovih križanih vrstah ter proizvodih iz njih.

- Ker so posamezna žita lahko tudi vir drugih alergenov, npr. za posamezna žita specifičnih beljakovin, je potrošnika potrebno obvestiti o vrsti vsebovanega žita, ki je izvor glutena.

Vsebuje pšenko.
Vsebuje pšenko (gluten).

Vsebuje gluten.

Gospodarska
zbornica
Slovenije

Zbornica kmetijskih
in živilskih podjetij

Kako se pravilno navajajo oreški in arašidi (kikirikiji)?

Uredba v seznamu snovi, ki povzroča alergije ali preobčutljivosti, ločeno govori o

- (a) arašidih (kikiriki) in proizvodih iz njih ter
- (b) oreščkih, in sicer mandljin, lešnikov, orehah, indijskih oreščkih, ameriških orehah, brazilskih oreščkih, pistacijah in makadamiji.

Vsebuje lešnike in orehe.
Vsebuje oreške (lešnike, orehe).

Vsebuje oreške.

Gospodarska
zbornica
Slovenije

Zbornica kmetijskih
in živilskih podjetij

**RAZVOJ
POSREDOVANJE**

Odgovor

Uredba (ES) št. 1333/2008 o aditivih za živila določa, da se za SO₂, ki ne presega 10 mg/kg ali 10 mg/l šteje, da ni prisoten v živilu.

Kako je z navajanjem, da je SO₂ lahko prisoten v sledovih, glede na to, da podjetje lahko proizvaja izdelke z in izdelke brez dodanega SO₂, v ločenih časovnih obdobjih?

Odgovor

- Za »Lahko vsebuje ...« velja pravilo, da mora biti upravičeno na osnovi ocene tveganja in ne sme biti nadomestilo za dobro proizvodno in higiensko prakso
- SO₂ je edini alergen, pri katerem obstaja prag 10 mg/l, zato je tovrstna navedba manj upravičena in jo je potrebno utemeljiti z oceno tveganja in ne sme biti avtomatizem glede na to, da poteka proizvodnja tako izdelkov z kot tudi brez dodanega SO₂.

Gospodarska
zbornica
Slovenije

Zbornica kmetijskih
in živilskih podjetij

Priloga II

Priloge pravilno označuje sestavino lizocim oz. E 1105 v smislu alergenih snovi?

DA

NE

Priloge pravilno označuje sestavino lizocim oz. E 1105 v smislu alergenih snovi?

Lizocim (E 1105) je pridobljen iz jajčnega beljaka in ga je treba označiti kot alergen, poudarjeno in z jasnim sklicevanjem na ime snovi in proizvoda iz Priloge II Uredbe 1169/2011

DA

NE

Lizocim (jajca)

Gospodarska
zbornica
Slovenije

Zbornica kmetijskih
in živilskih podjetij

FETA RAZVOJA
PODEŽELJA

Pravno ime izdelka „Kaneloni s feto“

- Sestavine: Testo: ...špinačni nadev s feto (min 24 %) (špinača 64 %, mehki beli **sir** - feta 30 %, koruzni škrob, začimbna mešanica (jedilna sol, sušena zelenjava 30 % (korenje, pastinak, čebula, krompir, **zelen**a, por, paprika, peteršilj list, česen)...

Odgovor

- Feta je blagovna znamka sira in ne pravo ime
- Pravo ime je mehki beli sir
- Ime sir je rezervirano samo za mlečne izdelke in se zato v sestavinah odebeli besedo sir

[illegible]

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Kaj povzroča sive lase NŽD?

Vprašanj je (še vedno) veliko

Interpretacija uredbe (*ka*)

- Neenotno razumevanje zahtev, ki izhajajo iz uredbe
- Zahteve kupcev glede navedb alergenov za nepredpakirane izdelke
- Implementacija uredbe (*kako, na kakšen način*)
 - Uporaba pravičnih poimenovanj alergenov
- Označevanje navzkrižne kontaminacije
 - Dobavitelji
 - NŽD

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Kakovost in označevanje živil

dr. Petra Medved Djurašinić,
GZS-Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Vsebina predstavitve

Kakovost

Zakonodaja in kakovost

1. *Kakovost - vertikalni predpisi*
2. *Posebni kmetijski pridelki in živila*
3. *Naravne mineralne vode*

Označevanje živil

1. *Kakovost na označbi živil*
2. *Napake/pomanjkljivosti označb živil*

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Kompleksnost agroživilske verige in zagotavljanje kakovosti

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Okolje poslovanja kmetijskih in živilskih podjetij

- Velika vlaganja v **zagotavljanje sanitarno-tehničnih predpisov**
- Velika vlaganja v **zagotavljanje okoljevarstvenih zahtev**
- K & Ž strogo regulirano področje s **hitro spreminjajočo se zakonodajo**
- **Samoiniciativa / samoregulativa** na področju zagotavljanja zdravega življenjskega sloga in prehrane

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Kakovost živil

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Zakonodaja EU

“Živilsko pravo (ang. Food law, nem. Lebensmittelrecht) je izraz, ki ga v novjšem času uporabljamo za označbo številnih in navadno dokaj spreminjajočih oziroma dopolnjujočih se pravnih pravil, ki se posebej nanašajo na živila.”
(Avsec, 2001)

Razvrščanje živil po predpisih:

- Živila živalskega izvora
- Živila rastlinskega izvora
- Mešana živila

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Zakonodaja EU – nadalj.

Primarno pravo

- Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti
- vse kasnejše spremembe in dopolnitve

• **Sekundarno pravo**

- akti, ki jih sprejmejo organi Skupnosti (Svet, EP, EK, Sodišče ES)
 - **Uredbe** – splošen akt, zavezujoč v celoti, se neposredno uporablja v vseh DE
 - **Direktive** – obvezujoče glede ciljev, ki jih je potrebno doseči
 - **Odločbe** – obvezne za tiste, na katere so naslovljene
 - **Priporočila, mnenja/stališča** (neobvezni akti)

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Horizontalna in vertikalna zakonodaja

Horizontalna zakonodaja

- se ukvarja s posebnim vidikom živilskega prava, ki se nanaša na vsa živila oziroma kategorije živil
 - npr. predpisi s področja **higijene, označevanja, aditivov, embalažnih materialov...**

• **Vertikalna zakonodaja**

- se ukvarja s posebnostmi živil v smislu posameznih kategorij proizvodov (npr. mesni izdelki, marmelade, čaj ...) in predpisuje standarde za kontrolo in nadzor vseh vidikov živil (npr. surovine, sestavine, predelava, označevanje ...)

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Kakovost kmetijskih pridelkov in živil

Definicija (po 64. členu **Zakona o kmetijstvu**, Ur.l. RS, št. št. 45/08, 57/12, 26/14, 32/15)

“Kakovost kmetijskih pridelkov in živil je skupen lastnosti in značilnosti, zaradi katerih kmetijski pridelki in živila zadovoljijo izražene ali zahtevane potrebe potrošnika.

Kakovost po tem zakonu ne vključuje zahtev glede varnosti živil po predpisih, ki urejajo zdravstveno ustreznost živil in izdelkov ter snovi, ki prihajajo v stik z živilom.”

- **Živilo ustreza kakovosti**, če:
 - je proizvedeno na predpisani način
 - je zagotovljena sledljivost živila
 - je označeno in pakirano na predpisani način
 - mu ni pretekel rok uporabe
 - se prevaža in skladišči na predpisani način
 - izpolnjuje predpisane zahteve glede vsebnosti in lastnosti
 - ustreza predpisani in označeni kakovosti

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Kakovost kmetijskih pridelkov in živil – nadalj.

Minister za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano s **predpisi o kakovosti** predpisuje:

- način pridelave oziroma proizvodnje
- lastnosti in sestavine ter njihovo vsebnost
- prevoz in skladiščenje
- zahteve za doseganje in ohranjanje kakovosti;
- razvrščanje
- označevanje (GSO!!)
- opredelive in poimenovanja
- prilagajanje mednarodnim standardom in uveljavitev standardov EU
- zagotavljanje načina varstva interesov potrošnikov

• Nadzor nad kakovostjo kmetijskih pridelkov in živil izvaja **Uprava RS za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin (UVHVR)**, ki je organ v sestavi MKGP

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Vertikalni predpisi (pregled)

Čaj

Pravilnik o kakovosti čaja (Ur.l. RS, št. 48/03, 87/04)

Eruka kislina

Pravilnik o eruka kislini (Ur.l. RS, št. 20/04, 61/04) ***PRENEHAL VELJATI 2015**

- **Gorčica**
- Pravilnik o kakovosti gorčice (Ur.l. RS, št. 12/03)
- **Jajca**
- Pravilnik o kakovosti jajc (Ur.l. RS, št. 106/08)
- **Kakav, čokolada**
- Pravilnik o kakovosti kakavovih in čokoladnih izdelkov (Ur.l. RS, št. 72/03, 43/05, 58/05)
- **Kava, cikorija**
- Pravilnik o kakovosti kavinah in cikorijskih ekstraktov (Ur.l. RS, št. 2/04)

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Vertikalni predpisi (pregled) – nadalj.

Kis, očetna kislina
Pravilnik o kakovosti kisa in razredčene očetne kisline (Ur.l. RS, št. 2/04)

Marmelade, džemi in podobni sadni izdelki
Pravilnik o kakovosti sadnih džemov, želejev, marmelad in sladkane kostanjeve kaše (Ur.l. RS, št. 31/04)

- **Mazave maščobe**
Pravilnik o minimalni kakovosti »surovega masla I vrste« in o izvajanju Uredb Sveta (ES) in Uredb Komisije (ES) o določitvi standardov za mazave maščobe (Ur.l. RS, št. 19/07)
- **Med**
Pravilnik o medu (Ur.l. RS, št. 4/11, 9/15)
- **Mesni izdelki**
Pravilnik o kakovosti mesnih izdelkov (Ur.l. RS, št. 59/12) ***V PRIPRAVI NOV PRAVILNIK**

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Vertikalni predpisi (pregled) – nadalj.

Mlečni izdelki
Pravilnik o kakovosti kefirja (Ur.l. RS, št. 66/03, 126/04)

Določbe tega pravilnika se ne uporabljajo za kefir, ki je proizveden oziroma dan v promet v državah članicah Evropske unije, če je skladen z njihovo nacionalno zakonodajo.

Pravilnik o dehidriranem konzerviranem mleku (Ur.l. RS, št. 31/04, 23/08)

Pravilnik o kazeinih in kazeinatih, namenjenih prehrani ljudi (Ur.l. RS, št. 60/61)

- **Pecilni prašek, vaniljev sladkor, puding**
Pravilnik o kakovosti pecilnega praška, praška za puding in vanilijevega sladkorja (Ur.l. RS, št. 12/03)
- **Pekovski izdelki**
Pravilnik o kakovosti finih pekovskih izdelkov (Ur.l. RS, št. 28/04)

Pravilnik o kakovosti pekovskih izdelkov (Ur.l. RS, št. 11/15)

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Vertikalni predpisi (pregled) – nadalj.

Pijače
Pivo
Pravilnik o kakovosti piva (Ur.l. RS, št. 3/03)

Sadni sokovi in podobni sadni izdelki
Pravilnik o sadnih sokovih in nekaterih podobnih izdelkih, namenjenih za prehrano ljudi (Ur.l. RS, št. 89/13 in 26/14)

Mineralna, izvirna in namizna voda
Pravilnik o naravni mineralni vodi, izvirski vodi in namizni vodi (Ur.l. RS, št. 50/04, 75/05)

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Vertikalni predpisi (pregled) – nadalj.

Pijače
Zgane pijače
Uredba (ES) št. 110/2008 EP in Sveta z dne 15. januarja 2008 o opredelitvi, opisu, predstavitvi, označevanju in zaščiti geografskih označb žganih pijač ter razveljavitvi Uredbe Sveta (EGS) št. 1576/89

Pravilnik o žganih pijačah (Ur.l. RS, št. 75/08, 7/09, 32/15)

Pravilnik o geografski označbi Pelinkovec (UL št. 70/10)

Pravilnik o geografski označbi Domači rum (UL št. 70/10)

Pravilnik o geografski označbi Brinjevec (UL št. 70/10)

Pravilnik o geografski označbi Dolenjski sadjevec (UL št. 117/08, 14/14)

Pravilnik o geografski označbi Kostelska rakija (UL št. 117/08)

Pravilnik o geografski označbi Kraški brinjevec (UL št. 117/08)

Pravilnik o geografski označbi Brinski slivovec (UL št. 117/08)

Pravilnik o geografski označbi Gorenjski tepkovec (UL št. 117/08)

- **Rastlinska olja in masti ter majoneze**
Pravilnik o kakovosti jedilnih rastlinskih olj, jedilnih rastlinskih masteh in majonezi (Ur.l. RS, št. 79/09) ***V PRIPRAVI NOV**
- **Sladkor**
Pravilnik o sladkorjih (Ur.l. RS, št. 34/04)

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Vertikalni predpisi (pregled) – nadalj.

Sol
Pravilnik o kakovosti soli (Ur.l. RS, št. 70/03) ***V PRIPRAVI NOV**

Določbe tega pravilnika se ne uporabljajo za sol, ki je jodirana v skladu s predpisi države proizvajalke. Če država proizvajalka ne predpisuje jodiranja soli, mora biti sol, proizvedena v tej državi, jodirana v skladu z določbami tega pravilnika.

- **Žitni izdelki**
Pravilnik o kakovosti izdelkov iz žit (Ur.l. RS, št. 1/14)

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Vertikalni predpisi (v pristojnosti MZ)

Prehranska dopolnila
Pravilnik o prehranskih dopolnilih (Ur.l. RS, št. 66/13)

Živila za posebne prehranske namene
Pravilnik o živilih za posebne prehranske namene (Ur.l. RS, št. 46/02, 54/07, 2/09 in 38/14)

- Pravilnik o začetnih formulah za dojenčke in nadaljevalnih formulah za dojenčke in majhne otroke (Ur.l. RS, št. 54/07, 2/08, 8/10, 38/14)
- Pravilnik o žitnih kašicah ter hrani za dojenčke in majhne otroke (Ur.l. RS, št. 25/09)
- Pravilnik o živilih, namenjenih za uporabo v energijsko omejenih dietah za zmanjšanje telesne teže (Ur.l. RS, št. 90/00, 142/04, 24/05, 70/07)
- Pravilnik o živilih za posebne zdravstvene namene (Ur.l. RS, št. 46/02, 54/07, 2/09, 38/14)
- UREDBA o izvajanju Uredbe Komisije (ES) o sestavi in označevanju živil, primernih za ljudi s preobčutljivostjo na gluten (Ur.l. RS, št. 35/09, 50/10)

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Politika kakovosti EU in Slovenije

Prednostni cilji

- Prilagoditev pridelave in predelave potrebam enotnega trga EU, upoštevajoč:
 - Varnost hrane
 - Varstvo okolja
 - Kmetijstvo
 - Naravne vire
 - Ohranjanje poseljenosti podeželja
 - Ohranjanje tradicionalnih in izvirnih načinov proizvodnje
- Osnovni namen**
 - Služiti tako interesom proizvajalcev kot potrošnikov

Pri izvajanju politike kakovosti je seveda potrebno upoštevati ustrezno zakonodajo!

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Zakonodaja v Sloveniji

Zakon o kmetijstvu (Ur.l. RS, št. št. 45/08, 57/12, 26/14, 32/15)

- Pravilnik o shemah kakovosti kmetijskih pridelkov in živil** (Ur.l. RS, št. 23/15, 43/15)
- Pravilnik o zaščitnem znaku za označevanje kmetijskih pridelkov oziroma živil** (Ur.l. RS, št. 3/11)
- Uredba o izvajanju uredbe Sveta (ES) o zajamčenih tradicionalnih posebnostih kmetijskih proizvodov in živil** ter uredbe Sveta (ES) glede zaščite geografskih označb in označb porekla za kmetijske proizvode in živila (Uradni list RS, št. 102/2007)

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Zakonodaja v Sloveniji – nadalj.

SHEME KAKOVOSTI

- "dobrote z naših kmetij"
- "integrirani"
- "ekološki"
- "višja kakovost"
- "zajamčena tradicionalna posebnost"
- "označba porekla"
- "geografska označba"

"Shema kakovosti pomeni opredelitev posebnih meril in zahtev glede značilnosti, postopkov pridelave ali predelave kmetijskih pridelkov ali živil, ki presega predpisano kakovost, ali pogoje glede varstva zdravja ljudi, živali ali rastlin, dobrega počutja živali ali zaščite okolja, in je pomembna za pospeševanje proizvodnje višje ali posebne kakovosti, ki je tržno zanimiva in prepoznavna za potrošnika."

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Nacionalni zaščitni znaki in znaki kakovosti EU

Označba porekla – kmetijski pridelek oziroma živilo mora biti pridelano in predelano in pripravljeno na določenem geografskem območju (nekoč: "geografsko poreklo")

Geografska označba – kmetijski pridelek oziroma živilo mora biti pridelano ali predelano ali pripravljeno na določenem geografskem območju

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Nacionalni zaščitni znaki in znaki kakovosti EU – nadalj.

Zajamčena tradicionalna posebnost – ime mora biti specifično ali izražati posebne lastnosti živila (nekoč: "tradicionalni ugled")

Višja kakovost – po svojih specifičnih lastnostih boljše od istovrstnih kmetijskih pridelkov oziroma živil in odstopa od njihove minimalne kakovosti, če je ta predpisana

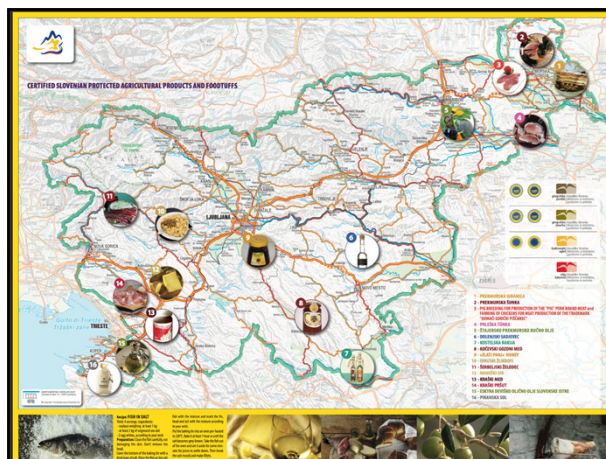
Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Zakonodaja v Sloveniji

Zakon o kmetijstvu (Ur.l. RS, št. 45/2008)

SHEME KAKOVOSTI

- NA RAVNI EU**
 - Označba porekla
 - Geografska označba
 - Zajamčena tradicionalna posebnost
- NACIONALNE**
 - Dobrote z naših kmetij
 - Višja kakovost
 - Integrirani

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Priznavanje označbe naravna mineralna voda

Z označbo »naravna mineralna voda« se lahko poimenuje voda, ki ima lastnosti, zaradi katerih se jasno razlikuje od pitne vode. Posebne lastnosti izhajajo iz vsebnosti mineralnih snovi, kemijskih elementov v sledovih oziroma drugih sestavin, ter ima lahko določene prehransko - fiziološke učinke.

- Voda, ki izvira iz tal Republike Slovenije, je lahko v prometu z označbo NMV, če je njeno označbo z odločbo priznalo MKGP. MKGP lahko prizna tudi NMV, ki izvira iz tal druge države, če izpolnjuje za to predpisane pogoje.
- MKGP sprejema vloge in vodi postopek priznavanja označb NMV ter vodi evidenco priznanih označb NMV v Republiki Sloveniji.
- Postopek priznavanja označbe NMV se začne na podlagi vloge, ki jo proizvajalec vloži na ministrstvo.

Ime priznane označbe naravne mineralne vode	Ime izvira	Kraj izkoriščanja	*Poimenovanje	*Navedba	Št. odločbe	Datum izdaje odločbe
Zlata Kaplja	Zlata Kaplja	Radonje	*naravna mineralna voda brez ogljikovega dioksida + niska vsebnost mineralov + primerna za dieto z malo natrija		324-392/2006/13	03/04/06
Donat	DONAT	Rogaška Slatina	*naravna mineralna voda z dodanim lastnim ogljikovim dioksidom + višja vsebnost magnezija		324-02-167/000 324-02-167/00/4	3.7.2001 21.6.2004
Petanjski Vrelec	PETANJSKI VRELEC	Radenci	*naravna mineralna voda z dodanim lastnim ogljikovim dioksidom + bogata z mineralnimi solmi + višja vsebnost hidrokarbonatov + višja vsebnost natrija		324-02-174/00 17/2004/6	30.08.2001 09.04.2004
Kraljevi Vrelec	KRALJEVI VRELEC	Radenci	*naravna mineralna voda z dodanim lastnim ogljikovim dioksidom + bogata z mineralnimi solmi, vsebuje hidrokarbonat + višja vsebnost natrija, višja vsebnost fluorida, višja vsebnost magnezija		324-02-179/00 17/2004/6	30.08.2001 09.04.2004
THA	THA	Rogaška Slatina	*naravna mineralna voda brez ogljikovega dioksida + primerno za dieto z malo natrija		324-02-167/00 324-02-167/00/4	3.7.2001 21.6.2004
DANA	DANA	Mimra	*naravna mineralna voda brez ogljikovega dioksida + primerno za dieto z malo natrija		32003-1/2006/5	31/03/06
PRIMAQUA	PRIMAQUA	Radenci	*naravna mineralna voda Primaga z dodanim lastnim ogljikovim dioksidom + višja vsebnost kalcija		324-384/2006/10 284/2006/12	03/04/06
COSTELLA	MAKS-2	Fara	*naravna mineralna voda brez ogljikovega dioksida		324-392/2006/15	2.8.2006
Radenska Naturelle	RADENSKA NATURELLE	Radenci	*naravna mineralna voda Primaga z dodanim lastnim ogljikovim dioksidom + višja vsebnost kalcija		324-02-179/00 17/2004/6	30.08.2001 09.04.2004
VRINCI	BORJAK II	Vrjaka Barja, Sotja	*naravna mineralna voda + niska vsebnostjo mineralov in brez dodanega ogljikovega dioksida + niska vsebnost mineralov		32003-9/2012/7	07/06/12
VODA VRINCI CLASSIC	SNEŽNIK	Vrjaka Barja, Sotja	*naravna mineralna voda, katere je dodan ogljikov dioksid, ki ni iz tega izvira kot naravna mineralna voda + višja vsebnost hidrokarbonatov, višja vsebnost natrija, višja vsebnost fluorida, višja vsebnost magnezija, slatina ali kisa voda		32003-40/2013/3	12/11/12
ELEMENT	BELMAROVAC	Vrjaka Barja, Sotja	*naravna mineralna voda brez ogljikovega dioksida + niska vsebnostjo mineralov, ki je primerna za dieto z malo natrija		32003-1/2013/12	10/10/13

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Označevanje živil

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Označevanje živil

Namen zakonodaje, ki ureja področje označevanja, je omogočiti potrošnikom razumljive in ustrezne informacije o vsebini in sestavi živilskih izdelkov.

- Označba na živilu je **vir informacij** in predstavlja komunikacijo med proizvajalcem oziroma prodajalcem na eni strani in med kupcem oziroma potrošnikom na drugi strani.
- Za kupca oziroma potrošnika je najpomembnejše, da označba na živilu vsebuje **vse potrebne informacije** o živilu, kar mu omogoči ustrezno izbiro in uporabo živila.
- Podatki na označbi morajo biti **točni, nedvoumni in dobro vidni** ter ne smejo zavajati potrošnika.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Označevanje živil delimo na...

```

graph LR
    A[OZNAČEVANJE ŽIVIL] --> B[Obvezno označevanje]
    A --> C[Prostovoljno označevanje]
    B --> D[Splošno označevanje]
    B --> E[Označevanje hranilne vrednosti]
    C --> F[Prehranske in zdravstvene trditve]
  
```

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

UREDBA (EU) št. 1169/2011 EVROPSKEGA PARLAMENTA IN SVETA
z dne 25. oktobra 2011
o zagotavljanju informacij o živilih potrošnikom, spremembah uredb (ES) št. 1924/2006 in (ES) št. 1831/2003 Evropskega parlamenta in Sveta ter razveljavitvi Direktive Komisije 87/250/EGS, Direktive Sveta 90/496/EGS, Direktive Komisije 1999/10/ES, Direktive 2000/13/ES Evropskega parlamenta in Sveta, direktiv Komisije 2002/67/ES in 2008/5/ES in Uredbe Komisije (ES) št. 608/2004

- Poglavje I **Splošne določbe**
- Poglavje II **Splošna načela glede informacij o živilih**
- Poglavje III **Splošne zahteve po informacijah o živilih in odgovornost NŽD**
- Poglavje IV **Obvezne informacije o živilih**
- Poglavje V **Prostovoljno navajanje informacij o živilih**
- Poglavje VI **Nacionalni ukrepi**
- Poglavje VII **Določbe o spremembah ter izvedbene, prehodne in končne določbe**

Priloge I - XV

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

INFO uredba

Iz vidika živilskopredelovalne industrije so ključna poglavja:

- Čitljivost**
- Označevanje alergenov**
- Označevanje porekla**
- Označevanje hranilne vrednosti**

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Seznam obveznih podatkov

Ime živila:
Seznam sestavin:
Seznam sestavin ali pomožno tehnološko sredstvo, ki je navedeno na seznamu v Prilogi II, ali pridobljeno iz snovi ali proizvoda s seznama v Prilogi II, ki povzroča alergije ali preobčutljivosti, se uporablja v proizvodnji ali pri pripravi živila in je še vedno prisotno v končnem proizvodu, čeprav v spremenjeni obliki;

- količina nekaterih sestavin ali kategorij sestavin;
- neto količina živila;
- datum minimalne trajnosti ali datum uporabe;
- posebni pogoji shranjevanja in/ali pogoji uporabe;
- ime ali naziv podjetja in naslov NŽD iz člena 8(1);
- država izvora ali kraj porekla, kot je predviden(a) v členu 26;
- navodila za uporabo, kadar živila ne bi bilo mogoče ustrezno uporabiti brez teh navodil;
- pri pijačah, ki vsebujejo več kot 1,2 % vol alkohola, dejanska alkoholna stopnja v volumenskih odstotkih (Priloga XII: vsebnost alkohola – popravek 0,5 % vol);
- označba hranilne vrednosti.

OBVEZNO: Navedba SERIE/LOT-a
Direktiva 2011/91/EU EP in Sveta z dne 13. decembra 2011 o označbah ali znakih za identifikacijo serije, v katero spada živilo

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Obvezna označba hranilne vrednosti

Vključuje:
energijsko vrednost (?energijo?) in
količino maščob, nasičenih maščob, ogljikovih hidratov, sladkorjev, beljakovin in soli.

Možna je tudi navedba:

- enkrat nenasičenih maščob;
- večkrat nenasičenih maščob;
- poliolov;
- škroba;
- prehranskih vlaknin;
- vitaminov in mineralov, ki so prisotni v znatnih količinah

Zgoraj navedeni podatki se predstavijo skupaj in vključijo v isto vidno polje. **“Vidno polje”** pomeni vse površine embalaže, ki jih je mogoče prebrati z ene same točke.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Pomanjkljivosti označb na trgu

Nepopolno označeni izdelki
Napačno označeni izdelki

Vsebinske napake Strokovne napake Slovnične napake

Ogrožanje javnega zdravja

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Izzivi prihodnosti

Zakonodajni organ kakovost definira in predpisuje

- Pristojni inšpekcijski organ kakovost nadzoruje
- Proizvajalci kakovost zagotavljajo
- Potrošniki kakovost zahtevajo

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Izboljšanje sestave živil in označevanje

dr. Petra Medved Djurašinič,
GZS-Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

O čem bo govora...

Hrana / Prehrana / Potrošnik

- Prehranska politika
- Reformulacija
 - Tradicionalna živila
 - Zaveza odgovornosti
- Prehranske in zdravstvene trditve

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Hrana, prehrana in potrošnik

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

UVOD

Prehrana oz. prehranjevanje - pomeni uživanje živil in/ali hranil, ki jih človek potrebuje za zadovoljevanje fizioloških potreb organizma (rast, razvoj, delo).

- Zdrava prehrana vključuje varno, energijsko in hranilno uravnoteženo ter varovalno hrano, ki ohranja in krepi zdravje ljudi.
- Za doseg uravnotežene prehrane je potrebno upoštevati normative in referenčne vrednosti za vnos hranil (ogljikovi hidrati, maščobe, beljakovine, vitamini in minerali), ki so specifični glede na spol, starost in telesno dejavnost.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Uravnotežena prehrana - potrebno je pravilno kombiniranje različnih skupin živil (zelenjava in sadje; žita in žitni izdelki; meso in mlečni izdelki; dodane maščobe).

The eatwell plate
Use the eatwell plate to help you get the balance right. It shows how much of what you eat should come from each food group.

← živila z veliko maščob in sladkorjev
← beljakovinska živila
← zelenjava, sadje
← škrobna živila; žita in izdelki iz žit

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Uravnotežena prehrana in zadostna telesna dejavnost omogočata vzdrževanje energijskega ravnovesja med vnosom in porabo energije.

- Če je energijski vnos višji od energijske porabe, se pojavita povečana telesna teža in debelost.

MY HEALTHY PLATE
PROTEIN: MEAT, FISH, EGGS, TOFU
CARBOHYDRATES: BREAD, RICE, PASTA, POTATOES
FRUIT & VEGETABLES
OILS & FATS
DRINK WATER
BE ACTIVE
USE HEALTHIER OILS

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Prehranska politika

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

VLOGA DRŽAVE, ŽIVILSKE INDUSTRIJE TER POTROŠNIKOV NA PODROČJU PREHRANE

Za določanje ciljev na področju javnega zdravja prebivalcev je odgovorna vlada Republike Slovenije.

- Pri izvedbi ciljev sodelujejo nosilci živilske dejavnosti ter drugi pomembni deležniki.
- Nosilci živilske dejavnosti so v celotni prehranski verigi odgovorni za izboljševanje živil in obrokov, ki jih ponujajo.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Zelja potrošnikov je imeti lahko dostopna, kakovostna in zdravju koristna živila, imeti morajo tudi dovolj informacij o živilskih izdelkih.

RESOLUCIJA O NACIONALNEM PROGRAMU O PREHRANI IN TELESNI DEJAVNOSTI ZA ZDRAVJE 2015 – 2025

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PREHRANJENOST V SLOVENIJI

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Sloveniji narašča število ljudi s prekomerno telesno težo (debelih), posledično pa tudi število bolnikov s kroničnimi nenalezljivimi boleznimi.

- Več kot 70 % smrti je posledica kronično nenalezljivih bolezni (srčno-žilne bolezni, debelost, diabetes tipa 2, bolezni prebavil...).
- V 38 % so kronične nenalezljive bolezni povezane z neuravnoteženo prehrano.

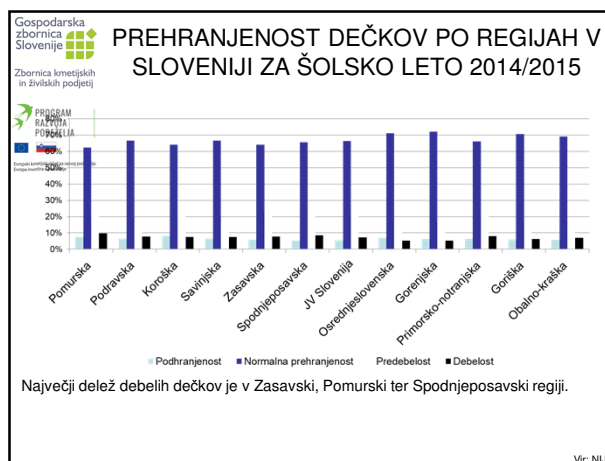
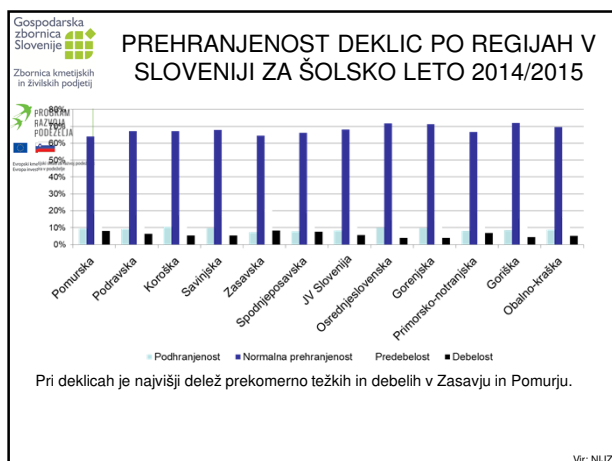
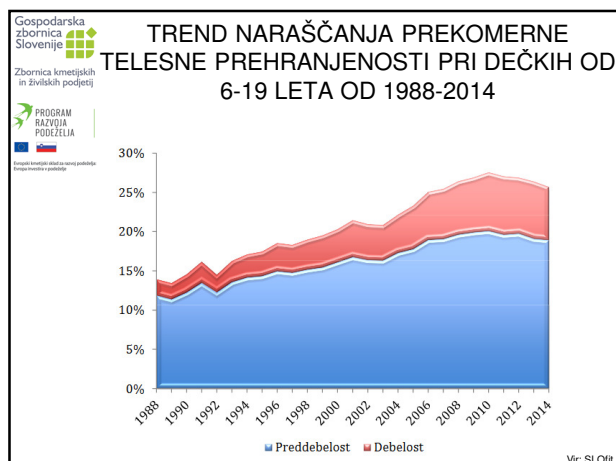
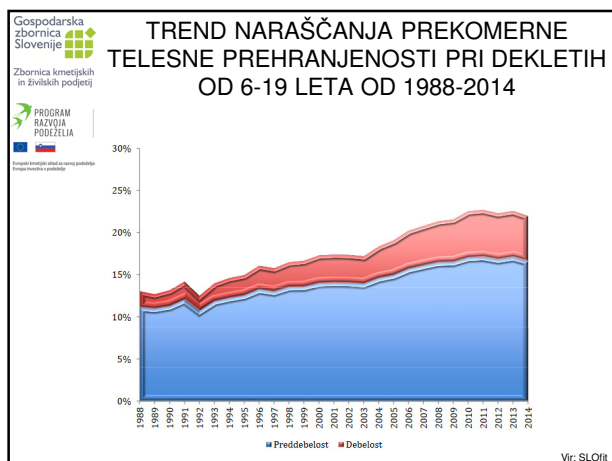
Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PREHRANJENOST V SLOVENIJI

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Pri odraslih ima prekomerno telesno težo 42 % žensk ter 66 % moških. Trend naraščanja prekomerne telesne teže in debelosti je izrazitejši pri moških.

- Pri otrocih in mladostnikih se je naraščanje prekomerne prehranjenosti v zadnjih letih ustavilo, vseeno pa se je delež debelih otrok in mladostnikov od leta 1988 do leta 2014 zelo povečal.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

RAZLOGI ZA RAZVOJ DEBELOSTI

Glavni razlog predstavlja **previsok dnevni energijski vnos** (preveč kalorij), **sedeč način življenja** ter **pomanjkanje telesne dejavnosti**.

- Nezdravo prehranjevanje: uživanje premalo sadja in zelenjave ter sestavljenih ogljikovih hidratov (testenine, kruh, žitarice, riž, krompir, kaše); ali pa uživanje preveč enostavnih ogljikovih hidratov (sladkorjev), skupnih maščob ter škodljivih nasičenih maščob.
- Pomemben je tudi način priprave hrane ter razporejenost uživanja obrokov hrane (malo ljudi zjutraj zajtrkuje).

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

TRŽENJE IN OGLAŠEVANJE HRANE

Dejavnik, ki tudi vpliva na prenehanje in otroško debelost je **oglaševanje nezdrave hrane** (oglaševanje hrane z veliko sladkorja, soli in maščob bolj vpliva na otroke s prekomerno telesno težo).

- Tržne prakse, ki spodbujajo uživanje živil z visoko vsebnostjo soli, sladkorja ter maščob.
- Uporabljajo se razne oglaševalske strategije, ki imajo velik vpliv na mlajšo populacijo.
- V določenih primerih gre lahko za "zlorabo" prehranskega znanja otrok.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Poročilo SZO za ustavev otroške debelosti: zmanjšati

postavljenost otrok oglaševanju živil.

- V Sloveniji imamo Prehranske smernice za zaščito otrok pred neprimernimi komercialnimi sporočili.
- Imamo samoregulatorno živilske industrije oz. njenih sektorjev.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

RESOLUCIJA O NACIONALNEM PROGRAMU O PREHRANI IN TELESNI DEJAVNOSTI ZA ZDRAVJE 2015-2025 (ReNPPTDZ)

STRATEŠKI CILJI:

- zmanjšati delež prebivalcev s čezmerno telesno maso in debelih
- zmanjšati delež prebivalcev, ki so telesno nedejavni
- povečati delež dojenih otrok
- zmanjšati delež podhranjenih in funkcionalno manj zmognih starejših ter bolnikov
- povečati delež tistih, ki vsakodnevno zajtrkujejo
- povečati uživanje zelenjave in sadja
- zmanjšati vnos **nasičenih maščob, sladkorja in soli**
- zmanjšati vsebnost **transmaščob** v živilih

DOBER TEK Slovenija
Nacionalni program o prehrani in telesni dejavnosti za obdobje 2015-2025
Vir: ReNPPTDZ

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Reformulacija oz. izboljšanje sestave živil

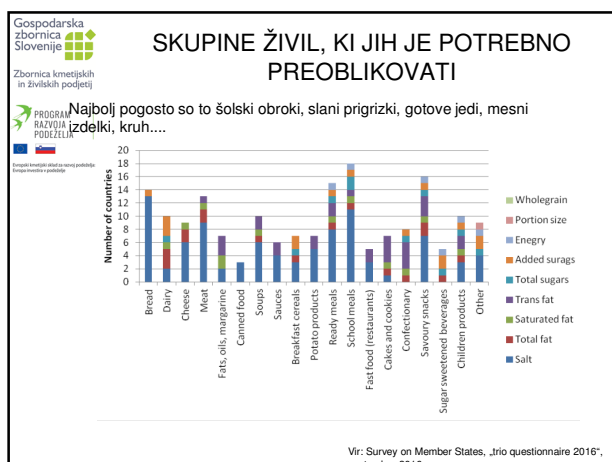
Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

REFORMULACIJA ŽIVIL

Živila z visoko vsebnostjo sladkorja, soli ter maščob predstavljajo enega izmed dejavnikov tveganja za razvoj kroničnih nenalezljivih bolezni (debelost, sladkorna bolezen tipa 2, bolezni srca in ožilja...)

- REFORMULACIJA** = preoblikovanje živila z namenom izboljšanja njegove sestave (zmanjšanje nekaterih hranil v živilu (sladkor, sol, maščobe, transmaščobe) ter ohranjanje osnovnih lastnosti živila (okus, tekstura, rok trajanja).
- Pomembno je postopno zniževanje določenega hranila - navajanje potrošnika na spremenjen okus živila.
- Glavna razloga za preoblikovanje:**
 - Razvijanje bolj "zdravih" živil
 - Izboljšanje okusa (spodbujanje, zaznavanje in dojemanje potrošnikov).

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

IZBOLJŠEVANJE SESTAVE ŽIVIL V SODELOVANJU Z DELEŽNIKI

Zagotavljanje ponudbe zdravju koristnih živilskih izdelkov – povečati ponudbo zdravju koristnih živil z naslednjimi ukrepi:

- Povečati **dostopnost** in **razpoložljivost** hrane z **nizjo vsebnostjo soli, nasičenih maščob, dodanih sladkorjev, energijske vrednosti**.
- Preoblikovanje velikosti porcij** oziroma pakiranja živil - porcije morajo biti prilagojene dnevni energijski potrebi posameznika, še zlasti za ranljivejše skupine (npr. otroke, ekonomsko ogrožene...).

Pijača za nula skrbi

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Povečati ponudbo bolj zdravih izdelkov z višjo vsebnostjo hranil (vlaknine, polnozrnatih izdelki).

Doseči **večjo ozaveščenost prebivalcev** o hranilni sestavi preoblikovanih živil ter o pomenu spremembe sestave živil za njihovo zdravje.

- Zagotoviti trajnejše sodelovanje z nosilci živilske dejavnosti, še posebej z živilsko inudstrijo in ponudniki hrane, da se lahko postopno doseže izboljšana, za zdravje bolj koristna sestava živil (obrokov).
- Neodvisno in verodostojno spremljanje in vrednotenje aktivnosti in dosežkov na področju preoblikovanja živil.
- Potrebno je oblikovati celostne ukrepe za zmanjšanje vsebnosti sladkorja in maščob.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

OVIRE PRI PREOBLIKOVANJU ŽIVIL

Izguba senzoričnih lastnosti živila (vonj, okus, tekstura).

Drastične spremembe v živilih (npr. zmanjšanje soli) lahko ogrozijo varnost živila. V mesni industriji je pomembnejša potreba po daljšem roku uporabe kot po zmanjšanju soli.

- Večja uporaba aditivov kot nadomestkov za zmanjšanje soli, sladkorja...
- Višji stroški pri proizvodnji živil za mala ter srednje velika podjetja.
- Zaščiteni živilski izdelki z oznako ZOP, ZGO, ki se proizvajajo po specifikaciji ne dopuščajo prostora za preoblikovanje živil.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Zaveza odgovornosti

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

ZAVEZA ODGOVORNOSTI

ZA KAJ?

Za doseganje ciljev izboljševanja živil.

- Dobro informiran potrošnik je sposoben sam sebi izbrati najboljšo alternativo v vseh kategorijah živil in pijač glede na lasten življenjski slog.
- Naloga živilske industrije je, da potrošniku ponudi širok spekter različnih izdelkov in mu da na voljo vse potrebne informacije.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

KAKO?

11 proizvajalcev brezalkoholnih pijač je podpisalo listino **Zaveza odgovornosti**, ki vključuje 5 zavez s področja prehrane.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

BREZALKOHOLNE PIJAČE

Program RAZVOJA PODEŽELJA

negazirane pijače

sirupi za pripravo pijač

- gazirane pijače
- sadni napitki
- energijske pijače
- ledeni čaj, ledena kava
- napitki, pijače za športnike
- prehranska dopolnila za pripravo sladkih pijač

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

1. ZAVEZA ODGOVORNOSTI: BREZ OGLAŠEVANJA OTROKOM, MLAJŠIM OD 12 LET

Program RAZVOJA PODEŽELJA

Od 2016 brez oglaševanja otrokom mlajšim od 12 let.

Najmanj 95 % oglasov ne bo v času TV programov, kjer otroci, mlajši od 12 let predstavljajo nad 35% gledalcev

- Brez oglasov v tiskanih, kinematografskih medijih in na spletnih straneh, kjer nad 35 % gledalcev/bralcev predstavljajo otroci mlajši od 12 let.

BREZ OGLAŠEVANJA OTROKOM, MLAJŠIM OD 12 LET

Podpisniki se zavezujejo, da otroci, mlajši od 12 let ne bodo našli komercialnih sporočil v različnih medijih (televizija, tisk, kino, splet).

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

2. ZAVEZA ODGOVORNOSTI: ODGOVORNO OBNAŠANJE V ŠOLAH

Program RAZVOJA PODEŽELJA

Brez oglaševalskih sporočil v osnovnih in srednjih šolah.

V srednjih šolah kjer se prodajajo brezalkoholne pijače mora biti na voljo vedno tudi voda ter nizko energijske različice brezalkoholnih pijač.

- Seznaniitev **posrednikov** z vsebino zavez.
- Šole so posebno področje - nujnost sodelovanja s pristojnim ministrstvom.

ODGOVORNO OBNAŠANJE V ŠOLAH

Podpisniki se zavezujejo, da se bodo odgovorno obnašali v šolah, z uradno komercialnih sporočil in se namenjajo posrednikom z vsebino zavez odgovornosti.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

3. ZAVEZA ODGOVORNOSTI: OZNAČEVANJE ENERGIJSKE VREDNOSTI NA PREDNJI STRANI EMBALAŽE

Program RAZVOJA PODEŽELJA

Do leta 2020 bo najmanj 60 % blagovnih znamk brezalkoholnih pijač imelo informacijo o energijski vrednosti na prednji strani embalaže.

- Poudarjanje brez- ali nizkoenergijskega značaja oziroma informacije o znižani vsebnosti sladkorja v obliki **prehranskih trditve**.

OZNAČEVANJE ENERGIJSKE VREDNOSTI NA PREDNJI STRANI EMBALAŽE

Podpisniki se zavezujejo, da bo do leta 2020 najmanj 60 % trgovskih izdelkov imelo informacijo o energijski vrednosti na prednji strani embalaže.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

4. ZAVEZA ODGOVORNOSTI: PONUDBA RAZLIČNIH IZDELKOV

Program RAZVOJA PODEŽELJA

Zmanjšati povprečen **energijski iznos** pijač preko ponudbe in promocije izdelkov različnih prehranskih profilov, predvsem izdelkov z nižjo ali brez energijske vrednosti, z manj ali brez dodanega sladkorja.

PONUDBA RAZLIČNIH IZDELKOV

Podpisniki se zavezujejo, da bodo še naprej zmanjševali povprečen energijski iznos pijač preko ponudbe in promocije pijač z zmanjšano vsebnostjo sladkorja in/ali zmanjšano energijsko vrednostjo.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

5. ZAVEZA ODGOVORNOSTI: SPODBUJANJE ZDRAVEGA ŽIVLJENJSKEGA SLOGA

Do leta 2020 bo najmanj 90 % proizvajalcev spodbujalo zdrav življenjski slog širše družbe s tem, da bo finančno ali na drugačen način podpiralo dogodke, katerih cilj je gibanje Slovencev.

- Spodbujanje zdravega življenjskega sloga lastnih zaposlenih.

SPodbujanje ZDRAVEGA ŽIVLJENJSKEGA SLOGA

Podjetniki se zavezujejo, da bo do leta 2020 najmanj 90 % proizvajalcev živilskih proizvodov spodbujalo zdrav življenjski slog preko podpirane dogodkov, katerih cilj je gibanje slovenskega prebivalstva.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

OZNAČEVANJE HRANILNE VREDNOSTI ŽIVIL

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Obvezna označba hranilne vrednosti

Obvezna označba hranilne vrednosti vključuje:

- Energijsko vrednost (?energijo?) in količino maščob, nasičenih maščob, ogljikovih hidratov, sladkorjev, beljakovin in soli.

Možna je tudi navedba:

- enkrat nenasičenih maščob;
- večkrat nenasičenih maščob;
- poliolov;
- škroba;
- prehranskih vlaknin;
- vitaminov in mineralov, ki so prisotni v znatnih količinah

Zgoraj navedeni podatki se predstavijo skupaj in vključijo v isto vidno polje.

“Vidno polje” pomeni vse površine embalaže, ki jih je mogoče prebrati z ene same točke.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Sprememba Uredbe (ES) št. 1924/2006

V primeru podane prehranske in/ali zdravstvene trditve, ko količina snovi ni navedena v označbi hranilne vrednosti, se le-ta navede v istem vidnem polju kot označba hranilne vrednosti.

- Energijska vrednost in količina hranil se izrazita z merskimi enotami iz Priloge XV:
 - za energijsko vrednost: kilodžuli (kJ) in kilokalorije (kcal);
 - za maso: grami (g), miligrami (mg) ali mikrogrami (µg).

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Izračun hranilne vrednosti

Energijska vrednost in količina hranil so povprečne vrednosti, ki temeljijo na:

- analizi živila, ki jo je opravil proizvajalec;
- izračunu iz znanih ali dejanskih povprečnih vrednosti uporabljenih sestavin;
- izračunu iz znanih in splošno veljavnih in sprejetih podatkov.

- EK lahko sprejme izvedbene akte, ki določajo podrobna pravila za enotno izvajanje tega odstavka v zvezi z natančnostjo navedenih vrednosti, kot so razlike med navedenimi vrednostmi ter vrednostmi, ugotovljenimi pri uradnih pregledih (Guidance document for competent authorities for the control of compliance with EU legislation with regard to the setting of tolerances for nutrient values declared on the label) <http://www.reading.ac.uk/foodlaw/pdf/eu-12041-labelling-tolerances-draft.pdf>
- Da bi zagotovili enoten prikaz označbe hranilne vrednosti, lahko EK sprejme izvedbene akte.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Ponovitev informacij

Kadar označevanje predpakiranega živila vsebuje obvezno označbo hranilne vrednosti, se na njej lahko ponovijo naslednje informacije (v drugačni obliki):

- energijska vrednost ali energijska vrednost + količina maščob, nasičenih maščob, sladkorjev in soli.

Informacije se predstavijo skupaj, v osrednjem vidnem polju in s predpisano minimalno velikostjo črk, lahko v drugačni obliki.

“Osrednje vidno polje” je tisto, ki ga potrošnik v času nakupa najverjetneje vidi na prvi pogled in mu omogoča, da nemudoma prepozna značilnosti in naravo proizvoda ali ime znamke, če je to primerno.

- Če ima embalaža več identičnih osrednjih vidnih polj, je osrednje vidno polje tisto, ki ga izbere NZD.

EK do 13. decembra 2014 predloži poročilo o vsebnosti transmaščob v živilih in v splošni prehrani prebivalstva Unije, ki mu po potrebi priloži zakonodajni predlog!

“Vsebuje zanemarljive količine” se v primerih, ko je energijska vrednost ali količina hranil v izdelku zanemarljiva, navede v neposredni bližini označbe hranilne vrednosti (EK lahko sprejme izvedbene akte o izvajanju).

Dodatne oblike navedbe in prikaza

Energijska vrednost in količina hranil v izdelku so lahko prikazani v drugačni obliki (npr. grafično, s simboli ...).

- DČ lahko NŽD priporočijo uporabo ene ali več dodatnih oblik navajanja ali prikaza označbe hranilne vrednosti.
- DČ EK sporočijo podrobnosti dodatnih oblik navajanja ali prikaza označbe hranilne vrednosti.
- DČ zagotovijo ustrezno spremljanje dodatnih oblik navajanja ali prikaza označbe hranilne vrednosti živil, danih v promet na njihovem ozemlju.
- EK do 13. decembra 2017 predloži EP in Svetu poročilo o uporabi dodatnih oblik navajanja in prikaza označbe hranilne vrednosti. Temu poročilu lahko doda predloge o spremembi ustreznih določb Unije.

*Komisija sprejme izvedbene akte, ki določajo podrobna pravila za izvajanje.

Prostovoljno navajanje informacij o živilih

Prostovoljno navedene informacije se navedejo tako, da ne zavzemajo prostora, namenjenega obveznim informacijam.

Komisija sprejme izvedbene akte za naslednje prostovoljne informacije o živilih:

- informacije o morebitni in nenamerni prisotnosti snovi ali proizvodov v živilih, ki povzročajo alergije ali preobčutljivost;
- informacije, povezane s primernostjo živil za vegetarijance ali vegane;
- informacije, s katerimi se omogoči navedba priporočenega vnosa za posebne skupine prebivalstva poleg priporočenega vnosa iz Priloge XIII ("Priporočeni vnosi za povprečno odraslo osebo (8400 kJ/ 2000 kcal)").

- DČ lahko do sprejetja določb Unije sprejmejo nacionalne ukrepe o prostovoljni navedbi priporočenega vnosa za posebne skupine prebivalstva.

Navedbe na porcijo ali jedilno enoto:

- Da bi zagotovili enotno navajanje hranilne vrednosti na porcijo ali jedilno enoto, Komisija z izvedbenimi akti sprejme pravila, v skladu s katerimi se za posebne kategorije živil hranilne vrednosti navedejo na porcijo.

Per 25g:

586 kJ
140 kcal
7%*

Per 100g:
2343 kJ / 560 kcal

Level 1, portion definition:
Flexibility provided for omission of the word "per" and for alternative, equivalent expressions (e.g. "Each portion (Xg/ml) contains", "Per portion", "Per Xg/ml", "Per bar/bag/bottle") or symbols (e.g. "[Symbol] Xg/ml").

Level 2, absolute values per portion:
Flexibility provided for additional use of term "energy" on top of kJ/kcal information.

Level 3, percentage "GDA" per portion:
Flexibility provided for placement of the acronym right below the icon (e.g. "10%"), for the use of complementary wording to the acronym (e.g. "of Adult's RI") and for omission of the acronym (with * asterisk directly next to %).

* Asterisk as reference to explanatory statement on reference intakes (see below, level 5)

Level 4, absolute values per 100g/ml:
Flexibility provided for omission of the word "per".

Level 5, explanatory statement:
This minimum statement is mandatory but may be complemented. Placement in proximity to the icon or to nutrition table on the back of pack (if "GDA" are given in table as well). If the acronym is used, a full explanation must be given somewhere on the pack.

* reference intake of an average adult (8400 kJ / 2000 kcal)

Per 25g:

586 kJ
140 kcal
7%*

fat
11,3 g
16%*

saturates
3,0 g
15%*

sugars
6,1 g
7%*

salt
1,4 g
23%*

Per 100g:
2343 kJ / 560 kcal

The same levels of flexibility apply as for the "GDA" icon for energy only (levels 1-5)

* reference intake of an average adult (8400 kJ / 2000 kcal)

Nacionalni ukrepi za nepredpakirana živila

Za živila, ki so ponujena za prodajo končnemu potrošniku ali obratom javne prehrane v nepredpakirani obliki ali so pakirana na mestu prodaje na zahtevo potrošnika ali so predpakirana za neposredno prodajo:

- so obvezni podatki o snoveh ali proizvodih, ki povzročajo alergije ali preobčutljivosti (Priloga II);
- so drugi podatki s seznama obveznih podatkov in dodatni obvezni podatki za posebne vrste ali kategorije živil neobvezni, razen če DČ sprejmejo nacionalne ukrepe.

Države članice lahko sprejmejo nacionalne ukrepe o tem, kako dati na voljo zgoraj navedene podatke, kadar je ustrezno pa tudi ukrepe o njihovi obliki navedbe in prikaza.

Začetek veljavnosti in datum začetka uporabe

Uporablja se **od 13. decembra 2014**, razen točke (l) člena 9(1) (**označba hranilne vrednosti**), ki se uporablja **od 13. decembra 2016**.

- Ta uredba je v celoti zavezujoča in se neposredno uporablja v vseh DČ.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Uredba (ES) št. 1924/2006 Evropskega Parlamenta in Sveta
o prehranskih in zdravstvenih trditvah na živilih

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

ZDRAVSTVENA TRDITEV

Primer

beljakovinski napitek

PREHRANSKA TRDITEV

50g beljakovin

z okusom čokolade

500 ml e

Proizvajalec: B&B

Skupne hranilne vrednosti (na 100 g):

Prehranske vrednosti	Na 100 g	Na 500 g
Energija	1500 kJ (350 kcal)	7500 kJ (1750 kcal)
Beljakovine	50 g	250 g
Maščobe	10 g	50 g
Ogljikovi hidrati	10 g	50 g
Prehrinske vlaknine	0 g	0 g
Sol	0,5 g	2,5 g

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Prehranske in zdravstvene trditve

UREDBA (ES) št. 1924/2006 EVROPSKEGA PARLAMENTA IN SVETA z dne 20. decembra 2006 o prehranskih in zdravstvenih trditvah na živilih

spremenjena z:

Uredba (ES) št. 107/2008 (13.2.2008)
Uredba (ES) št. 109/2008 (13.2.2008)
Uredba (EU) št. 116/2010 (10.2.2010)
Uredba (EU) št. 1047/2012 (8.11.2012)

popravljen z:

Popravek, UL L 12, 18.1.2007, str. 3 (1924/2006)
Popravek, UL L 198, 30.7.2009, str. 87 (1924/2006)
Popravek, UL L 41, 12.2.2013, str. 16 (1047/2012)

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Zakaj je potrebna pravna ureditev področja?

- Na trgu se je pojavljalo **vedno večje število živil**, ki so bila **označena in oglaševana s prehranskimi in zdravstvenimi trditvami**.
- Da bi zagotovili visoko raven varstva interesov potrošnikov in olajšali njihovo izbiro, ter da bi **preprečili zavajanje potrošnikov**, je EU na tem področju sprejela enotno zakonodajo.
- Uredba 1924/2006 usklajuje določbe zakonov ali drugih predpisov v DC, ki se nanašajo na prehranske in zdravstvene trditve, z namenom, da se zagotovi **učinkovito delovanje notranjega trga** ob istovrstnem zagotavljanju visoke ravni varstva potrošnikov.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Uporabnost in definicije

Za prehranske in zdravstvene trditve pri **komercialnem obveščanju**, in sicer **označevanju, predstavljanju ali oglaševanju živil, namenjenih končnemu potrošniku**, vključno z živil, ki so namenjena restavracijam, bolnišnicam, šolam, menzam ter podobnim obratom javne prehrane.

»Trditve« pomeni vsako sporočilo ali predstavitev, ki ni obvezna v okviru zakonodaje Skupnosti ali nacionalne zakonodaje, vključno s **slikovno predstavitvijo, grafično predstavitvijo ali predstavitvijo s simboli v kakršnikoli obliki**, s katero se navaja, domneva ali namiguje, da ima živilo posebne lastnosti.

»Prehranska trditve« pomeni vsako trditve, ki navaja, domneva ali namiguje, da ima živilo posebno ugodno prehransko lastnost zaradi energije (kalorične vrednosti) in/ali hranil ali drugih snovi. Skladno z Uredbo (ES) št. 1924/2006 so dovoljene samo prehranske trditve, ki so navedene v Prilogi te uredbe in so v skladu s pogoji, določenimi v tej uredbi.

»Zdravstvena trditve« pa pomeni vsako trditve, ki navaja, domneva ali namiguje, da obstaja povezava med kategorijo živil, živilom ali eno od njegovih sestavin na eni strani in zdravjem na drugi strani (npr. pomaga pri prebavi).

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Prehranske trditve

- Priloga Uredbe 1924/2006

- 30 trditvev

Primeri

Noodles with Sea Fish in Cream and Broccoli Sauce

SPORT MÜSLI

CRISPY ŽITA

tekoci jogurt 1,3%

Vitaminski & Minerali

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Primeri

PROGRAM RAZVOJA PODJETJA
Zdravstvene trditve

Uredba (EU) št. 432/2012 o seznamu dovoljenih zdravstvenih trditv na živilih, razen trditv, ki se nanašajo na zmanjševanje tveganja za nastanek bolezni ter na razvoj in zdravje otrok

- 233 trditve
- trditve v skladu s členom 13.1 (splošne/generične)
- Neodobrene zdravstvene trditve, ki niso vključene v seznam, se ne smejo uporabljati.

Beljakovine prispevajo k ohranjanju zdravih kosti in vzdrževanju mišične mase.

Orehi prispevajo k izboljšanju elastičnosti žil.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Obveščanje o dajanju živil s prehranskimi in zdravstvenimi trditvami v promet

Skladno s 3. členom Uredbe o izvajanju Uredbe (ES) EP in Sveta o prehranskih in zdravstvenih trditvah na živilih (Ur.l. RS, št. 80/07, 38/10) mora NŽD za namen spremljanja živil, ki so označena z zdravstvenimi trditvami, o dajanju tovrstnih živil v promet obvestiti UVHVV in mu poslati vzorce označb teh živil.

- Nosilce živilske dejavnosti prosimo, da to obvestilo posredujejo v e-obliki skupaj z vzorcem embalaže oz. označbo, iz katere je razvidna uporaba zdravstvenih trditv, na elektronski naslov elizabeta.micovic@gov.si**
- Glede na vrsto živila, UVHVV o prejemu obvestila iz prejšnjega odstavka, obvesti pristojni inšpekcijski organ.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Dovoljene trditve

PROGRAM RAZVOJA PODJETJA
Prehranske trditve

Priloga Uredbe 1924/2006

- Zdravstvene trditve**
 - Uredba (EU) št. 432/2012 o seznamu dovoljenih zdravstvenih trditv na živilih, razen trditv, ki se nanašajo na zmanjševanje tveganja za nastanek bolezni ter na razvoj in zdravje otrok
 - 222 trditve (+6?)
 - trditve v skladu s členom 13.1 (splošne/generične)
 - Neodobrene zdravstvene trditve, ki niso vključene v seznam, se ne smejo uporabljati.

IZJEMA!
Trditve na čakanju
http://ec.europa.eu/food/food/labellingnutrition/claims/health_claims_en.htm

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Tipi zdravstvenih trditv

PROGRAM RAZVOJA PODJETJA
Funkcionalne trditve po 13. členu:

- se nanašajo na rast, razvoj in/ali telesne funkcije
- se nanašajo na psihološke in vedenjske funkcije
- se nanašajo na zmanjševanje oziroma nadzor telesne teže

2. Trditve v povezavi z zmanjšanim tveganjem po 14(1)(a) členu ali trditve, ki govorijo o zmanjšanjem dejavnika tveganja za razvoj določene bolezni
Primer:
"Plant stanol esters have been shown to reduce blood cholesterol. Blood cholesterol is a risk factor in the development of coronary heart disease".

3. Trditve v povezavi z razvojem otrok po 14(1)(b) členu
Primer:
"Vitamin D is needed for the normal growth and development of bone in children".

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Prehranski profili

19. januar 2009 ?!

- EK:** profili kot orodje v izogib zavajanju potrošnika s prehranskimi/zdravstvenimi trditvami vs. celokupni hranilni kakovosti posameznega živila
- Predlog je 2009 obstal na mrtvi točki zaradi pritiska zainteresiranih sektorjev
 - živila iz ene sestavine** (meso, ribe, mleko, jajca, tradicionalna živila)

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Prehranski profili

EFSA nasprotuje vsakemu sistemu, ki živila kategorizira v "zdrava" in "nezdruživa"

Prehranski profili:

- Naj bodo **definirani samo v kontekstu 4. člena** Uredbe 1924/2006, kar pomeni samo za namene preprečevanja uporabe zavajajočih trditv;
- Ne smejo dopustiti diskriminacije med posameznimi kategorijami živil** in če že, naj zajamejo vse kategorije;
- Naj temeljijo na **potrebnih znanstvenih dokazih** in drugih pomembnih dejstvih (EFSA); naj upoštevajo zahteve iz člena 4.1 Uredbe 1924/2006 (doprinos posameznega živila/kategorije živil k prehrani);
- Naj bodo **harmonizirani na nivoju EU**;
- Naj **dopuščajo inovacije v živilstvu**

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Uredba 432/2012

Sprejeta 16. maja 2012
objavljena 25. maja 2012
začela veljati 14. junija 2012
se je začela uporabljati 14. decembra 2012

© marketoonist.com

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Uredba 432/2012 – fleksibilnost navajanja

Fleksibilnost pri uporabi besedila trditve dovoljena
— ob predpostavki, da ima trditev jasno in nedvoumno enak pomen za potrošnika!

- Neuradna priporočila DČ EU
 - spremenjeno besedilo ne sme biti medicinska trditev
 - ohraniti mora enako povezavo med živilom/sestavino in telesno funkcijo/zdravjem
 - sporočilnost ne sme biti "močnejša" od tiste, ki je odobrena
 - ne sme biti predstavljena na zavajajoč način

"ima vlogo" = "prispeva k"
"ima vlogo" ≠ "vzpodbuja" ALI "optimizira" ALI "aktivira"

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Smernice

IZVEDBENI SKLEP KOMISIJE z dne 24. januarja 2013 o sprejetju smernic za izvajanje posebnih pogojev za zdravstvene trditve iz člena 10 Uredbe (ES) št. 1924/2006 Evropskega parlamenta in Sveta

- za lažjo interpretacijo 10. člena (**posebni pogoji za uporabo zdravstvenih trditvev**)

Uradni list Evropske unije

PRIDOLGA

Smernice za izvajanje posebnih pogojev za zdravstvene trditve iz člena 10 Uredbe (ES) št. 1924/2006

1. uvod

Smernice so namenjene za izvajanje člena 10 Uredbe (ES) št. 1924/2006 o posebnih in zdravstvenih trditvah na živilih in izdelkih, ki so namenjeni za uporabo kot dodatni viri hranilnih snovi. Smernice so namenjene za izvajanje posebnih pogojev za zdravstvene trditve iz člena 10 Uredbe (ES) št. 1924/2006. Smernice so namenjene za izvajanje posebnih pogojev za zdravstvene trditve iz člena 10 Uredbe (ES) št. 1924/2006. Smernice so namenjene za izvajanje posebnih pogojev za zdravstvene trditve iz člena 10 Uredbe (ES) št. 1924/2006.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Vplivi naložb na okolje

Zakonodajne zahteve, standardi, novosti krožnega gospodarstva

20.11.2017 Antonija Božič Cerar
Služba za varstvo okolja GZS

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Okoljevarstvena dovoljenja

Zakon o varstvu okolja:

- Okoljevarstveno dovoljenje za obratovanje naprave, ki lahko povzroča onesnaževanje večjega obsega - 68. člen
- Okoljevarstveno dovoljenje za druge naprave in dejavnosti - 82. člen
- Okoljevarstveno dovoljenje za obrat - 86. člen

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Okoljevarstvena dovoljenja

- 68. člen – t.i. „IPPC“ ali „IED“ naprave
- 82. člen – druge naprave
 - Izpusti v vode
 - Izpusti v zrak
 - Odpadki
- 86. člen – tveganje za nesreče

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živalskih podjetij

IED uredba

Uredba o vrsti dejavnosti in naprav, ki lahko povzročajo onesnaževanje okolja večjega obsega (Uradni list RS, št. 57/2015)

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živalskih podjetij

IED – IPPC /1

5.3 a. Odstranjevanje nenevarnih odpadkov z zmogljivostjo več kot 50 ton na dan:

- biološko obdelavo
- fizikalno-kemično obdelavo → bioplinarne

• 6.3 Strojenje živalskih kož in krzna z zmogljivostjo obdelave več kot 12 ton končnih izdelkov na dan

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živalskih podjetij

IED – IPPC /2

6.4 a. Klavnice z zmogljivostjo proizvodnje več kot 50 ton klavnih trupov na dan

- 6.4. b. Obdelava in predelava, razen zgolj pakiranja, naslednjih surovin ne glede na to, ali so bile le-te predhodno obdelane ali ne, z namenom proizvodnje živil, pijač in krmil iz:

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živalskih podjetij

IED – IPPC /3

- zgolj živalskih surovin (razen izključno mleka) s proizvodnjo končnih izdelkov, večjo od 75 ton na dan
- zgolj rastlinskih surovin s proizvodnjo končnih izdelkov, večjo od 300 ton na dan ali 600 ton na dan, če naprava obratuje manj kot 90 zaporednih dni v katerem koli letu
- živalskih in rastlinskih surovin v posameznih in sestavljenih izdelkih, s proizvodnjo končnih izdelkov v tonah na dan, večjo od:*
 - 75, če je A večji od ali enak 10 %,
 - $(300 - (22,5 \cdot A))$ v vseh drugih primerih, pri čemer je »A« delež živalskih surovin (v odstotku teže) v proizvodni zmogljivosti končnih izdelkov. Embalaža ni všteta v končno težo izdelkov. Ta alineja se ne uporablja, če je surovina le mleko

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živalskih podjetij

IED – IPPC /4

6.5 Odstranjevanje ali predelava trupov živali ali odpadkov živalskega izvora z zmogljivostjo predelave več kot 10 ton na dan

- 6.6 Intenzivna reja perutnine ali prašičev:
 - z več kot 40.000 mesti za perutnino
 - z več kot 2.000 mesti za rejo prašičev pitancev (težjih od 30 kg) ali
 - z več kot 750 mesti za rejo plemenskih svinj

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živalskih podjetij

spremembe IED-IPPC

večja → presojo vplivov na okolje ter pridobiti okoljevarstveno soglasje in spremeniti okoljevarstveno dovoljenje,

- večja, ≠ presoje vplivov na okolje in pridobiti okoljevarstvenega soglasja, vendar je treba spremeniti okoljevarstveno dovoljenje,
- ni večja, → presojo vplivov na okolje in pridobiti okoljevarstveno soglasje ter spremeniti okoljevarstveno dovoljenje,
- ni večja, → spremeniti pogoje in ukrepe v veljavnem okoljevarstvenem dovoljenju, ali
- ≠ ni treba meniti okoljevarstvenega dovoljenja.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Emisije v vode

Uredba o emisiji snovi in toplote pri odvajanju odpadnih voda v vode in javno kanalizacijo (Uradni list RS, št. 64/2012, 64/2014, 98/2015)

↓

dovoljenje po 82. členu ZVO-1

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Določbe te uredbe se ne uporabljajo za ravnanje z odpadno vodo, ki nastaja pri opravljanju kmetijske dejavnosti in se uporablja kot organsko gnojilo na kmetijskih površinah v skladu s predpisom, ki ureja varstvo voda pred onesnaževanjem z nitrati iz kmetijskih virov, vendar za industrijsko odpadno vodo velja odpadna voda, ki nastaja pri opravljanju kmetijske dejavnosti.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Okoljevarstveno dovoljenje / vode

(1) Za obratovanje ali vsako večjo spremembo v obratovanju naprave, ki odvaja industrijsko odpadno vodo v javno kanalizacijo ali neposredno ali posredno v vode, mora upravljavec naprave pridobiti okoljevarstveno dovoljenje.

(2) Za obratovanje ali vsako večjo spremembo v obratovanju komunalne ali skupne čistilne naprave, ki odvaja odpadno vodo neposredno ali posredno v vode, mora upravljavec naprave

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Okoljevarstveno dovoljenje vode - izjeme

Če ni IED/IPPC in je

a) obrat za proizvodnjo živil živalskega izvora in predelovalnih obratov živalskih stranskih proizvodov,

- naprava za obdelavo in predelavo živalskih in rastlinskih surovin ter mleka pri proizvodnji hrane za prehrano ljudi in živalske krme,
- naprava za proizvodnjo alkoholnih in brezalkoholnih pijač ali
- objekt reje domačih živali;

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

OVD – vode /spremembe -1

a) poseg v napravo, ki bistveno spremeni glavne tehnične značilnosti ali zmogljivost naprave tako, da se za več kakor 25 % poveča najmanj ena od naslednjih vrednosti, določenih v okoljevarstvenem dovoljenju:

- proizvodna zmogljivost naprave,
- največja letna količina odpadnih voda na iztoku iz naprave,
- največja letna količina onesnaževal v odpadni vodi iz naprave,
- mejna vrednost emisije snovi ali emisije toplote,
- največji šesturni povprečni pretok ali
- največja dnevna količina odpadne vode

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

OVD – vode /spremembe -2

b) poseg v napravo, ki spremeni iztok odpadnih voda tako, da se odpadna voda odvaja v drugo vodno telo ali pride do priklopa ali odklopa od javne kanalizacije,

c) sprememba tehnološkega postopka v napravi, ki:

- vzpostavi nove tehnologije čiščenja ali
- spremeni vhodne surovine, pomožna sredstva ali produkte, ki povzročijo spremembo sestave odpadnih voda tako, da je treba spremeniti obseg meritev parametrov onesnaženosti pri izvajanju obratovalnega monitoringa, ali

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

OVD – vode /spremembe -3

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Uredba o emisiji snovi in toplote pri odvajanju odpadne vode iz naprav za proizvodnjo alkoholnih in brezalkoholnih pijač (Uradni list RS, št. 45/2007)

- Uredba o emisiji snovi in toplote pri odvajanju odpadne vode iz naprav za proizvodnjo alkoholnih in brezalkoholnih pijač (Uradni list RS, št. 45/2007)

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Posebne uredbe vode -1

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Uredba o emisiji snovi in toplote pri odvajanju odpadne vode iz naprav za proizvodnjo alkoholnih in brezalkoholnih pijač (Uradni list RS, št. 45/2007)

- Uredba o emisiji snovi in toplote pri odvajanju odpadne vode iz naprav za proizvodnjo alkoholnih in brezalkoholnih pijač (Uradni list RS, št. 45/2007)

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Posebne uredbe vode -2

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Uredba o emisiji snovi in toplote pri odvajanju odpadne vode iz naprav za proizvodnjo rastlinskih in živalskih olj in masti (Uradni list RS, št. 45/2007)

- Uredba o emisiji snovi in toplote pri odvajanju odpadne vode iz naprav za obdelavo in predelavo živalskih in rastlinskih surovin ter mleka pri proizvodnji hrane za prehrano ljudi in živalske krme (Uradni list RS, št. 45/2007)

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Posebne uredbe vode -3

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Uredba o emisiji snovi in toplote pri odvajanju odpadne vode iz obratov za proizvodnjo živil živalskega izvora in predelovalnih obratov živalskih stranskih proizvodov (Uradni list RS, št. 45/2007)

- Uredba o emisiji snovi pri odvajanju odpadnih vod iz objektov reje domačih živali (Uradni list RS, št. 10/1999)

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Emisije v zrak

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Uredba o emisiji snovi v zrak iz nepremičnih virov onesnaževanja (Uradni list RS, št. 31/2007, 70/2008, 61/2009, 50/2013)

↓

Dovoljenje po 82. členu

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

OVD – zrak /1

PRILOGA 1
UVRŠČANJE NAPRAV V SKUPINE NAPRAV, ZA KATERE JE TREBA PRIDOBITI OKOLJEVARSTVENO DOVOLJENJE

Značilnosti skupine naprav	1. stolpec za naprave, ki jih je treba pridobiti okoljevarstveno dovoljenje	2. stolpec za naprave, ki jih je treba pridobiti okoljevarstveno dovoljenje, če je zanje odločena presoja vplivov na okolje
7. Proizvodnja hrane, piva, tobaka in krme ter kmetijskih pridelavcev	7.1. naprave za intenzivno rejo z zmogljivostjo: a. 40.000 mest za perutnino; b. 2.000 mest za prašiče; c. 750 mest za plamerake; ali druge	naprave za intenzivno rejo z zmogljivostjo: a. od 15.000 do 40.000 kokoši; b. od 30.000 do 40.000 prašičev; c. od 15.000 do 40.000 puranov; ali druge d. od 1.000 do 2.000 mest za prašiče; e. od 1.000 do 2.000 mest za plamerake; ali druge f. od 1.000 do 2.000 mest za telata; ali druge g. od 100 do 750 mest za plamerake; ali druge h. od 100 do 750 mest za plamerake; ali druge i. od 1.000 do 2.000 mest za plamerake; ali druge j. od 1.000 do 2.000 mest za plamerake; ali druge k. od 1.000 do 2.000 mest za plamerake; ali druge l. od 1.000 do 2.000 mest za plamerake; ali druge

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Opisni kmetijski akti so na voljo na spletni strani: www.gz.si

OVD – zrak / 2

7.2	Klancice z zmogljivostjo za kakovost več kot 50 t na dan.	a. pri vzreji več vrst divjadi je treba izračunati odstotke glede na vsako od naslednjih namenov ali največjih količin in te odstotke izločiti, pri čemer je prag za razčlenjevanje v to skupino naprave določen, ki je vsota vseh odstotkov enaka ali večja od 100; b. naprave za vzrejo več kakor 50 glav velike divjadi in več kakor 2 glav velike divjadi na 1 ha, pri čemer je enota za 1 glavo velike divjadi enaka tudi 500 kg divjadi, ki so v reji; c. klancice z dnevno zmogljivostjo klancja a. večjo od 0,5 t in manjšo od 50 t mesa žive perutnine; d. večjo od 4 t in manjšo od 50 t mesa živih drugih živali.
7.3	a. naprave za proizvodnjo jedilnih mlačob iz živalskih surovin, razen mleka s proizvodno zmogljivostjo 75 t ali več jedilnih mlačob na dan; b. naprave za topljenje živalskih mlačob s proizvodno zmogljivostjo 75 t ali več mlačob na dan;	a. naprave za proizvodnjo jedilnih mlačob iz živalskih surovin, razen mleka s proizvodno zmogljivostjo, manjšo od 75 t na dan razen mesa; za predelavo mesa doma vzrejenih divjadi in s proizvodno zmogljivostjo manj kakor 200 kg jedilnih mlačob na dan; b. naprave za topljenje živalskih mlačob s proizvodno zmogljivostjo, manjšo od 75 t na dan razen mesa; za predelavo mesa doma vzrejenih divjadi in s proizvodno zmogljivostjo manj kakor 200 kg mlačob na dan;

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Opisni kmetijski akti so na voljo na spletni strani: www.gz.si

OVD – zrak / 2

7.4	a. naprave za proizvodnjo koncentriranega mesa ali zeleterja iz živalskih surovin s proizvodno zmogljivostjo 75 t na dan ali več ali rastlinskih surovin s proizvodno zmogljivostjo, izračunano iz tri mesečnega povprečja, 300 t ali več koncentrirane hrane na dan; b. naprave za proizvodnjo hrane za divjal s toplošno obdelavo sestavin živalskega izvora;	naprave za proizvodnjo koncentriranega mesa ali zeleterja iz živalskih surovin s proizvodno zmogljivostjo, večjo od 1 t in manjšo od 75 t na dan, ali - rastlinskih surovin s proizvodno zmogljivostjo, izračunano iz tri mesečnega povprečja, večjo od 10 t in manjšo od 300 t koncentrirane hrane na dan; razen naprav za sterilizacijo ali pasteurizacijo hrane s katerih posoda; naprave za dimljenje mesa ali ribjih izdelkov s proizvodno zmogljivostjo manjšo od 75 t dimljenih izdelkov razen: - naprav za dimljenje s tedensko zmogljivostjo manj kakor 1 t mesa ali ribjih izdelkov in - naprav, ki so konstruirane tako, da se naprave na izdelkih odpadnih proizvodov ne delujejo; naprave za očistitev črne in belega mesa; naprave, v katerih je dnevno obdelano manj živali, kakor pri napravi pri klanju manj kakor 2 živali, ki črta proizvodnja;
7.5	naprave za dimljenje mesa ali ribjih izdelkov s proizvodno zmogljivostjo 75 t dimljenih izdelkov na dan ali več;	
7.6		
7.7	naprave za proizvodnjo belinastih ali žilastih kupa iz kupa ali kupa;	

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Opisni kmetijski akti so na voljo na spletni strani: www.gz.si

OVD – zrak / 3

7.8	naprave za proizvodnjo živalske hrane ali drugih ali tehničnih mlačob iz živalskih stranskih proizvodov, kakor so kosti, živalska dlaka, perje, rogovi, kroganci ali kili;	
7.9		naprave za skladiščenje ali predelavo naslednjih živalskih surovin, razen mleka, pri čemer mora vključevati naprave za skladiščenje ali obdelavo živalske dlake doma vzrejenih živali;
7.10	naprave za skladiščenje naslednjih kosa, razen skladov za kosa doma vzrejenih živali:	
7.11	naprave za skladiščenje naslednjih kosa, razen skladov za kosa doma vzrejenih živali:	
7.12	naprave za skladiščenje ali predelavo živalskih trupel iz živalskih odpadkov (skafije), kot tudi naprave, v katerih se zbiri in skladiščijo živalske trupe, deli živalskih trupel ali odpadki živalskega izvora, za naslednje predelavo v reji, naprave z zmogljivostjo 10 t na dan ali več;	naprave za obdelovanje ali predelavo živalskih trupel iz živalskih odpadkov (skafije), kot tudi naprave, v katerih se zbiri in skladiščijo živalske trupe, deli živalskih trupel ali odpadki živalskega izvora, za naslednje predelavo v reji, naprave z zmogljivostjo manj kakor 10 t na dan;
7.13	naprave za strojenje živalskih kosa, vključno s poravnanimi strganji s proizvodno zmogljivostjo 12 t končnih izdelkov na dan;	naprave za strojenje živalskih kosa, vključno s poravnanimi strganji s proizvodno zmogljivostjo, manjšo od 12 t končnih izdelkov na dan razen naprave, v katerih je dnevno obdelano manj kakor 4 živali, ki niso perutnine;
7.14	naprave za sušenje gnilj;	
7.15	naprave za obdelavo ali skladiščenje ribjega mesa;	naprave za ravnanje z ribjim mesom ali za njegovo obdelavo s proizvodno zmogljivostjo 200 t ribjega mesa dnevno ali več;
7.16	naprave za proizvodnjo prvinke sleda s proizvodno zmogljivostjo, izračunano kot tri mesečno povprečje, 300 t sleda na dan ali več;	naprave za proizvodnjo prvinke sleda s proizvodno zmogljivostjo, izračunano kot tri mesečno povprečje, 300 t sleda na dan ali več;
7.17	naprave za mletje hrane ali živalske hrane s proizvodno zmogljivostjo, izračunano kot tri mesečno povprečje, 300 t končne hrane na dan ali več;	

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Opisni kmetijski akti so na voljo na spletni strani: www.gz.si

OVD – zrak / 4

7.18	žitnic s proizvodno zmogljivostjo, izračunano kot tri mesečno povprečje, 300 t mleka na dan ali več;	žitnic s proizvodno zmogljivostjo, izračunano kot tri mesečno povprečje, večjo od 1 t in manjšo od 300 t mleka na dan;
7.19	naprave za proizvodnjo oji in mlačob iz rastlinskih surovin s proizvodno zmogljivostjo, izračunano kot tri mesečno povprečje, 300 t končnih proizvodov na dan ali več;	naprave za proizvodnjo oji in mlačob iz rastlinskih surovin s proizvodno zmogljivostjo, izračunano kot tri mesečno povprečje, večjo od 1 t in manjšo od 300 t končnih proizvodov na dan ali več;
7.20	naprave za proizvodnjo ali rafiniranje sladkorja iz sladkorne pese ali nerafiniranega sladkorja;	
7.21		naprave za sušenje zelenega odpadka, razen naprav za sušenje zelenega odpadka lastnih kmetijskih proizvodov;
7.22		naprave za sušenje hrane, če se uporablja 2-letno;
7.23	naprave za proizvodnjo piva s proizvodno zmogljivostjo, izračunano kot tri mesečno povprečje, 3.000 hektolitrov piva na dan ali več;	a. naprave za proizvodnjo piva s proizvodno zmogljivostjo, izračunano kot tri mesečno povprečje, večjo od 200 t in manjšo od 3.000 hektolitrov piva;
7.24	naprave za proizvodnjo začimb za kuhanje iz živalskih surovin s proizvodno zmogljivostjo 75 t začimb na dan ali več;	b. naprave za sušenje zrahljanega timijala;
7.25	naprave za proizvodnjo začimb za kuhanje iz živalskih surovin s proizvodno zmogljivostjo 300 t začimb na dan ali več;	c. naprave za destiliranje melase;
7.26	naprave za špranje kave ali za pakiranje mleka kave s proizvodno zmogljivostjo, izračunano kot tri mesečno povprečje, 300 t mleka kave na dan ali več;	a. naprave za proizvodnjo začimb za kuhanje iz živalskih surovin s proizvodno zmogljivostjo manjšo od 75 t začimb na dan;
7.27	naprave za špranje kave ali za pakiranje mleka kave s proizvodno zmogljivostjo, izračunano kot tri mesečno povprečje, večjo od 0,5 t in manjšo od 300 t mleka kave na dan;	b. naprave za špranje kave ali za pakiranje mleka kave s proizvodno zmogljivostjo, izračunano kot tri mesečno povprečje, večjo od 0,5 t in manjšo od 300 t mleka kave na dan;

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Opisni kmetijski akti so na voljo na spletni strani: www.gz.si

OVD – zrak / 5

7.28	naprave za špranje kave ali za pakiranje mleka kave s proizvodno zmogljivostjo, izračunano kot tri mesečno povprečje, 300 t mleka kave na dan ali več;	naprave za špranje kave ali za pakiranje mleka kave s proizvodno zmogljivostjo, izračunano kot tri mesečno povprečje, večjo od 0,5 t in manjšo od 300 t mleka kave na dan;
7.29	naprave za praženje kavnih nadomestilov, žit, kavnica, žit in drugih s proizvodno zmogljivostjo, izračunano kot tri mesečno povprečje, 300 t praženih nadomestilov na dan ali več;	naprave za praženje kavnih nadomestilov, žit, kavnica, žit in drugih s proizvodno zmogljivostjo, izračunano kot tri mesečno povprečje, večjo od 1 t in manjšo od 300 t praženih nadomestilov na dan;
7.30	naprave za skladiščenje ali predelavo mleka s proizvodno zmogljivostjo, izračunano iz tri mesečnega povprečja, 300 t mleka na dan ali več;	naprave za skladiščenje ali predelavo mleka s proizvodno zmogljivostjo, izračunano iz tri mesečnega povprečja, večjo od 1 t in manjšo od 300 t mleka na dan;
7.31	naprave za proizvodnjo prehranskih proizvodov iz živalskih surovin, razen mleka s proizvodno zmogljivostjo 75 t končnih proizvodov na dan ali več ali živilskih izdelkov s proizvodno zmogljivostjo, izračunano kot tri mesečno povprečje, 300 t končnih proizvodov na dan ali več;	naprave za proizvodnjo prehranskih proizvodov iz živalskih surovin, razen mleka s proizvodno zmogljivostjo, izračunano kot tri mesečno povprečje, večjo od 1 t in manjšo od 300 t končnih proizvodov na dan ali več;
8.5	naprave za proizvodnjo komposta iz organskih odpadkov, če je letna proizvodna zmogljivost 30.000 t vsaj enega surovina ali več;	naprave za proizvodnjo komposta iz organskih odpadkov, če je letna proizvodna zmogljivost večja od 3.000 t in manjša od 30.000 t vsaj enega surovina;
8.6	naprave za biološko obdelavo odpadkov s proizvodno zmogljivostjo 10 t odpadkov na dan, razen za odpadke, ki se obdelujejo v napravi, ki se vključuje v skupino 8.5 in 8.7;	naprave za biološko obdelavo odpadkov s proizvodno zmogljivostjo večjo od 1 t in manjšo od 10 t odpadkov na dan, razen za odpadke, ki se obdelujejo v napravi, ki se vključuje v skupino 8.5 in 8.7;
8.7	naprave za biološko obdelavo odpadkov s proizvodno zmogljivostjo 10 t odpadkov na dan, razen za odpadke, ki se obdelujejo v napravi, ki se vključuje v skupino 8.5 in 8.7;	

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

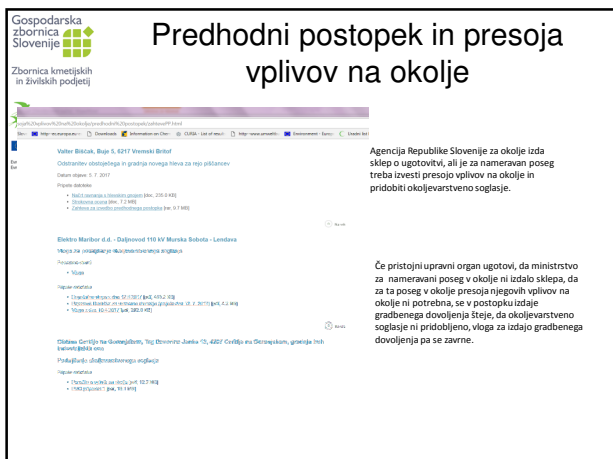
Opisni kmetijski akti so na voljo na spletni strani: www.gz.si

Zrak - spremembe

večja sprememba naprave je vsak poseg v napravo, ki spremeni glavne tehnične značilnosti ali zmogljivost naprave in ima za posledico spremembo proizvodne zmogljivosti naprave za več kot 25 odstotkov vrednosti, za katero je za naprave s to uredbo določen spodnji prag zmogljivosti, pri katerem je treba za obratovanje naprave pridobiti okoljevarstveno dovoljenje, ali več kot 25 odstotkov zmogljivosti naprave pred spremembo, če s to uredbo za napravo ni določen spodnji prag zmogljivosti, pri katerem je treba za obratovanje naprave pridobiti okoljevarstveno dovoljenje.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Predhodni postopek in presoja vplivov na okolje

Agencija Republike Slovenije za okolje izda sklep o ugotovitvi, ali je za nameravan poseg treba izvesti presojo vplivov na okolje in pridobiti okoljevarstveno soglasje.

Če pristojni upravni organ ugotovi, da ministrstvo za nameravani poseg v okolje ni izdalo sklepa, da za ta poseg v okolje presoja njegovih vplivov na okolje ni potrebna, se v postopku izdaje gradbenega dovoljenja šteje, da okoljevarstveno soglasje ni pridobljeno, vloga za izdajo gradbenega dovoljenja pa se zavrne.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Drugi predpisi...

Uredba o mejnih vrednostih svetlobnega onesnaževanja okolja (Uradni list RS, št. 81/2007, 109/2007, 62/2010, 46/2013)

- Uredba o varstvu voda pred onesnaževanjem z nitrati iz kmetijskih virov (Uradni list RS, št. 113/2009, 5/2013, 22/2015, 12/2017)
- Uredba o mejnih vrednostih kazalcev hrupa v okolju (Uradni list RS, št. 105/2005, 34/2008, 109/2009, 62/2010)

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Drugi predpisi...

Uredba o predelavi biološko razgradljivih odpadkov in uporabi komposta ali digestata (Uradni list RS, št. 99/2013, 56/2015)

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Drugi predpisi...

Uredba o emisiji snovi v zrak iz malih in srednjih kurilnih naprav (Uradni list RS, št. 24/2013, 2/2015, 50/2016)

- Uredba o ravnanju z odpadnimi jedilnimi olji in mastmi (Uradni list RS, št. 70/2008)
- Uredba o ravnanju z biološko razgradljivimi kuhinjskimi odpadki in zelenim vrtnim odpadkom (Uradni list RS, št. 39/2010)

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Drugi predpisi - novi

Gradbeni zakon

V sprejemanju →

večja usklajenost z ZVO

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Ekosklad -subvencije

JAVNI POZIV 54SUB-OB17

Nepovratne finančne spodbude občanom za nove naložbe rabe obnovljivih virov energije in večje energijske učinkovitosti stanovanjskih stavb

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODČELJA

Razpis 13.10 /A-D

A- vgradnja solarnega ogrevalnega sistema v stanovanjski stavbi,
B- vgradnja kurilne naprave na lesno biomaso za centralno ogrevanje stanovanjske stavbe,
C- vgradnja toplotne črpalke za centralno ogrevanje stanovanjske stavbe,
D- priključitev starejše eno- ali dvostanovanjske stavbe na sistem daljinskega ogrevanja,

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODČELJA

Razpis 13.10 /E-H

E- vgradnja energijsko učinkovitih lesenih oken v starejši stanovanjski stavbi,
F- toplotna izolacija fasade starejše eno- ali dvostanovanjske stavbe,
G- toplotna izolacija strehe ali stropa proti neogrevanemu prostoru v starejši eno- ali dvostanovanjski stavbi,
H- vgradnja prezračevanja z vračanjem toplote odpadnega zraka v stanovanjski stavbi,

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODČELJA

Razpis 13.10 /I-L

I- vgradnja plinskega kondenzacijskega kotla za centralno ogrevanje starejše stanovanjske stavbe,
J- gradnja ali nakup skoraj nič-energijske nove eno- ali dvostanovanjske stavbe,
K- celovita obnova starejše eno- ali dvostanovanjske stavbe,
L- nakup stanovanja v novi ali obnovljeni skoraj nič-energijski tri- in večstanovanjski stavbi.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROJEKTI RAZVOJA PODČELJA

Metuljček krožnega gospodarstva

Krožno gospodarstvo kot eden najbolj razvitih konceptov je odvisen od prilike kmetijskega gospodarstva in potrjuje na uravnotežene vire in inovativno uporabo odpadkov. Področje krožnega gospodarstva se zato usmerja v ponovno uporabo, prenovila in učinkovito izkoriščanje obstoječih materialov in izdelkov. Temelji na uporabi energije iz obnovljivih virov, uporabi uporabe naravnih kemikalij, zmanjša porabo surovih ter pravih surovih izdelkov (tudi), da omogočajo kmetijske materialov in odpadkov dodatno vrednost izdelka, da je to mogoče / razpoložljive odpadke zmanjša na ničelno stopnjo, izdelki v živilski gospodarstvu ostajajo tudi potem, ko material ali izdelki doseže konec svoje življenjske dobe.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODČELJA

Kritične surovine

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODČELJA

Nova EU uredba o gnojilih

- Uporaba komposta in digestata
- Enotna pravila po EU – dajanje na trg
- CE označevanje
- Vloga biorazgradljivih folij

<http://www.european-bioplastics.org/>

Slovenska uredba predelavi biološko razgradljivih odpadkov in uporabi komposta ali digestata ???

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Krožna ekonomija

Temelji na 3 stebrih:

- Čista, obnovljiva energija
- Okoljski dizajn – sistemski, celovit pristop
- Digitalizacija, ki podpira povečano produktivnost na sistemski ravni (povratna logistika, spremljanje parametrov uporabe, možnost nadgradnje in vzdrževanja na daljavo...)

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Sistemske razmišljanje

Holističen pristop, ki podaja razumevanje medsebojnega vpliva različnih delov sistema

- Vpogled v kompleksne, ne linearne sisteme in povezave

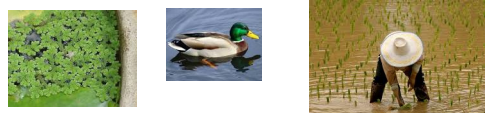
Mechanical harvest avoids burning

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Sistemske razmišljanje

Holističen pristop, ki podaja razumevanje medsebojnega vpliva različnih delov sistema

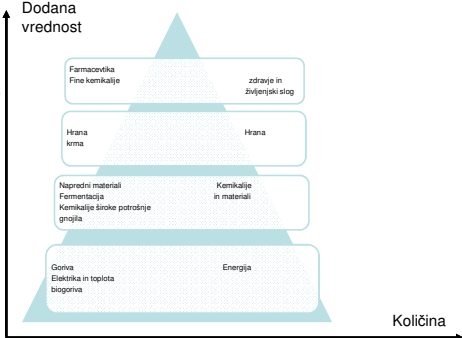
- Vrednostna mreža in vloga organizacije v njej

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Trikotnik vrednosti biomase

Dodana vrednost

Količina

Današnji **proizvodi** so
jutrišnje **surovine**,
po včerajšnjih **cenah**."

Walter Stahel

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

TRENDI NA PODROČJU POVPRAŠEVANJA PO HRANI

dr. Petra Medved Djurašinovič
GZS-Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij
PROGRAM RAZVOJA PODJETIJ

Trendi in inovacije v živilstvu

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij
PROGRAM RAZVOJA PODJETIJ

Inovativnost

Eno glavnih vodil ekonomske rasti

Inovacija → prva komercialna uporaba/proizvodnja

- novega procesa
 - oblika, pomembnejša iz vidika podjetja
- novega izdelka
 - nekaj, kar potrošnik lahko kupi
- nove storitve
 - nekaj, od česar ima potrošnik določene koristi
- Zelo pomemben je vidik, iz katerega gledamo na novost
 - iz vidika podjetja
 - iz vidika potrošnika

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij
PROGRAM RAZVOJA PODJETIJ

TRENDI IN NOVI ŽIVILSKI IZDELKI

Razvoj novih živilskih izdelkov je bistvenega pomena za podjetja, saj le tako lahko preživijo v okolju, ki zahteva stalno prilagajanje in spreminjanje.

- Glavni razlogi za uvajanje novih izdelkov:
 - Zahteve potrošnikov so vedno večje
 - Povečanje konkurence
 - Krajši življenjski cikel živil
- Uspešnost novih izdelkov je odvisna od tega kako so novi izdelki prilagojeni zahtevam trga oz. zahtevam kupcev, na trgu morajo biti pravočasno ter morajo biti dovolj zanimivi za kupce, da se le-ti odločijo za njihov nakup.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij
PROGRAM RAZVOJA PODJETIJ

Novi živilski izdelki

Klasifikacija novih izdelkov po Fullerju (1994):

- Širitev proizvodne linije (nov okus)
- Repozicioniranje (nova tržna niša, nov segment potrošnikov)
- Nove oblike (posušen, zamrznjen)
- Preoblikovanje (znižana vsebnost maščob, višja vsebnost vlaknin)
- Novo pakiranje (modificirana ali kontrolirana atmosfera)
- Inovativni izdelki (uporaba novih sestavin)
- Kreativni izdelki (nekaj popolnoma novega, česar še ni na trgu)

Stopnja inovativnosti ↓

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij
PROGRAM RAZVOJA PODJETIJ

ODNOS POTROŠNIKA DO NOVOSTI

Percepcija potrošnika je odvisna predvsem od naslednjih značilnosti novosti/inovacije (van Trijp in van Kleef, 2008)

- Kompatibilnost
- Kompleksnost
- Razpoložljivost vzorcev
- Opaznost
- Percipirana relativna prednost

OPTIMALNA STOPNJA NOVOSTI

- Dovolj velika, da vzbudi radovednost
- Dovolj nizka, da ne vzbudi strahu

↓

NEOFOBIJA

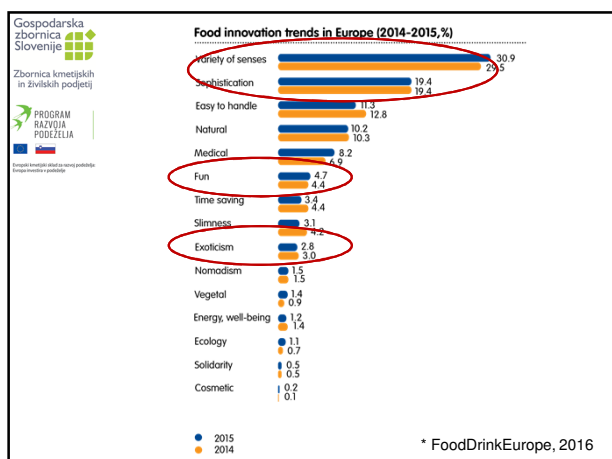
Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij
PROGRAM RAZVOJA PODJETIJ

Glavni trendi inovacij v živilstvu

Category	2015	2014
Pleasure	57.8	56.3
Health	19.6	18.1
Convenience	16.2	18.8
Physical	4.5	5.7
Ethics	1.6	1.2

Source: XTC World Innovation Panorama 2016
Copyright © XTC 2016, www.xtcworldinnovation.com

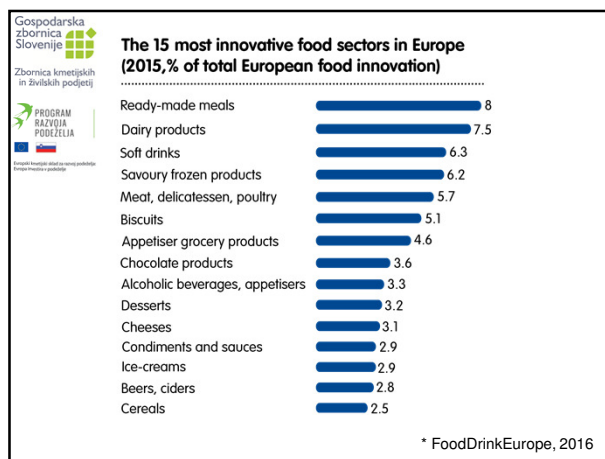
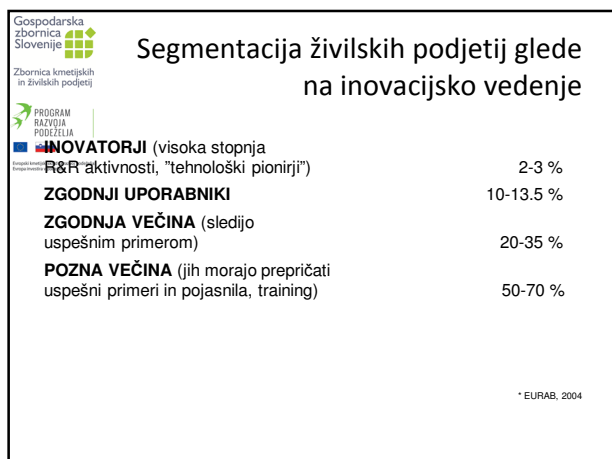
* FoodDrinkEurope, 2016

Pozicioniranje inovacij v živilstvu vs. visokotehnološkem sektorjem (ETP F4L)

Majhen delež prodaje iz naslova novih proizvodov

- Nizka stopnja pripravljenosti za sodelovanje na področju inovativnosti
- Nizka stopnja rabe razpoložljivih gradiv na temo inovativnosti
- Nizka stopnja izdatkov iz naslova R&R glede na skupno dodano vrednost

RAZVOJ NOVIH ŽIVILSKIH PROIZVODOV IN TRADICIONALNA ŽIVILA

Predstavitev

Cilji raziskave

- Delovne hipoteze
- Metodološki pristop
- Rezultati
- Sklepi

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Segmentacija potrošnika

TRDITEV

1. Zdi se mi zabavno poskušati hrano, ki je ne poznam.
2. Rad-a imam nenavadne, eksotične jedi.
3. Obožujem živila tujih kuhinj (kitajska, francoska, mehiška, italijanska...).
4. Pri kuhanju rad-a preizkušam nove recepte.
5. Pri izbiri živil sploh nisem izbirčen-a.
6. Pogosto obiskujem restavracije s tujimi kuhinjami (španska, mehiška, italijanska, francoska ...).
7. Če greš v gostilno, je najboljše naročiti hrano, ki je nisi navajen-a od nekdaj.
8. Med vsemi gostilnami je najboljša hrana v gostilnah, ki nimajo klasičnega jedilnika.
9. Ne jem rad-a v McDonald's-u in lokalih s hitro prehrano.
10. Raje namenim denar za bolj kakovostno hrano, kot pa na primer za obleke.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Povpraševanje po tradicionalnih živil – zakaj?

Pripadnost določenemu okolju

- Iskanje vezi z določeno regijo
- Uveljavljanje položaja v družbi
- Kulturna identiteta
- Etnocentrizem
- ...

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Tradicionalna živila

Posebna kategorija živil

Splošen pozitiven ugled

- Del kulturne dediščine naroda
- Določena zgodovinska vrednost
- Specifične senzorične lastnosti, značilen izgled
- Višja kakovost, dodana vrednost
- Vzvod širšega socialnega in ekonomskega razvoja določenega področja (Tregear in sod., 2007)

ZAŠČITENI SLOVENSKI KMETIJSKI PRIDELKI OZIROMA ŽIVILA		
	Certifikat	Registriran pri EU Komisiji
OZNAČBA POREKLA		
1. Nanoški sir	DA	DA
2. Tolminc	DA	DA
3. Bovški sir	NE	DA
4. Mohant	DA	
5. Ekstra deviško oljčno olje Slovenske Istre	DA	DA
6. Kočevski gozdni med	DA	DA
7. Kraški med	DA	
8. Piranska sol	DA	
9. Kraška jaginetina	NE	
10. Kraški ovčji sir	NE	
11. Namizne oljke Slovenske Istre	NE	
GEOGRAFSKA OZNAČBA		
1. Kraški pršut	DA	DA
2. Sotljski želodec	NE	DA
3. Zgornjesavinjski želodec	DA	DA
4. Stajersko prekmursko bučno olje	DA	DA
5. Prieska tunka	DA	DA
6. Vipavski pršut	NE	
7. Jajca izpod Kamniških planin	DA	
8. Kraški zašink	DA	DA
9. Kraška panceta	DA	DA
10. Pujski luk	DA	DA
11. Vipavski zašinek	NE	
12. Kranjska klobasa	DA	
13. Vipavska panceta	NE	
14. Vipavska salama	NE	
15. Slovenski med	DA	
16. Prekmurska šunka	DA	
ZAJAMČENA TRADICIONALNA POSEBNOST		
1. Prekmurska gibanica	DA	DA
2. Idrijski žlikrofi	DA	DA
3. Belokranjska ponča	DA	DA

Vir: MKO, 2013

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Prepoznavnost zaščitene izdelkov

Organiziranost in delovanje skupine proizvajalcev (proizvodnega sistema)

- GIZ, združenje, društvo
- Povezanost verige oskrbe s hrano oz. pripadnost vseh vključenih
- Učinkovita promocija
- Povpraševanje potrošnika

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Potrošniški trendi

Zdravje in dobro počutje

Ekonomska situacija

- padec potrošnje, nakup izdelkov po najnižji možni ceni, odrekanje predvsem hrani in pijačam
- Tehnologija
 - v drugih segmentih veliko bolj v ospredju
- Tradicionalna živila
 - vračanje k poreklu
- Priročnost
 - vse hitrejši življenjski slog, omejen čas za pripravo in uživanje jedi

KUPUJEM SLOVENSKO

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Uvajanje sprememb, prilagoditev

Tradicionalna živila so že po definiciji izdelki, kjer je življenjski cikel razmeroma statičen, saj so del okolja in kulture ter rezultat zgodovinske interakcije med različnimi dejavniki.

- Uvajanje posodobitev v proizvodnjo tradicionalnih živil je posledično omejeno.
- Za širjenje trga tradicionalnih živil so potrebne izboljšave na področju varnosti, zdravja in priročnosti (Jordana, 2000).

Ohranitev tradicionalnega karakterja živil

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Definicija po Guerrero (2009)

Tradicionalno živilo

- se ga uživa ob posebnih priložnostih, praznovanjih
- se normalno prenaša iz generacije na generacijo
- se natančno proizvaja na specifičen način
- se razlikuje po senzoričnih lastnostih
- se ga povezuje s točno določenim področjem, regijo ali državo

Omogoča vpogled v potrošnikovo percepcijo tradicionalnih živil, njegova pričakovanja in odnos do sprememb tovrstnih izdelkov

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Posodobitve tradicionalnih živil

Sklopov posodobitev (Kühne in sod., 2010)

Kakovost

- Zmanjšana vsebnost maščob, soli in/ali sladkorja
- Priročnost
 - Razpoložljivost skozi celo leto; priročnost embalaže
- Pakiranje oz. embalažo
 - Embalaža, primerna za mikrovalovno pečico
- Marketing
 - Uporaba znaka posebne kakovosti
- Trg oz. prodajo
 - Prodajni avtomati
- Razširitev ponudbe
 - nove kombinacije surovin, dodatek funkcionalne sestavine

TRUFOOD

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

CILJI RAZISKAVE IN DELOVNE HIPOTEZE

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Glavni cilji raziskave

Proučitev in ovrednotenje proizvodnih sistemov zaščitenih tradicionalnih živil v slovenskem prostoru,

- izbor slovenskih tradicionalnih živil s potencialom za uvajanje posodobitev,
- proučitev možnosti industrijske proizvodnje tradicionalnih živil v Sloveniji,
- proučitev in opredelitev potrošnikovih pričakovanj v povezavi s tradicionalnimi izdelki, razvojem novih živilskih izdelkov in uvajanjem posodobitev in
- ovrednotenje sprejemljivosti novih / tradicionalnih živil glede na vpeljavane posodobitve (tehnološki proces, receptura, uporabnost, prehranska vrednost), s stališča različnih deležnikov v verigi oskrbe s hrano.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

DELOVNE HIPOTEZE

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Hipoteza št. 1:
Določena slovenska tradicionalna živila imajo potencial za uvajanje posodobitev.

- Hipoteza št. 2:**
Ustrezno izpeljana posodobitev tradicionalnih živil izboljšuje sprejemljivost in tržno vrednotenje (percipirano vrednost) pri potrošnikih.
- Hipoteza št. 3:**
Posodobitev tradicionalnih živil in prilagoditev proizvodnega sistema izboljšuje konkurenčnost in ekonomičnost proizvodnje.
- Hipoteza št. 4:**
Posodobljena tradicionalna živila ohranjajo prehransko in kulturno identiteto slovenskega družbenega prostora.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

RAZISKOVALNE METODE

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

METODOLOŠKI PRISTOP

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

PROIZVODNI SISTEMI

- Modificirana metoda Delphi
- Analiza SWOT
- Modificirana metodologija identifikacije indikatorjev uspeha

POTROŠNIŠKA RAZISKAVA

- Fokusna skupina
- Spletna anketa
- Metoda izbire CBC (Choice-based conjoint)

DREVO ODLOČANJA

- Vpliv posodobitev na ohranitev oziroma izgubo (razvrstitev) oznake posebne kakovosti

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROUČITEV PROIZVODNIH SISTEMOV

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Modificirana metoda Delphi

- **1. faza:** individualni intervjuji (16)
- **2. faza:** skupinska razprava (10)
- **3. faza:** e-potrjevanje zaključkov (5)

Analiza SWOT

- **Dejavniki zunanje okolja** (priložnosti in nevarnosti)
- **Dejavniki notranje okolja** (prednosti in slabosti)

Identifikacija indikatorjev uspeha

- Tržna pomembnost
- Motivacija podjetij
- Koordinacija upravljanja izdelkov
- Skupno upravljanje trženja

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Analiza sprejemljivosti posodobitev izbranih izdelkov z oznako posebne kakovosti

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Fokusna skupina

- Pred faza CBC (11)
- Skupinska razprava, moderator
- Potrjevanje zaključkov (10)

Spletna anketa

- Vprašalnik (5 sklopov)
- N=300
- Slovenski potrošnik

Metoda izbire CBC

- Conjoint analiza
- Izbor najljubše alternative (izdelka) med hipotetično načrtovani mi scenariji

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Choice-based conjoint (CBC)

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

- Pristop k razumevanju in napovedovanju izbire potrošnika
- Zelo priljubljena metoda v tržnih raziskavah

Korist izdelka

Korist atributa 1	Korist atributa 2	Korist atributa 3
Stopnja 1	Stopnja 1	Stopnja 1
Stopnja 2	Stopnja 2	
Stopnja 3		

Živilo

cena, sestavine, embalaža

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Izvedba CBC

Kranjska klobasa z geografsko označbo

- Štajersko prekmursko bučno olje z geografsko označbo
- Nanoški sir z označbo porekla

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Izvedba CBC (2)

Izdelek (opcija A)	Nižje-cenovni izdelek (opcija B)	Nov izdelek/ekstremna inovacija (opcija C)
Kranjska klobasa	Bloška klobasa	Paté iz Kranjske klobase
Štajersko prekmursko bučno olje	Solatno bučno olje	Obogateno Štajersko prekmursko bučno olje z naravnim kompleksom za boljšo absorpcijo v maščobah topnih vitaminov
Nanoški sir	Ementalec	Preliv iz Nanoškega sira

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Izvedba CBC (3) – Kranjska klobasa

ATRIBUT	Stopnja 1	Stopnja 2	Stopnja 3	Stopnja 4	Stopnja 5
BIO surovine, ekološka pridelava	Da	Ne	/	/	/
Uporaba Piranske soli za proizvodnjo	Da	Ne	/	/	/
Vrsta embalaže	Brez embalaže-postreženo v delikatesi	Vakuumsko pakiranje v plastično folijo	Posebna darilna embalaža	/	/
Cena izdelka (250 g) (opcija A)	1,9 €	2,4 €	2,7 €	2,9 €	3,1 €
Cena izdelka (250 g) (opcija B)	1,7 €	1,9 €	2,1 €	2,3 €	2,5 €
Cena izdelka (250 g) (opcija C)	2,8 €	3,0 €	3,3 €	3,6 €	3,9 €

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Izvedba CBC (3) – Štajersko prekmursko bučno olje

ATRIBUT	Stopnja 1	Stopnja 2	Stopnja 3	Stopnja 4	Stopnja 5
BIO surovine, ekološka pridelava	Da	Ne	/	/	/
Vrsta embalaže	Steklena embalaža	Plastična embalaža	Pločevinasta embalaža	/	/
Dodatki	Brez	S ferferoni	/	/	/
Cena izdelka (0,5 l) (opcija A)	8,0 €	9,8 €	10,8 €	11,8 €	12,7 €
Cena izdelka (0,5 l) (opcija B)	4,6 €	4,8 €	5,3 €	5,8 €	6,2 €
Cena izdelka (0,5 l) (opcija C)	10,5 €	10,8 €	11,9 €	13,0 €	14,0 €

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Izvedba CBC (3) – Nanoški sir

ATRIBUT	Stopnja 1	Stopnja 2	Stopnja 3	Stopnja 4	Stopnja 5
BIO surovine, ekološka pridelava	Da	Ne	/	/	/
Uporaba Piranske soli za proizvodnjo	Da	Ne	/	/	/
Vrsta embalaže	Brez (postreženo v delikatesi)*	Vakuumsko pakiranje z zunanjo kartonasto embalažo	Inteligentna embalaža**	Steklena embalaža***	/
Cena izdelka (350 g) (opcija A)	4,8 €	5,2 €	5,7 €	6,2 €	6,8 €
Cena izdelka (350 g) (opcija B)	4,0 €	4,3 €	4,7 €	5,2 €	5,6 €
Cena izdelka (350 g) (opcija C)	4,9 €	5,2 €	5,7 €	6,2 €	6,8 €

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

REZULTATI

1. Analiza proizvodnih sistemov

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

SWOT analiza proizvodnih sistemov

Prednosti (S)

- spodbujanje primarne proizvodnje
- konstantna in standardizirana kakovost kot konkurenčna prednost zaščitene izdelke
- oblikovanje in ohranjanje kolektivnih blagovnih znamk in s tem varovanje intelektualne lastnine
- ohranjanje kulturne, zgodovinske in kulinarične tradicije
- zastopanje skupnih stališč in interesov članov proizvodnih sistemov
- učinkovita notranja kontrola in senzorično ocenjevanje
- vlaganje v strokovno delo, promocijo, sisteme kontrole, razvojno-raziskovalno delo, skupne projekte
- tržna komplementarnost zaščitene izdelke

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

SWOT analiza proizvodnih sistemov (2)

Slabosti (W)

- pomanjkanje skupnega interesa in motivacije
- financiranje skupnih aktivnosti
- načini organiziranosti posebnih skupin proizvajalcev
- pomanjkljivo sodelovanje na področju promocije in prodaje
- tekmovalnost in želja po uveljavljanju lastnega interesa
- tržni namesto koordinacijski način delovanja skupin proizvajalcev
- specifikacija kot tehnološki okvir proizvodnje in hkrati omejevalen dejavnik posodobitev
- lokalna prodaja s premajhnim obsegom

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

SWOT analiza proizvodnih sistemov (3)

Priložnosti (O)

- izobraževanje potrošnika kot del promocije
- javni razpisi za pridobivanje nepovratnih sredstev
- finančna podpora občin
- spoštljiv, pozitiven in lojalen odnos potrošnika
- usmeritev na trge izven Slovenije
- razvoj shem kakovosti vzporedno z drugimi gospodarskimi panogami (turizem, gostinstvo)
- posodobitve v smeri embalaže, kakovosti surovin in razširitve ponudbe

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

SWOT analiza proizvodnih sistemov (4)

Nevarnosti (T)

- zahtevni postopki za pridobivanje nepovratnih sredstev
- zlorabe imen in nelojalna konkurenca
- pomanjkanje finančnih spodbud s strani države
- obnova certifikata kot velika finančna obremenitev
- nedosegljivost izdelka na mestih, kjer je povpraševanje
- pomanjkljiv inšpekcijski nadzor na trgu
- uradniški, neproduktiven in nefleksibilen odnos države do shem kakovosti
- sheme kakovosti so bolj strategija podjetij kot pa strategija države
- trgovci so dušilci razvoja politike kakovosti

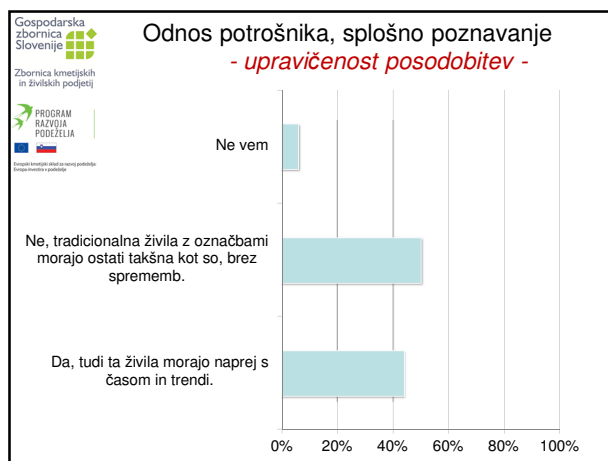
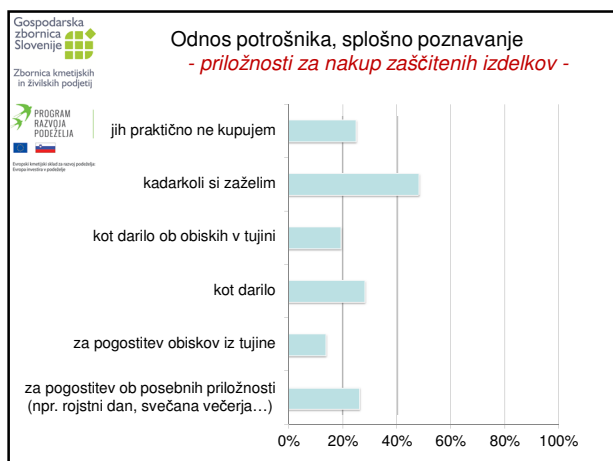
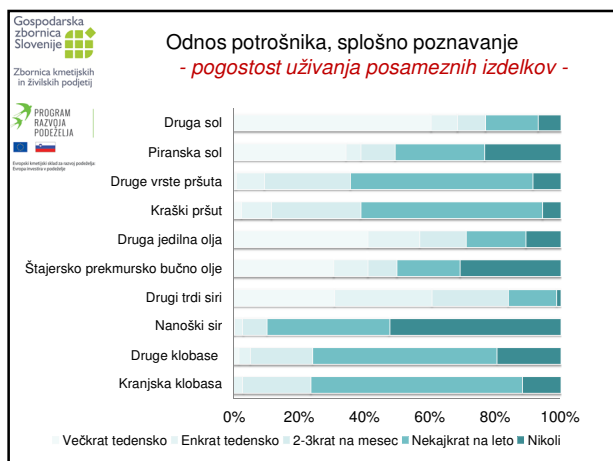
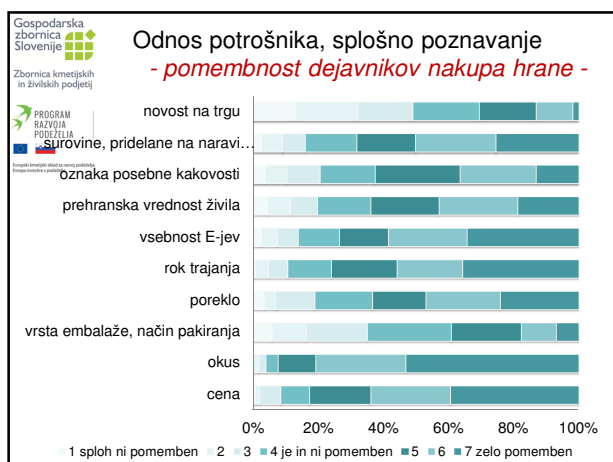

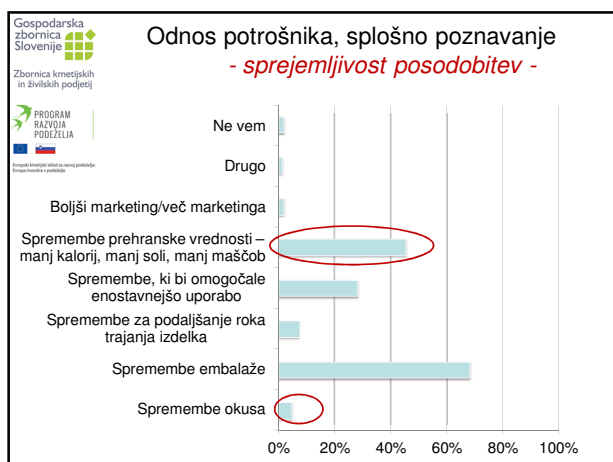
Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

REZULTATI

2. Analiza sprejemljivosti posodobitev

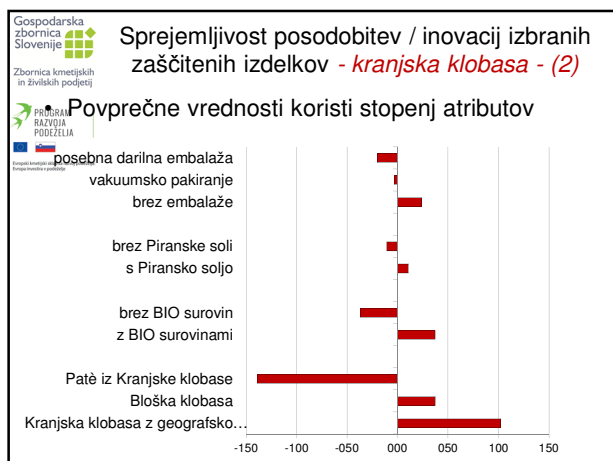
Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Sprejemljivost posodobitev / inovacij izbranih zaščitene izdelkov - *kranjska klobasa* -

Povprečni pomen posameznega atributa

ATRIBUT	% POMEMBOSTI
Izdelek	40,93
BIO surovine, ekološka pridelava	11,93
Uporaba Piranske soli	4,22
Vrsta embalaže	9,14
Cena za 250 g Kranjske klobase	17,25
Cena za 250 g Bloške klobase	8,70
Cena za 250 g Patéja iz Kranjske klobase	7,82

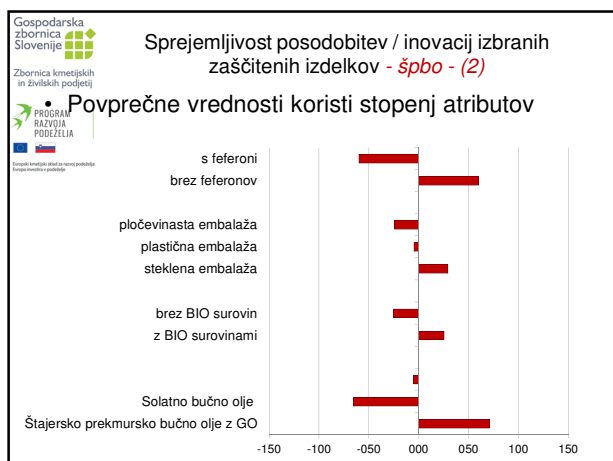
Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Sprejemljivost posodobitev / inovacij izbranih zaščitene izdelkov - *špbo* -

Povprečni pomen posameznega atributa

ATRIBUT	% POMEMBOSTI
Izdelek	37,71
BIO surovine, ekološka pridelava	8,75
Vrsta embalaže	10,25
Dodatki	18,21
Cena za 0,5 l ŠPBO	9,83
Cena za 0,5 l Solatnega bučnega olja	5,23
Cena za 0,5 l Obogatene ŠPBO	10,02

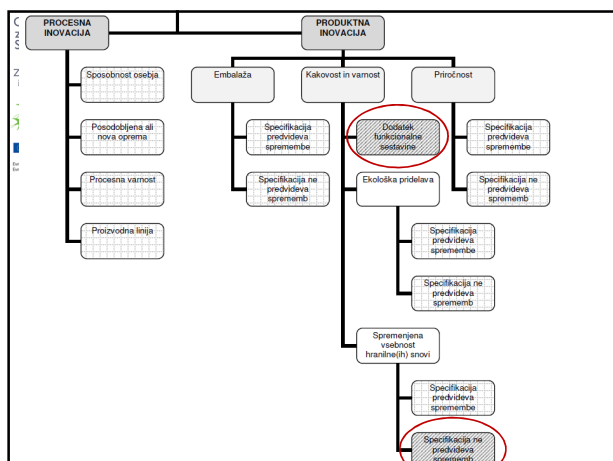
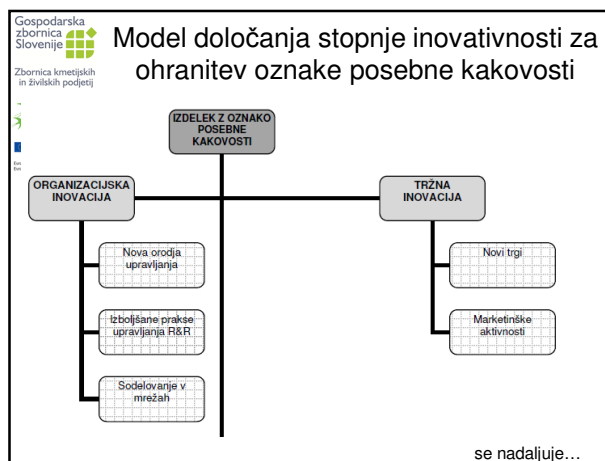
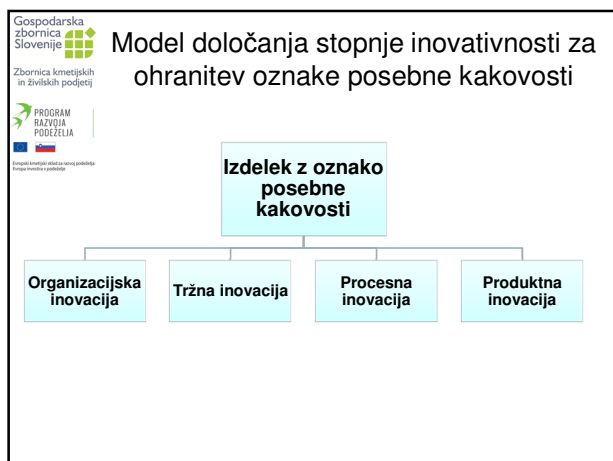
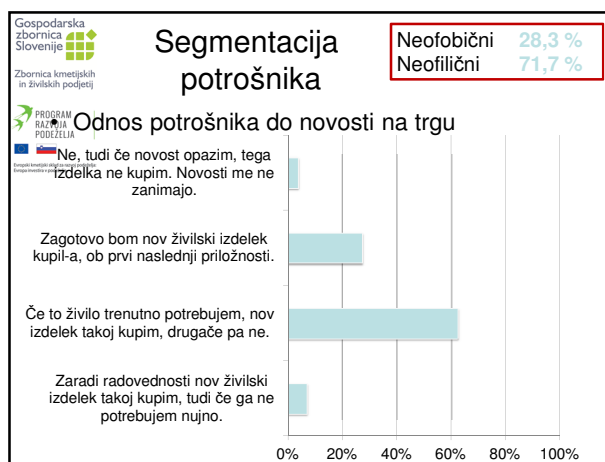
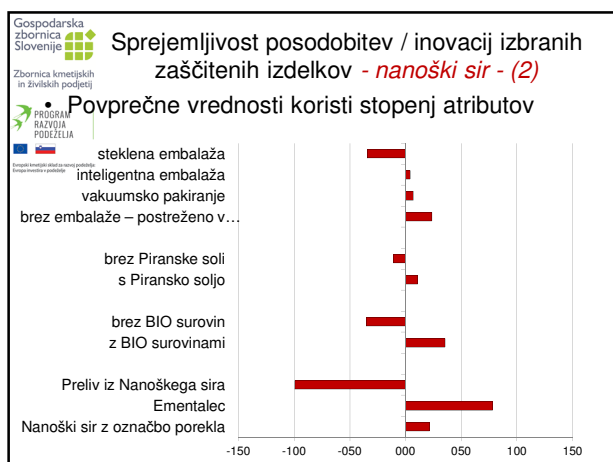
Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Sprejemljivost posodobitev / inovacij izbranih zaščitene izdelkov - *nanoški sir* -

Povprečni pomen posameznega atributa

ATRIBUT	% POMEMBOSTI
Izdelek	31,26
BIO surovine, ekološka pridelava	11,28
Uporaba Piranske soli	4,74
Vrsta embalaže	12,96
Cena za 350 g Nanoškega sira	13,47
Cena za 350 g Ementalca	12,99
Cena za 350 g Preliva iz Nanoškega sira	13,30

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Hipotezo št. 1
»Določena slovenska tradicionalna živila imajo potencial za uvajanje posodobitev.«

Sprejmemo:

- tako ponudniki (proizvajalci) kot potrošniki so istega mnenja
- sprejemljive so milejše posodobitve (spremembe embalaže, priročnosti)
 - tudi marketinške aktivnosti (ponudniki)
 - tudi spremembe prehranske vrednosti (potrošniki), če ne predstavljajo bistvene spremembe okusa

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Hipotezo št. 2
»Ustrezno izpeljana posodobitev tradicionalnih živil izboljšuje sprejemljivost in tržno vrednotenje (percipirano vrednost) pri potrošnikih.«

Sprejmemo:

- ključnega pomena je ohranitev tradicionalnega karakterja izdelkov
- zaščiteni izdelki kot izhodišče za razvoj popolnoma novih živilskih izdelkov (razvrednotenje oznake)
- uporaba ekoloških surovin v proizvodnji tradicionalnih živil (naklonjenost potrošnika)

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Hipotezo št. 3
»Posodobitev tradicionalnih živil in proizvodnega sistema izboljšuje konkurenčnost in ekonomičnost proizvodnje.«

Sprejmemo:

- industrijska proizvodnja je pomembna in ekonomsko upravičena za nadaljnji razvoj in sledenje potrošniškim trendom
- obstoječe organizacijske oblike proizvodnih sistemov ne omogočajo trajnostnega obstoja
- posodobitve v smislu širitve ponudbe in kolektivnih marketinških aktivnosti lahko pozitivno vplivajo na konkurenčnost in ekonomičnost proizvodnje tako pri manjših kot pri industrijskih proizvajalcih zaščitene izdelkov

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Hipotezo št. 4
»Posodobljena tradicionalna živila ohranjajo prehransko in kulturno identiteto slovenskega družbenega prostora.«

Sprejmemo delno:

- ustrezno posodobljena tradicionalna živila še vedno ohranjajo kulturno identiteto ter dopolnjujejo razpoložljivost živil v slovenskem prostoru
- ekstremne inovacije predstavljajo razvoj popolnoma novih živilskih izdelkov (inovativni potencial kmetijskega sektorja in živilskopredelovalne industrije)

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Trendi in inovacije v živilstvu - primeri

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

1. „SUPER ŽIVILA“

Vse več ljudi se zaveda pomena zdravega načina življenja, zato ljudje vedno bolj kupujejo živila, ki se prodajajo kot „super živila“.

Pod izrazom „super živila“ se praviloma prodajajo živila, ki imajo ugodno hranilno sestavo.

- Po „super živilih“ je večje povpraševanje s strani žensk (60%), sledijo pa jim tudi moški (51%).
- Pojem „super živilo“ je le marketinška poteza proizvajalcev, saj uradna definicija za super živilo ne obstaja.

Vir: CBI, 2015

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

VELJA...

Trend super živil narašča.

Podatki CBI (2015) se je izvoz mace in camu camu-ja od leta 2011 pa do leta 2014 v EU občutno povečal.

- Najmočnejši trg super živil je Velika Britanija.
- Povpraševanje po prehranskih dopolnilih je zelo močno v VB, Nemčiji, Franciji in Italiji.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

KATEGORIJE „SUPER ŽIVIL“

SADJE (borovnice, granatno jabolko, goji jagode, acai jagode, camu camu...)

ALGE (spirulina, klorela...)

- ZELIŠČA** (grahovec, kurkuma, aloe vera...)
- KORENINE** (ingver, maca, rhodiola, ashwagandha...)
- SEMENA** (chia semena...)
- ŽIVILA ŽIVALSKEGA IZVORA** (čebelji, ribji, mlečni proizvodi...)
- ZELENJAVA** (kodrolistni ohrovt, rdeča pesa...)
- ŽITA** (kvinoja, freekeh...)

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

„SUPER ŽIVILA“-UGOTOVITVE

Ideja, da ima hrana močan vpliv na zdravje posameznika je že od nekdaj zelo privlačna.

- Znanstvene študije potrjujejo, da imajo določene sestavine hrane in pijač pozitiven vpliv na zdravje. EFSA za vsako sestavino hrane, ki ima znanstveno dokazano korist odobri zdravstveno trditve.
- Označevanje nekaterih živil z izrazom "super" daje potrošniku napačno sporočilo, da je ostala hrana "manj super" ali "sploh ni super". Kategorizacija živil v "zdravo/nezdravo" ni sprejemljiva.
- Številna konvencionalna živila, ki se ne prodajajo kot "super živila" imajo pozitiven vpliv na organizem/zdravje. Pa še cenejša so...

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

2. ZDRAVI PRIGRIZKI

Novi trend so tudi zdravi prigrizki, ki temeljijo predvsem na pomakih iz stročnic, sadja ali zelenjave, v kombinaciji z narezano zelenjavo.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

3. OBARVANA HRANA

Naravno obravnavana hrana – vijolično korenje, vijoličen brokoli...

Hrana obarvana s sipinim črnolom

Vir: <https://www.foodsafety.com.au>

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

4. IZDELKI Z MANJ MAŠČOB

Trend uživanja živil (predvsem mlečnih izdelkov), z znižano vsebnostjo maščob.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

5. RASTLINSKI PROTEINI

Rastlinski proteini na osnovi riža, soje, industrijske konoplje ter graha.

- Priporoča se kombiniranje različnih rastlinskih beljakovin, saj je glavna težava v tem, da v sestavi manjka ena ali več pomembnih aminokislin.

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Glavni izzivi iz vidika agroživilskega sektorja

1	Izboljšanje zdravja, dobrega počutja in življenjske dobe
2	Varna živila, ki jim potrošniki lahko zaupajo
3	Trajnostna in etična proizvodnja
4	Predelava hrane, pakiranje in kakovost
5	Hrana in potrošnik
6	Upravljanje agroživilske verige
7	Komunikacija, training in prenos tehnologij kot podpora inovativnosti

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

DODATNO - Socialni izzivi

Zdravje, demografske spremembe in dobro počutje

Varnost oskrbe s hrano, trajnostno kmetijstvo in bio-ekonomija

- Zagotovljena, čista in učinkovita energija
- Pameten, zelen in integriran transport
- Podnebne aktivnosti in učinkovita raba virov, vključno s surovinami
- Inkluzivna, inovativna družba
- Varna družba

• * Obzorje 2020, Evropska komisija, 2012

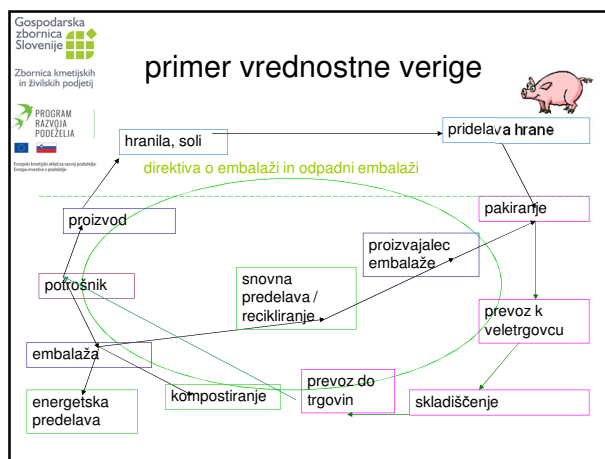
Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

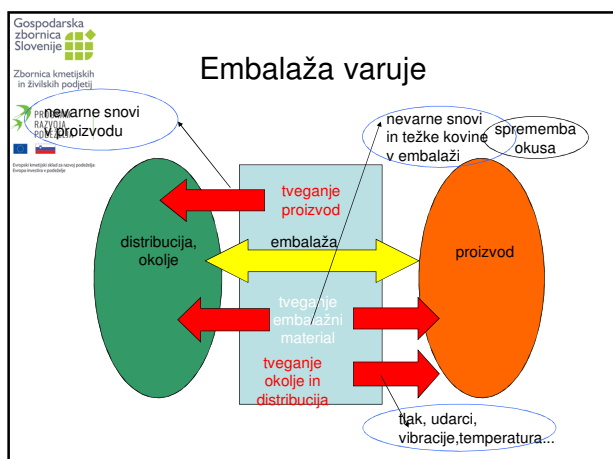
Razvoj novih proizvodov

Okoljski, socialni in drugi vplivi

20.11.2017

Antonija Božič Cerar
Služba za varstvo okolja GZS

Embalaža

Uredba o ravnanju z embalažo in odpadno embalažo (Ur. l RS št. 84/06, 106/06, 110/07, 67/11, 68/11, 18/14, 57/15, 103/15 2/16 in 35/17)

Razširjena odgovornost proizvajalcev

je strategija, ki ima cilj zmanjšati celokupen vpliv proizvoda na okolje s tem, da razširja odgovornost proizvajalca za proizvod skozi ves življenjski krog proizvoda, še posebej potem, ko ga potrošnik zavrže, s poudarkom na vračilu iztrošenih proizvodov proizvajalcu, reciklažo in odgovornost za končno ravnanje z odpadkom

Thomas Lindhqvist 1990

Sheme ROP in družbe

ROP sistem ali sheme (načrt ravnanja): Vsak sistem, ki ga vzpostavi eden ali več proizvajalcev, da bi uveljavil načelo razširjene odgovornosti. Sistem je lahko individualen, ko proizvajalec postavi lasten sistem ali kolektiven, ki združuje več proizvajalcev

- **Družba za ravnanje z odpadkom:** Pravna oseba, ki v imenu kolektivnih shem izvaja načelo razširjene odgovornosti proizvajalca v njihovem imenu.

Embalaža – novost (Ur. l RS 35/17)

Prijava, vodenje evidenc in poročanje

→ **VSI,**

NI VEČ ODPUSTKOV PO KOLIČINAH

Kaj so bistvene zahteve ?

- **minimizacija in preprečevanje na viru** obvezno
- **ponovna uporaba** prostovoljno
- **predelava** obvezno
 - snovna predelava - reciklaža
 - energetska predelava
 - kompostiranje in
 - biološka razgradnja v CO₂, biomaso in H₂O

Gospodarska
zbornica
Slovenije

Zbornica kmetijskih
in živilskih podjetij

SIST EN 13427:2004:krovni standard

13

PROGRAM
RAZVOJA
POSREDOVANJE

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo
in prehrano

povezuje ostale standarde:

14

- SIST EN 327:2004 Embalaža - zahteve za uporabo evropskih standardov na področju embalaže in odpadne embalaže,
- SIST EN13428:2004 Embalaža - posebne zahteve za proizvodnjo in sestavo - preventiva z zmanjševanjem na izvoru,
- SIST EN 13429:2004 Embalaža - večkratna uporaba,
- SIST EN 13430:2004 Embalaža - zahteve za embalažo, primerno za predelavo s snovnim recikliranjem,
- SIST EN 13431:2004 Embalaža - Zahteve za embalažo, primerno za energetsko predelavo, vključno z določitvijo najmanjše kurilne vrednosti,
- SIST EN 13432:2000 Zahteve za embalažo, primerno za kompostiranje in biološko razgradnjo - Preskusna shema in ovrednotenje meril za sprejemljivost embalaže.

Gospodarska
zbornica
Slovenije

Zbornica kmetijskih
in živilskih podjetij

PROGRAM
RAZVOJA
PODČELJA

Skupna evropska podpora na osnovi priložnosti
in regionalne in lokalne razvojne strategije

SIST EN 13428:2004

preprečevanje

Preprečevanje na izvoru

- — zaščita proizvoda
- proizvodnja embalaže
- pakiranje
- logistika
- ponudba proizvoda in marketing
- sprejemljivost za uporabnika/potrošnika
- informacije
- varnost
- predpisi
- drugo...

Gospodarska
zbornica
Slovenije

Zbornica kmetijskih
in živilskih podjetij

Omejitev embalaže (materiali)

PRORA
RAZVOJNA
PODČELJA

Evropska unija

oblika debeline

- tolerance
- velikost
- izvedljivost
- specifikacije orodij
- ravnanje z odpadki
 - nevarne snovi
 - Hg, Cr⁶⁺, Cd, Pb meje

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Omejitve pakiranja (Pakiranje/Polnjenje)

odpornost proti udarcem in obremenitvam

mehanska odpornost

- hitrost pakirne linije in učinkovitost
- stabilnost
- toplotna odpornost
- učinkovito zapiranje
- nezapolnjen prostor
- higiena

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Transport

transport, skladiščenje in rokovanje

- kombinacije primarne, sekundarne terciarne embalaže
- izraba prostornine
- celovitost embalaže
- odpornost proti poškodbam

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Ponudba proizvoda in marketing

prepoznavnost proizvoda

- blagovna znamka
- označevanje
- marketing na prodajnem mestu
- kompatibilnost s sistemi za ponovno polnjenje
- zaščita pred kraji na prodajnem mestu

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Sprejemljivost za kupca/potrošnika

opazne kraje ali namenske poškodbe proizvoda

- količina blaga ustreza njihovim zahtevam
- učinkovito praznjenje
- nepoškodovanost
- možnost skladiščenja, ponovnega zapiranja
- rokovanje
- privlačnost
- ...

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Informacije

predpisi varne hrane (hranilna vrednost, aditivi, konzervansi...)

- navodila shranjevanja
- priprava, na primer kuhanje
- rok uporabnosti, rok trajanja
- črtne kode
- prepoznavnost embalažnih materialov
- okoljske informacije (mobiusova zanka, tidyman, zelena pika)
- ...

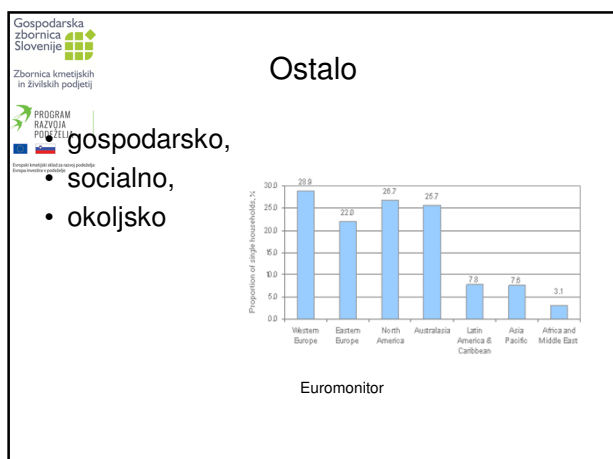
Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Varnost

vidnost zlonamerne kontaminacije

- varnost in zdravje zaposlenih (logistika)
- zaščita otrok
- varno zapiranje/odpiranje

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

SIST EN 13429: 2004 – Večkratna raba

Ponujena možnost, ni obvezna zahteva

- Večkratna uporaba za izvorni namen
 - zagotoviti minimalno število poti/kroženj (Sistem večkratne rabe mora biti vzpostavljen)
 - zagotovljena varnost na delovnem mestu (med popravili – čiščenjem, ponovnim polnjenjem, ponovno distribucijo)
 - kaj se zgodi z embalažo potem ko pristane med odpadki!
 - primer: lesene/plastične palete, steklenice..

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

SIST EN 13430: 2004 – Snovna predelava

– snovna predelava – reciklaža določenega deleža odpadne embalaže

- snov
- izjava o masnem % embalaže, ki jo je možno reciklirati
- izkaz kompatibilnosti s tehnologijam reciklaže
 - snovi, ki lahko povzročijo težave v postopku reciklaže
 - kombinacije materialov in zasnov, ki otežujejo zbiranje in ločevanje materialnih tokov
 - snovi, ki onesnažijo predelani material / poslabšajo kakovost predelanega materiala

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

SIST EN 13431: 2004 – Energetska Predelava

– Energetska predelava

- odpadek ima minimalno kalorično vrednost
- ob zgorevanju oddaja energijo
 - aluminij do 50μm
 - $q_{net} \geq 5$ MJ/kg
 - vsebnost organskih snovi $\geq 50\%$ po masi
 - omejena vsebnost nevarnih snovi in težkih kovin

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

SIST EN 13432: 2001 – Kompostiranje in biološka razgradnja

– ne sme ovirati postopka kompostiranja

– je sposobna fizikalne, kemične, toplotne ali biološke razgradnje $\Rightarrow$ ogljikov dioksid, biomasa in voda

- materiali naravnega izvora veljajo kot biološko razgradljive brez preizkušanja (les, papir, bombaž...)
- aerobno kompostiranje
- preizkušanje biološke razgradljivosti...

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEZELJA

Compostable packaging

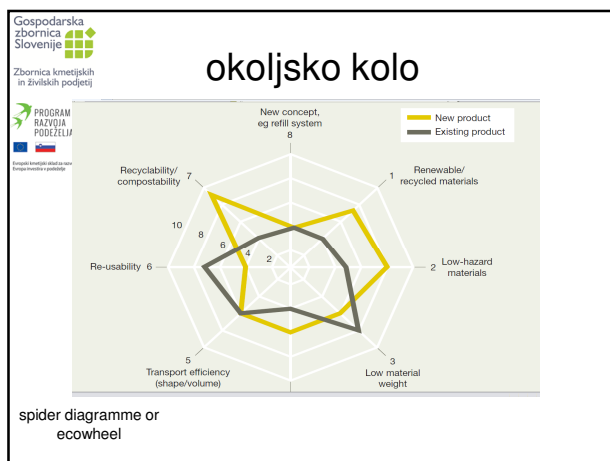
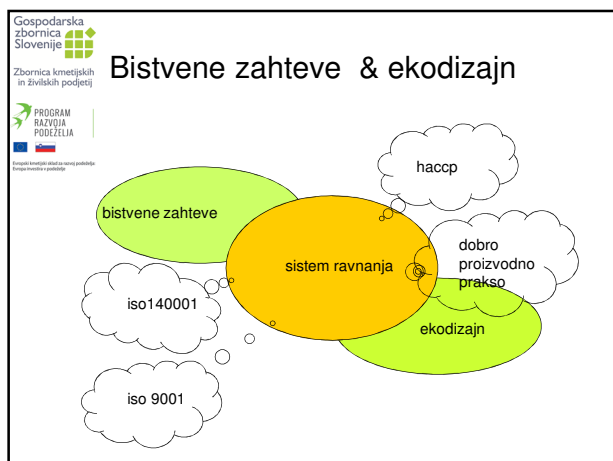
A round of applause to the food companies helping to reduce packaging waste. Leading the way are the Village Bakery (01768 898437; village-bakery.com) and supermarket chain Morrisons. The bakery has repackaged five of its organic, additive-free breads, including Rye and Coriander (400g for £1.55) and Spelt (400g for £1.69), in biodegradable bags. Morrisons, meanwhile, is using compostable packaging for its organic fresh produce. Both types of wrapping can be thrown on your own compost heap – good news for the environment. Let's hope other food retailers follow the lead...

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

Novi ISO standardi

- ISO 18601:2013 Embalaža in okolje – Splošno
- ISO 18602:2013 Optimizacija embalažnih sistemov
- ISO 18603:2013 Večkratna uporaba
- ISO 18604:2013 Snovno recikliranje
- ISO 18605:2013 Energetska predelava
- ISO 18606:2013 Organsko recikliranje

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

uravnotežen pristop!

embalaža v prehranski industriji predstavlja 50% embalaže na trgu (po podatkih VB 70%)

- olajša sodobni način življenja
- preveč embalaže za 10% ⇒

- premalo embalaže za 10% ⇒ 100 % odpadka

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

uravnotežen pristop

Nemčija- osredotočeni na velik delež reciklaže

Material	Weight	Recycling Rate
laminiрана folija – ni možno reciklirati	masa = 11 g	odpadek = 11 g
pločevinka	masa = 120 g	odpadek = 24 g
steklena embalaža	masa = 470 g	odpadke = 94,5 g

Stalne izboljšave!

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

— novi embalažni materiali
— boljša kakovost obstoječih materialov,
— cenejši materiali
— nova postrojenja
— ...

druga pomožna orodja

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

— ocena življenjskega cikla proizvoda

- ogljični odtis
- matrika snovi, energije in strupenosti
- snovna / stroškovna bilanca

Ocenjevanje življenjskega kroga

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Vsi proizvodi, izdelki in tudi storitve, imajo vpliv na okolje.

Vsi proizvodi, izdelki in tudi storitve, imajo vpliv na okolje. Življenjski krog proizvoda je zaporedje medsebojno povezanih faz skozi celotno vrednostno verigo proizvoda, od nakupa in prevoza surovin ter primarnih proizvodov, proizvodnje, distribucije, uporabe do reciklaže in njegove končne odstranitve.

Osnovno metodologijo za ocenjevanje vpliva proizvodov na okolje skozi njihov življenjski krog/Life Cycle Assessment (LCA) določata standarda ISO 14040:2006 in ISO 14044:2006.

matrika snovi, energije, strupenosti

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

	Materials	Energy	Toxicity	Total score	Score (%)	Relative score
Weighting factor	3 x	3 x	5 x			
Option 1	3 (9)	3 (9)	5 (25)	43/55	78%	100%
Option 2	4 (12)	5 (15)	2 (10)	37/55	67%	86%
Option 3	2 (6)	4 (12)	4 (20)	38/55	69%	88%

Ogljični odtis : LCA

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

doprinos k učinku tople grede

- doprinos k učinku tople grede
- vpliv na ozonsko plast
- zakisljevanje
- eutrofikacija
- fotokemični smog
- izguba virov
- toksičnost - vode
- toksičnost – tla
- biodiverziteta
- ...

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

sistematični pristop

omogoča

- oblikovanje timov
- stalno preverjanje novih možnosti
- vključitev vrednostne verige (proizvajalci embalažnih materialov, predelovalci odpadnih materialov)
- ob
 - zagotavljanju osnovnih funkcij embalaže
 - preverjanju okoljskih novosti in izboljšav...

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

okoljsko označevanje proizvodov

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

465 okoljskih označb v 199 državah in 25 industrijskih panogah

<http://www.ecolabelindex.com/ecolabels/>

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

okoljske oznake in deklaracije

ne smejo biti zvajajoče ali predstavljati tržno oviro.
ne smejo biti točne, preverljive, ne smejo povzročati zmede na tigu.
osnovana morajo biti na znanstveni metodologiji in morajo biti skladne tudi z vidika vplivov proizvoda skozi njegov življenjski cikel. Čeprav ni nujno, da se za vsako vrsto oznake ali deklaracije izdela podrobna osnova življenjskega kroga.
ne smejo biti nejasne in preveč splošne: "odloju prijazno", "zeleno" itd.

visoki skupni kriteriji

certificirana s strani preveritelja

program okoljskega označevanja okoljske oznake in deklaracije tipa I ISO 14024

lastna okoljska trditve okoljske oznake in deklaracije tipa II ISO 14021

ni certificirana s strani preveritelja

sektorski nabor okoljskih parametrov okoljske oznake in deklaracije tipa III ISO 14025

certificirana s strani preveritelja

skupni kriteriji

okoljske oznake in deklaracije splošna načela ISO 14020

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Znak EU za okolje

Uredba (ES) št. 66/2010 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. novembra 2009 o znaku EU za okolje

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Skupine proizvodov, ki lahko pridobijo znak za okolje

Posteljna oprema

- Posteljni vložki
- Obutev
- Čevlji

Talne obloge

- lesene obloge
- tekstilne obloge
- trde talne obloge

• "Naredi sam"

- Barve in laki

• Storitve

- Turistične namestitvene storitve
- Storitve kampa

• Vrtnarjenje

- Izbojševalci tal, rastlinski substrati

• Gospodinjinski aparati in izdelki

- hladilniki
- Pralni stroji
- Sesalci za prah
- Žarnice
- Toplotne črpalke

• Čistila

- Univerzalna čistila
- Detergenti za pomivalne stroje
- Detergenti za ročno pomivanje posode
- Detergenti za perilo
- Mila in šamponi

• Maziva

- Maziva

• Elektronska oprema

- Osebnih računalnikov
- Prenosnih računalnikov
- Televizijski sprejemniki

• Tekstil

- Obleka, posteljina in blago za notranjo uporabo

• Papir

- Vpojini papir za higienske namene uporabe
- Kopirni in grafični papir

• Pohištvo

- Leseno pohištvo

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PRDI
RAZI
PODI

EU – ecolabel, EU flower, EU marjetica

Optional label with text box (the possibility for the operator to use this text box and the text used shall be that specified in the relevant product group criteria):

The EU Ecolabel registration number shall also appear on the product. It shall take the following form:

EU Ecolabel: xxxx/yyy/zzzzz

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

Snovalsko platno / viharjenje možganov

548

Gospodarska zbornica Slovenije
Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA

https://www.youtube.com/watch?v=Y4yBvvGI_2A&feature=play

v izogib

? !

biološko razgradljiva pametna embalaža